

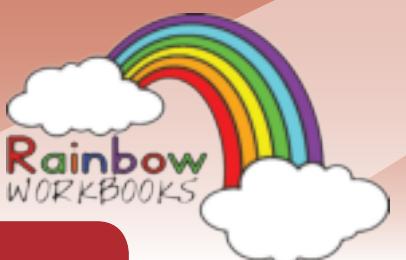
VHUDIFHINDULELI HA VHASWA VHA AFRIKA TSHIPEMBE

Ndingano	Tshirunzi tsha muthu	Vhutshilo
Farani muthu muñwe na muñwe nga u linganana na u fana. Ni songo ṭalula.	Thonifhani muthu muñwe na muñwe. Ni vhe na vhuhwaho na u vhahalela.	Hulisani na u thonifha vhabebi vhanu. Funanani na u fulufheda mutani wa hanu. Vhutshilo hothe ndi mpho. Vhu ḫonifheni.
Hayani	Pfunzo	U shuma
Thusani kha misumo ya hayani.	Dzhenani tshikolo, ni gude ni shumese. Tevhedzani milayo ya tshikolo.	Vhana vha songo kombetshedzwa u ḫoda mishumo.
Mboholowo na tsireledzo	Ndaka	Vhurereli, lutendo na mihumbulu
Ni songo vhaisa, u shengedza kana u shushedza vharíwe, nahone ni songo tenda vharíwe vha tshi zwi ita. Tandululani phambano nga mulalo.	Thonifhani ndaka ya vharíwe vhatu. Ni songo tshiyadza ndaka nahone ni songo tswa.	Thonifhani lutendo na mihumbulu ya vharíwe vhatu.
Tsireledzo	Vhudzulapo	Mboholowo ya u amba
Vhahalelani iñfasi. Ni songo tambisa mađi na mudagasi. Tsireledzani zwipuka na zwimela. Kunakisani miđi ya hanu na zwitshavha zwa hanu.	Ivhani mudzulapo wa Afrika Tshipembe wa vhukuma na u fulufheda. Tevhedzani milayo, ni vhe na vhutanzi uri na vharíwe vha ita ngeuralo.	Ni songo tjuwedza mazwifhi na vengo. Ivhanani na vhutanzi uri vharíwe vhatu vha songo nyadziwa kana u vhaísia.

ISBN 978-1-4315-0079-6

TSHIVENDA HOME LANGUAGE
GRADE 3 – BOOK 2
TERMS 3 & 4
ISBN 978-1-4315-0079-6
THIS BOOK MAY NOT BE SOLD.
7th Edition

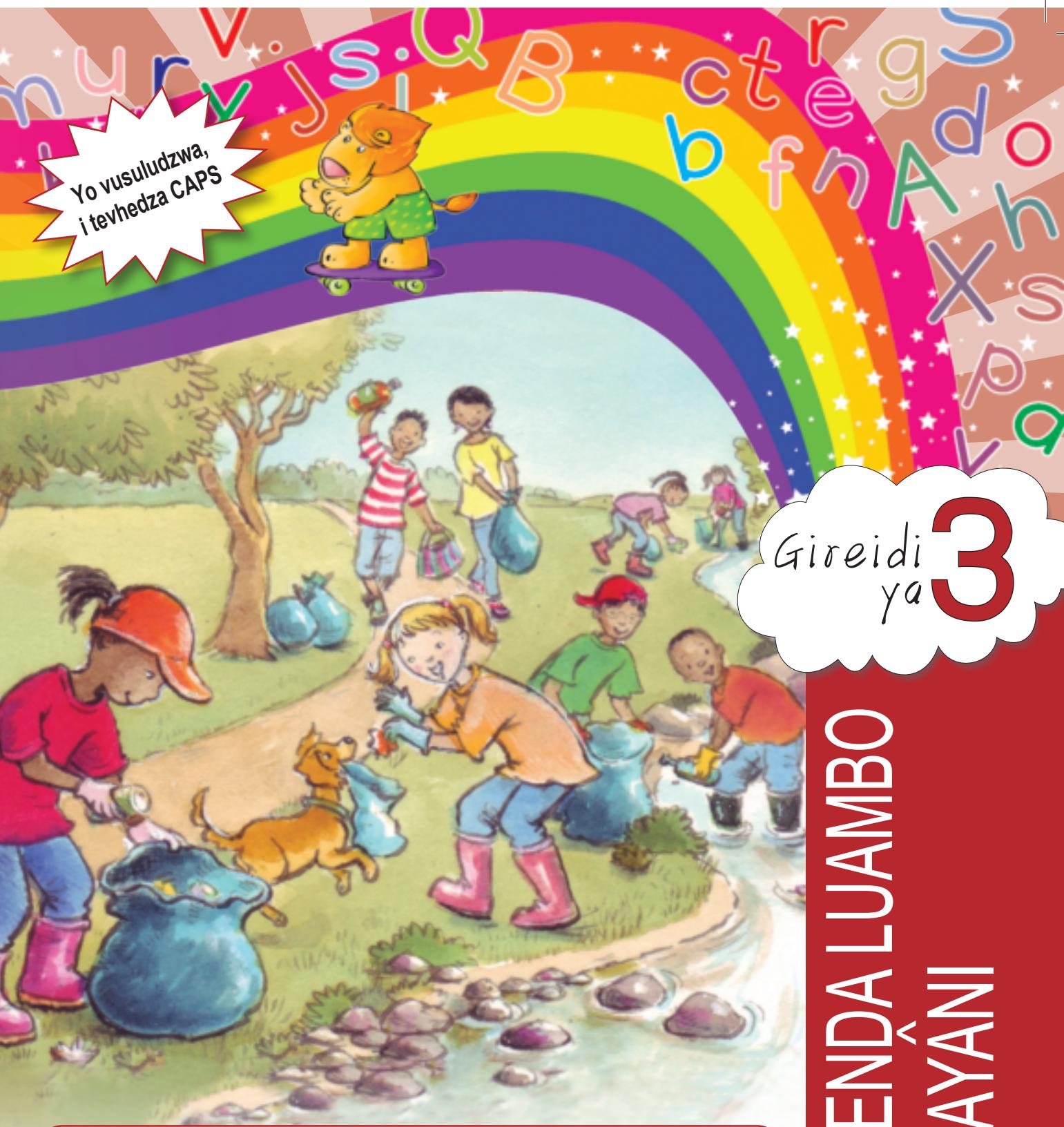
- Bugu dza mishumo dzi re kha tsielano iyi:
- Luambo lwa Nyengedzedzo Gireidi 1–3 (Nga nyambo dzothé dza tshiofisi)
 - Luambo lwa Nyengedzedzo Gireidi 4–6 (Nga Luisimane)
 - Litheresi ya Luambo lwa Hayani Gireidi 1–6 (Nga nyambo dzothé dza tshiofisi)
 - Mbalo Gireidi 1–3 (Nga nyambo dzothé dza tshiofisi)
 - Mbalo Gireidi 4–9 (Luisimane na Afrikaans)
 - Zwikili zwa Vhutshilo Gireidi 1–3 (Nga nyambo dzothé dza tshiofisi)

ISBN 978-1-4315-0079-6

TSHIVENDA LUAMBO LWA HAYANI – Gireidi ya 3 Bugu ya 2

basic education
Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Dzina:

Kilasi:

LWA HAYANI
TSHIVENDA LUAMBO
Gireidi ya 3

Bugu ya 2
Themo dza
3 & 4

Kuvhalele

Vho Angie Motshekga
Minista wa Muhasho wa Pfunzo ya Muteo

Vho Enver Surty
Muthusaminista wa Pfunzo ya Muteo

Bugu idzi dzo iwarelwana vhana vha Afrika Tshipembe, mushumo wa hone wo rangiwa phanda nga Minista wa Pfunzo ya Muteo. Vho Angie Motshekga na Muthusaminista wa Pfunzo ya Muteo, Vho Enver Surty.

Bugu dza mishumo dza Rainbow ndi tshipida tsha zwe Muhasho wa Pfunzo ya Muteo wa ita zwa u khwinaisa vhukoni ha vhagudi vha Afrika Tshipembe vha gireidi dza rathi dza u ranga. Sa tshinwe tsha zwithu zwihulwane zwa Pulanetshumisi ya Muvhuso, thandela iyi yo konadzea nge ya lambedzwa lu sa vhudziswi nga Muhasho wa Gwama ja Lushaka.

Hezwi zwe ita uri Muhasho u kone u bveledza bugu idzi, dzi kha nyambo dzothe dza tshiofisi, dzi tshi waniwa mahala.

Ri na fulufhelo ja uri bugu idzi dzi do thusa vhadededzi (vhagudisi) mushumoni wavho wa u funza wa duvha linwe na linwe khathihi na u vha na vhutanzi uri vha khunyeledze kharikhulamu yotho. Ro ita nga vhuronwane uri ri sumbedze ndila vhadededzi kha nyito nge ra shumisa aikhoni dzi no sumbedza uri mugudi u tea u ita zwifhio.

Ri na fulufhelo li no bva li mbiluni uri vhana vha do diphiqa nga u shumisa bugu idzi zwenezwi vha tshi khou aluwa na u guda, khathihi na uri na vhonevho, sa mudededzi, vha do diphiqa na vhana avha.

Ri ri kha vhone na vhagudi vhavho, ngavhe zwi tshi vha nakela musi vha tshi shumisa bugu idzi. Zwi pfumbe.

Thangelauvhala

Nisa athuvhala

Uvhala

Thevhelauvhala

Nga murahu ha uvhala

- Elekanyani nga zwine na vho zwi divha zwi no kwama thoho ya mafhungo.
- Elekanyani nga muhwali na deithi ye bugu ya andadzwa ngayo.
- Vhalani phara ya u thoma na ya u fhedzisela ya tshipida itsho.
- Lingedzani u humbulela uri linwalwa ilo li khou amba nga mini.

- Musi ni tshi khou vhala, ni ite ni tshi awela ni vhone uri ni khou pfectesa naa.
- Vhambedzani zwe na vha no humbulela zwone na zwe na vhala.
- Arali ni sa koni u pfectesa zwine mariwe a maipfi a amba shumisani dikishinari (thalusamaipfi).
- Arali ni sa pfectesi phara iyo, i vhaleni hafhu nga u tou ongolowa. I vhaleleni ntho.

- Lingedzani u elelwa mafhungomatsivhudzi magede o lumbamaho zwe na vhala.
- Itani mepe wa mihumulo wa mihumulo miulwane.
- Nwalani zwi re zwaunu inwi muqe ni tshi shumisa mihumulo i no bva kha zwe na vhala.

Gireidi ya 3

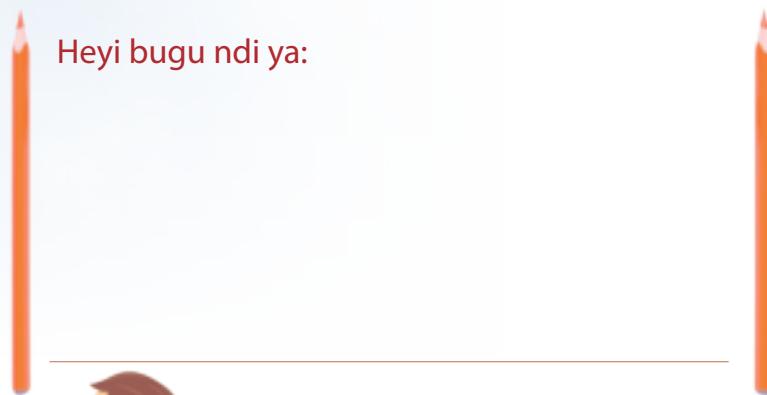

L u a m b o i w a
H a y a n i

NGA TSHIVENDA

Heyi bugu ndi ya:

TSHIVENDA

Bugu ya

2

TSUMBANDILA DZA VHADEDEDZI

Bugu ya mishumo iyi i tea u shumiswa khathihi na zwiko zwiñwevho. Kha vha shumise bugu iyi khathihi na zwiko zwiñwe u itela u alusa thalukanyo ya vhagudi vhavho tshif'hinga tshoñhe siani la:

- **Kufarelwe kwa bugu:** Ndila yone ya u fara khathihi na u fhenda bugu.
- **Kuvhekanyelwe kwa bugu:** Siatari la nga phanda, siatari la nga murahu, dzina la bugu na zwi re ngomu.
- **Budo la u vhala:** U vhala u bva phanda a tshi ya murahu, u bva kha monde u ya kha tsha u la na u bva ntsha a tshi tsitsa.

VHUSEVHEDI HA U FUNZA

U thetshesela na u amba

Kha vha ñole Tshitatamennde Tsha Pholisi Ya Kharikhulamu Na U linga (Tshivenda siatari la 10).

Kha vha vhe na vhuñanzi uri vhagudi vhavho vha vhe na ndivho ya zwitiori, zwidate zwipufuh, zwirendo na zwiimbo vhege iñwe na iñwe. Ro ita uri izwi zwithu zwi vhe hone zwi zwa mifudafuda ngumo ha iyi Bugu ya Mishumo.

Therisano nga zwifanyiso

1. Kha vha dededze vhagudi kha:
 - u topola na u rera nga zwithu zwi re kha zwifanyiso (saizi, tshivhumbeo, muvhala na tshivhalo /vhunzhi)
 - u sauanya zwifanyiso nga u vhudzisa mbudziso dza: nnyi, mini, ngafhi, lini, ngani, ho bvelela mini u rangani, ho bvelela mini nga murahu?
 - u disikela tshitiori tsha kilasi (vhulapfu hatsho hu tshi langiwa nga nyaluwo ya mugudi)
2. Kha vha tende mugudi muriwe na muriwe a tshi anetshela khonani yawe tshitiori tsha kilasi.
3. Kha vha tevhedze kuriwalele kwa tshitiori tsha kilasi ku re kha (CAPS Luambo Iwa Hayani, siatari la 14, u ñwala na vhagudi). Vha dodomedze kuthalanganye kwone kwa maipfi na kushumiselwe kwa ndongazwiga.
4. Kha vha tende vhagudi vha tshi vhala navho tshitiori tsha kilasi.
5. Kha vha ri vhagudi vha talele kana u tangedzela mibvumo na/ kana ngudaluambo ya vhege yeneyo zwi no wanala tshitiorini tsha kilasi.

U vhala

Kha vha ñole Tshitatamennde tsha Pholisi ya Kharikhulamu na u Linga (Tshivenda masiatari 12 – 18, malugana na zwilangi zwitianu zwihulwane zwa u funza u vhala).

U ñwala

Kha vha ñole Tshitatamennde tsha Pholisi ya Kharikhulamu na u Linga (Tshivenda masiatari 18 – 19, hu no ambiwa nga muñwalo na kuriwalele. Musi themo i tshi fhe, vhagudi vha a pfuka kha muñwalo wa u ganndisa vha ya kha wa u pomba. Ngudo dza muñwalo dzi tea u sedzesu ndowendowe ya u ñwala maledere matuku na malederedanzi na zwi thusaho vhagudi vha tshi rathela kha muñwalo muswa. Vhagudi vha tea u kona u kopolola mañwalwa o tou ganndisiwaho (tsumbo, mañwalwa a no bva buguni) vha tshi shumisa muñwalo wa u ñumekanya kana wa u pomba.

Kha vha dzulele u elelwia zwi tevhelaho:

- Kugudele kwa vhagudi ku a fhambana. Zwi na ndeme vhukuma uri vhagudi vha tea u nyanyulwa nga u vhona, nga u pfa na nga u ñiwanela zwithu nga vhothe u itela u guda ho dombelaho.
- Vhagudi vha tea u tshenzhela u guda, zwo ralo, nyito dzi tea u itwa sa ndowedzonjowe musi dzi sa athu u khunyaledzwa nga u tou ñwala, tsumbo:

U vhumba mafhungo: Kha vha ñee vhagudi tshikhala tsha u vhumba mafhungo vha tshi shunisa garata dza mafhungo.

Tholokanyondivho: Vhagudi vha tea u fhindula mbudziso nga u tou amba musi vhe kha zwigwada zwavho musi vha sa athu u ñwala phindulo. Kha vha tendele murangaphanda wa tshigwada a vhudzise mbudziso ngeno vha tshigwada vha tshi khou lingeda u wana phindulo.

U nanga maipfi a u fhedzisa mafhungo: Kha vha fhe zwigwada vhubammbiri ha u ñwalela khaho hu re na mafhungo a re gake vha vha fhe na garata dza maipfi. Vhagudi vha fhedzisa mafhungo aya nga u dubekanya garata idzi nga ngona.

U livhanya maipfi na zwifanyiso: Kha vha hudze siatari li vhe la A3. Musi vhe kha zwigwada, vhagudi vha vheea dzimaka kha phindulo dzone.

U livhanya zwipiða zwa fhungo: Musi vhe kha zwigwada, vhagudi vha livhanya zwipiða zwa mafhungo.

U ñwala atikili dza vhone vhane dza guranna: Kha vha ri vhagudi vha ñwale atikili ya kilasi vha tevhedze nga atikili ya tshigwada dzi tshi rangela atikili dza vhone vhane.

Dikishinari: Kha vha shumise dikishinari ñuvha liñwe na liñwe. Vhukoni ha vhagudi ndi hone hu no langa u kukondele kwa nyito.

Nzhele: Musi wa nyito dza tshigwada, kha vha fhe murangaphanda wa tshigwada sethe ya phindulo uri a kone u dededza vha tshigwada tshawe nga ngona.

Z

W

i

r
en
g
o
mm
u

Thero ya 5: Holodei yo no fhela

Themo ya 3: Vhege dza 1 - 4

65 Tshikolo tsho vula

2

U vhala marīwalwa a nganetshelo i no amba nga ha u humela tshikoloni nga themo ya vhuraru. U vhala zwithu zwi re kha bodo ya ndīvhadzo. U ita mutesvhe wa zwithu zwe zwa nambatedzwa kha bodo ya ndīvhadzo. U dzenisa kha tsumbatshifhinga mafhungomatsivhudzi a no bva kha marīwalwa. U nanguludzela maipfi zwibogisini zwa maipfi (mibvumo ya: dzw, dzh, ḥw, nzh, ḥh)

66 Zwine ra ita tshikolo tsho no bva

4

U rera nga zwipotso, mitambo na hobi. U fhedzisa tsumbamushumo a tshi itela ene muñe. U ḥwala mafhungo nga nyito dza u dīmvumvusa. U ḥwala tshiñwalwa tsha dayari nga ha u vhuya tshikoloni musi holodei yo no fhela. U vhala tshati na u fhindula mbudziso dzi no kwama tshati. Vha ita phosītara dza u kungedzela mitambo yavho kana hobi.

67 Tshiphiriri tsha Nomsa

6

U vhala marīwalwa a nganetshelo. U fhindula mbudzisothopolwa dzi no kwama marīwalwa. U wana mafhambanyi a maipfi a re marīwalani. U elelwa thevhekano ya zwiitei zwa tshiñori nga u nombora mafhungo.

68 Vhudipfi

8

U rera nga muanewadendele. U ita litambwa nga tshiñori itshi. U ḥwala tshiñwalwa tsha dayari a tshi nweledza tshiñori. U vhala na u renda tshirendo tshi no a mba nga vhukonani. U ita garaña ya vhukonani na u ḥwala tshirendo tshipfufhi khayo. U nanguludzela maipfi zwibogisini zwa maipfi (n̄h, mmb, bv, ḥw). U ḥwala mafhungo a tshi shumisa maipfi e a newa.

69 Tshikolo tshi re mafhungoni

10

U vhala marīwalwa a no bva kha gurannda. U fhindula mbudziso dzo disendekaho nga marīwalwa.

U pađukanya maipfi a bva mibvumo kh, tsh, nzh, dzw na pf.

U ḥwala maipfi nga thevhekano ya alifabethe.

70 Guranna yanga nne muñe

12

U rera nga mafhungomaitei (nyusi) a no bva hayani, tshikoloni na a no kwama khonani dzawe. U ḥwala mihibulo kha mepe wa mihibulo. U topola lushaka lwa fhungo (tshitatamennde, mbudziso, ndaela, garukela). U ḥwalulula mafhungo sa maambiwa. U ḥwala mafhungo a tshi sumbedza ḥhalutshedzo dza nyambahunzi. U ḥwala tshiñori tsha gurannda a tshi shumisa mepe wa mihibulo.

71 Tambani no tsireledzea

14

U vhala marīwalwa a mufhindulano. U ḥwala magumo a mufhindulano. U ḥwala maipfi kha mapulo a maipfi a tshi sumbedza maambiwa. U livhanya mihwetedzo. U nanguludzela maipfi zwibogisini zwa maipfi.

72 Vho ri mini?

16

U amba nga kufhelele kune kwa nga vha kwone kwa tshiñori. U ita litambwa ḥa tshiñori tsha khwiñesa. U ḥwalulula mafhungo a tshi shumisa maambiwa.. U ḥuma mibvumo a tshi vhumba maipfi a re na mubvumo wa -sh-.

73 Luñwalo lwa khonani

18

U vhala luñwalo. U fhindula mbudziso dzi no kwama luñwalo. U topola maipfi a re kha tshifhinga tshone. U topola pfanywa.

74 Maanda ndi ngwena

20

U ḥwala garaña ya u fhululedza. U ita ndongazwiga mafhungoni nga ndila yone.. U topola masala one. Phadzili (khanganyisa) ya maipfi i no amba nga mitambo yo fhambananaho.

75 Duvha ḥa ḥaiburari

22

U vhala marīwalwa a no amba nga ḥaiburari.

U fhindula mbudziso dzi no kwama marīwalwa.

U nanguludzela maipfi zwibogisini zwa maipfi.

U ḥanganya mafurase a tshi vhumba mafhungo.

U shumisa –nzh- kha u vhumba maipfi.

76 U vhala bugu

24

U fhindula mbudziso dzi no kwama bugu ye vha vhala.

U ḥwala mafhungo vha tshi bula uri ndi nga mini vha tshi takalela bugu. U topola dzina ḥa bugu na muñwali wayo.

U humbulela uri bugu i amba nga mini.

U nombora bugu zwi tshi langwa nga u takalelwa hadzo.

77 Lwendo lwasu lwa u ya sekhasini

26

U vhala marīwalwa a no amba nga sekhasi.

U fhindula mbudziso dzi no kwama marīwalwa.

U shumisa maiti kha u fhedzisa mafhungo.

U topola mađadzisi.

78 Ho bvelela mini kha Dan?

28

U ita litambwa ḥa tshiñori tsha Dan e sekhasini.

U ḥwala tshiñwalwa tsha dayari a tshi diita Dan.

U topola maiti a re kha zwiñwalwa zwa dayari.

U topola zwine ḥidadjisi ḥa ri vhudza siani ḥa lini, ngafhi kana hani. U topola lititi līne ḥa khou ḥadziswa nga ḥidadjisi..

U topola mitshila ya maiti yone ye ya shumiswa.

79 Ri amba nga mibvumo

30

U livhanya maipfi a re na mibvumo i no fana.

80 U ḥwala tshiñori tshau

31

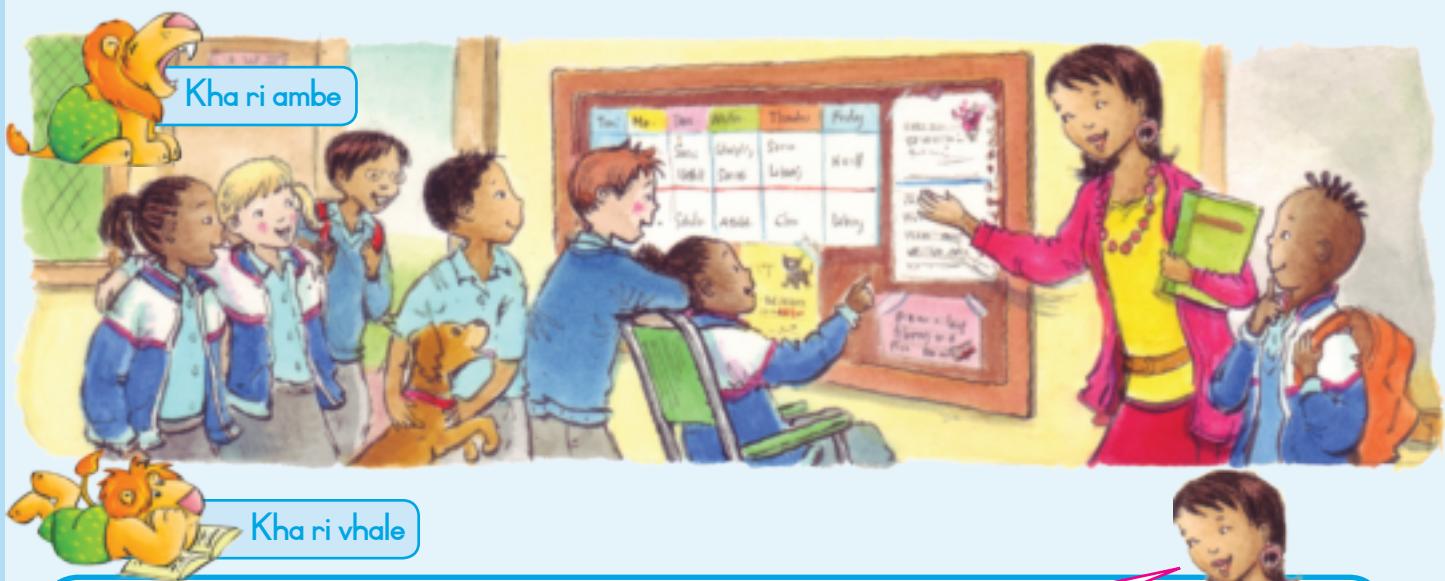
U amba nga puloto ya tshiñori.

U ḥwala mihibulo ya tshiñori kha nzudzanyatshiñori.

Vha ḥwala zwiñori zwavho kha bugu ya zwiñori ya zwigeriwa.

Tshikolo tsho vula

Ri a vusa.

No **ṭanganedzwa** zwino tshikolo tsho vula. Ro **dzhena** kha **themo** ya vhuraru zwino. Ndi a fulufhela noṭhe ni ḋo shuma nga mafulufulu. Phepho ndi khulu. Arali hu na vhane vha vha na dzhesi kana **badzhi** dzine dza si tsha vha lingana, kha vha ḋe nadzo ri **nee vharwe** vhana vhatuku vha si na zwiambaro zwa vhududo.

Arali na nga sedza kha nothisibodo, ni ḋo vhona uri ino themo i na nyito **nnzhi**. Ndi a fulufhela ri ḋo shuma **roṭhe**.

Tshifhinga	Musumbuluwo	Lavhuvhili	Lavhuraru	Lavhuna	Lavhuṭanu
1–2 maisari	Netibolo Kilabu ya murungo	Bola Netibolo	Dirama Bola	Bola Laiburari	Netibolo
2–3 maisari	Ateletiki	Dirama	Ateletiki	Khwairi	Laiburari

HO DOBIWA
Ngilasi dza maṭo dza vhasidzana.

TSHIMANGE TSHO XELAHO

Arali na nga vhona tshimange tshanga tshitswu na muvhala mutshena kha milenzhe ya phanda, ni vhudze **Livhalani** wa Gireidi ya 3.

Lwendo lwa Gireidi ya 3 lwa u ya Sekhasini.

Mugivhela wa 30 Fulwana

Kijasi ya Gireidi ya 3 i do vha na Seili ya Khekhe na

Malegere nga bureiki nga Lavhuṭanu la Fulwana.

Arali ni tshi tama u thusa laiburari nga bureiki, ni vhudze Vho Ndou.

Deithi:

Nwalani mutevhe wa zwithu zwa rathi zwe zwa nambatedzwa kha nothisibodo.

Ho xela zwithu zwifhio?

Seili ya khekhe na malegere i do vha hone lini?

Ndi zwifhio zwe zwa wanala?

Ndi nnyi a no tshimbidza zwithu laiburari?

Lavhelesani tsumbatshifhinga i re kha nothisibodo, ni dzhenisemaduvha na zwifhinga zwa mushumo muñwe na muñwe.

Dzhenisani dzina la nyito	Mađuvha	Tshifhinga

Dzhenisani maipfì a re na mibvumo i no fana. Ni kone u shumisa maipfì mañanu kha u nwala mafhungo kha bugu yanu ya ndowedzo.

Divhamaipfi

vhidzwa

dzhasi

muñwalo

vhunzhinhili

ladzwa

thothela

miñwenda

thathekanya

dzhena

vhunzhaanzhaa

Maipfimadivhiwa

nga
kuna
sanda
kona

tganganedzwa	badzhi	vhañwe	minzhi	rothe

TEACHER: Sign

Date

3

Zwine ra ita tshikolo tsho no bva

Kha ri
ite nyito

Ambani na khonani yanu nga zwipotso, mitambo kana hobi, zwine na zwi takalela.

Kha ri nwale

Nwalani zwine na ita duvha lirwe na lirwe musi tshikolo tsho no bva.

Pulané yanga	Tshifhinga	Musumbuluwo	Lavhuvhili	Lavhuraru	Lavhuña	Lavhutānu
1–2 masiari						
2–3 masiari						

Kha ri nwale

Nwalani mafhungo mararu nga zwine na ita hayani musi tshikolo tsho no bva.

Zwino nwälani kha dayari yanu uri no dipfa nga ndilade zwino no vhuya tshikoloni musi holodei yo no f'hele.

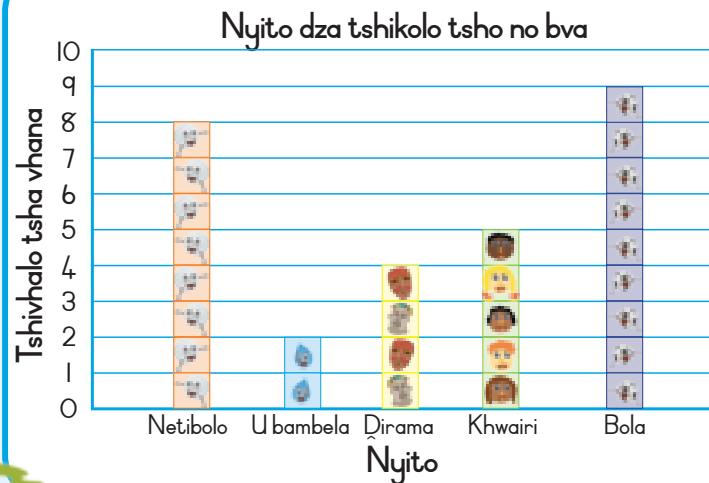
Dayari yanga

Deithi

Deithi:

Lavhelesani tshati
ni kone u fhindula
mbudziso idzi.

Ndi nyito ifhio ya musi tshikolo tsho no bva ine
ya takaleleswa?

Ndi nyito ifhio ya musi tshikolo tsho no bva ine
ya si takaleleswe?

Ndi vhana vhangana vha no takalela dirama?

Ndi nyito ifhio ya musi tshikolo tsho no bva ine
ya takaleleswa?

Itani ndivhadzo
ya u kungedzela
mutambo kana
hobi yanu.
Phositaro
yanu i tea u
tutuwedza
vhatu uri
vha tambe
mutambo
wanu kana vha
tevhale hobi
yanu.

TEACHER: Sign _____ Date _____

Tshiphiri tsha Nomsa

Kha ri vhale

Naho nga matsheloni hu tshi rotholela nga masiari lì a fhisa.

Nga bureiki, vhana vha pfana na u gidimagidima duvhani.

Vhothe vha bvula dzhesi dzavho dze vha dici ambara **ntha** ha hemmbe.

Nomsa u khou swa vhukuma f'chedzi ha bvuli dzhesi yawe. Ha i bvuli ngauri yo dzumba tshiphiri tshawe. Nomsa o fhisa **hemmbe** yawe nga murahu musi a tshi khou aina, ya bva buli lihuluhulu. U dzula o ambara **dzhesi** hu u itela u dzumba buli ili. **Mme** awe vha ri vha do mu rengela hemmbe ntswa rwedzi u đaho ngauri zwino a vha na tshelede.

Nomsa ndi ene a no konesa u vhala na u kona mbalo kiłasini. Mudededzi wawe vha anzela u sumbedza kiłasi yothe mushumo wawe. Yoo, vharwe vha u kona wee!" vharwe vhana vha a vhidzelela. Musi hu tshi khou tambiwa, Nomsa na khonani dzawe, Pam na Busi, vha tamba mutambo une vha u funesa wa mudzumbamo.

Musi vha tshi vhuyelela kiłasini vha vha vha tshi khou swa vhukuma nga u gidimagidima. Vha **bvula** dzhesi dzavho, f'chedzi ya Nomsa a i bvuliwi.

Busi a zwi vhona uri Nomsa o đunguf hala nahone u khou swa vhukuma.

A mu hevhedza ndevheni a ri: "Ndi a zwi ḫivha uri ndi nga mini ni sa ṫodi u bvula dzhesi. Ni songo vhilahela Nomsa; ndi ḫo ni fha iñwe ya hemmbe dzanga dza u tshintsha."

Nomsa o takala nga maanda ngauri u a zwi ḫivha zwauri ha nga ḫo tea u ṫwa o ambara dzhesi ngaurali ḫwedzi woᬁhe. Ha tsha ḫo dovha a swa na u netiswa nga mufhiso.

Kha ri ḫwale

Musi no no vhala tshitɔri, tangedzelani ḫedere la phindulo i re yone.

Nomsa o vha a tshi tambesa na vhonnyi?

A Busi na Pam

B Vhonani na Kanakana

C Busi

D Vhonani

Itshi tshitɔri tsho bvelela khalañwaha ifhio?

A Tshilimo

B Vhuria

C Tshifhefho

D Tshimedzi

Nangani ipfi ḫithihi ḫine la ḫalutshedza zwavhuđi

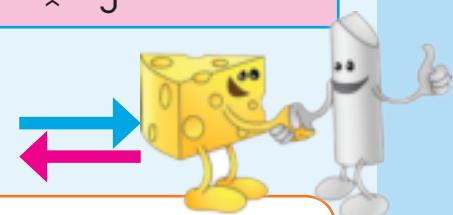
A Usa pfa

B Uvhavhalela

C Utalifha

D Utungufhala

Lavhelesani phara mbili dza u thoma dza tshitɔri. Wanani mafhambanyi a maipfi mavhili aya.

fhisā

ambara

Mafhungo a tevhelaho a ri vhudza nga tshitɔri tsha Nomsa. Nomborani mafhungo a re zwibogisini a tshi bva kha l u ya kha 4 u sumbedza u tevhekana ha zwiitei.

	Busi o fulufhedzisa Nomsa hemmbe.
	Nomsa o ṫungufhala ngauri hemmbe yawe i na buli nga murahu.
	U tea u lindela mme awe vha tshi wana tshelede yo linganaho ya u mu rengela hemmbe ntswa.
	Nomsa o fhisā hemmbe yawe a tshi khou aina ya bva buli nga murahu.

TEACHER: Sign _____ Date _____

Kha ri ambe

Ambani ngauri Nomsa o dipfa nga ndilade. Ni vhona u nga Busi ndi khonani vhukuma? Ngani? Itani litambwa nga tshitiori itshi.

Dielekanyeni hu inwi Nomsa. Nwalani kha dayari ni tshi amba nga zwe zwa bvelela namusi. Ni bule uri no dipfa nga ndilade.

Kha ri nwale

Dayari yanga

Deithi _____

Kha ri whale

Vhalani tshirendo itsi tsha khonani. Tshi whaleleni nthha ni kha tshigwada tshanu.

Ndi amba na khonani

Ndi tamba na khonani

Mvulani tshambre ni a nekana.

Ri tshimbila ri tshi imba

Ri farana sa makumba

Ri tshi vhala ri a thusana.

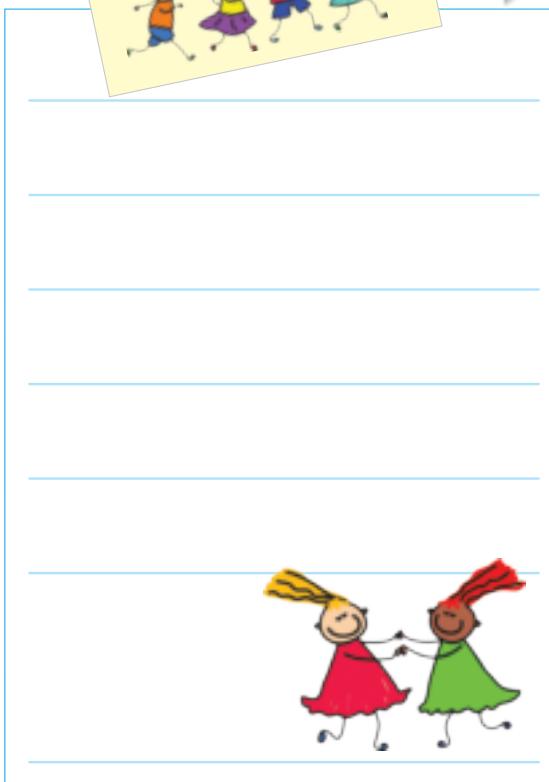
Deithi:

Kha ri diphine

Khonani tshikoloni
Ndi khulwane na ḥukhu.
Khonani tshikoloni
Ndi dza mbiluni tshothe.

Itani garaṭa dza vhukonani dza vhavhili vha khonani
dzaṇu. Ro džhenisa tshirendo kha garaṭa nthihi.

Divhamaiſfi

Džhenisani maipfi a re na mibvumo i no fana. Ni kone u shumisa maipfi maṭanu
kha u ḥwala mafhungo kha bugu yaṇu ya ndowedzo.

nthekha

mutwa

nthakha

bvuma

fhatwa

mmbo

mbudza

bvumo

nthha	hemmbe	bvula	twa

TEACHER: Sign

Date

Denzhe la Vhana

Tshikolo tsha Phuraimari tsha Lisedi tsho
wina hafhu pfufho ya vhukunakisi!

Nga Jenny Smith

I2 Thangule 2015

Hoyu ndi nwaha wa vhuvhili he vhana vha
Tshikolo tsha Phuraimari tsha Lisedi vha kunakisa
phakha.

Mugivhela wo fhiraho, vhana vha 60 vha **Tshikolo**
tsha Phuraimari tsha Lisedi vho kunakisa
phakha i re tsini na **tshikolo** tshavho. Vhana vho
dobela maṭakatshi. Vha kona u a khethekanya
mapulasitikini uri **tshikolo** tshi kone u rengisa
maṭakatshi ane a do vusuludzwa. Tshikolo tshi do
renga bugu dza laiburari tshi tshi shumisa tshelede
ye ya waniwa.

Thohoyatshikolo Vho K. Nkuna, vha ri vhana
vho guda zwithu **zwinzhi** kha u kunakisa havho
phakha. Tsha u thoma, vho guda u vhavhalela
vhupo. Tshavhuvhili, vha vho divhya zwino uri ndi

lushaka lufhio lwa mabammbiri na makhadibogisi
lune lwa nga **vusuludzwa**.

Vhonani Tshivhase, wa Gireidi ya 3, o ri:
“Ro guda zwithu zwinzhi nahone ro diphinä nga
maanda!” Dan Smit, ane a vha nwana wa tshikolo
wa Gireidi 3, o ri: “Wo vha mushumo u no vhavha
fhedzi ro diphinä!”

Vho Meya vha do fha tshikolo pfufho nge vha
kunakisa phakha.

Deithi:

Kha ri nwale

Ndi tshikolo tshifhio tshi re
mafhungoni?

Dzina la gurannda ye ya vhiga ndi
lifhio?

Tshitor i tshi tsho bva nga duvha lifhio
kha gurannda?

Thohoyatshikolo ndi nnyi?

Thohoyatshikolo vha vhona u kunakisa tshi tshithu tshavhu? Bulani uri ngani.

Divhamaiſfi

Vhalani maiſfi ni thetſheleſe mibvumo. Zwino ſhumisani maiſfi mačanu kha u
nwala mafhungo aqnu inwi muqe buguni yanu ya ndowedzo.

phakha	tshikolo	zwinzhi	vusuludzwa	pfufho
phukha	tshithu	lwanzhe	kokodzwa	pfamo
phakho	tshelede	lwenzhe	kapedzwa	pfumi

Kha ri nwale

Pađukanyani
maiſfi aya a
bve mibvumo.

Maipfimadivhiwa

Mugivhela
ima
fumi
dudela

tsh/i/k/a/l/o	
mazhana	
zhendedzi	
nzhivha	
Mugivhela	

1	
2	
3	
4	
5	

TEACHER: Sign

Date

11

Gurannda yanga nhe muhe

Kha ri
ite nyito

Ambani nga nyusi
dza hayani na dza
tshikoloni, na dza
khonani dzanu.
Nwalani miñwe ya
mihumbulo yanu
kha mepe wa
muhumbulo.

Nyusi (maf hungo) dza hayani

Nyusi dzi no kwama khonani
dzanga

Kha ri ñwale

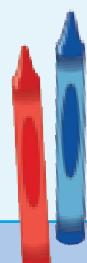
Nwalani lushaka lwa fhungo jiñwe na jiñwe kha a re kha tsha u ja. Ni kone u
a ñwala hafhu ni tshi shumisa zwiga zwa u vhala zwo teaho.

u buletshedza

mbudziso

ndaela

garukela

ndi pfana na malegere

Ndi pfana na malegere.

u buletshedza

nthuseni ndi khakhathini

dan ni fanela u da tshikoloni nga tshifhinga

Deithi:

ni a funa zwi^ñoni

Kha ri ñwale

Nwalani fhungo nga liñwe na liñwe la haya maipfi u itela u sumbedza zwine a amba.

fula	
fula	
puta	
puta	

Kha ri ñiphine

Lavhelesani hafhu mepe wa mihibulo u re kha siatari lo fhiraho.
Shumisani notsi dze na shumisa kha u ñwala nyusi dzanu uri dzi ni
thuse ni tshi ñwala tshitorori tsha gurannda i tevhelaho.

Dzina la ramafhungo.

Nwalani dzina ñanu.

Nwalani dzina la gurannda.

Deithi

Ho bvelela mini?

Zwo bvelela ngafhi?

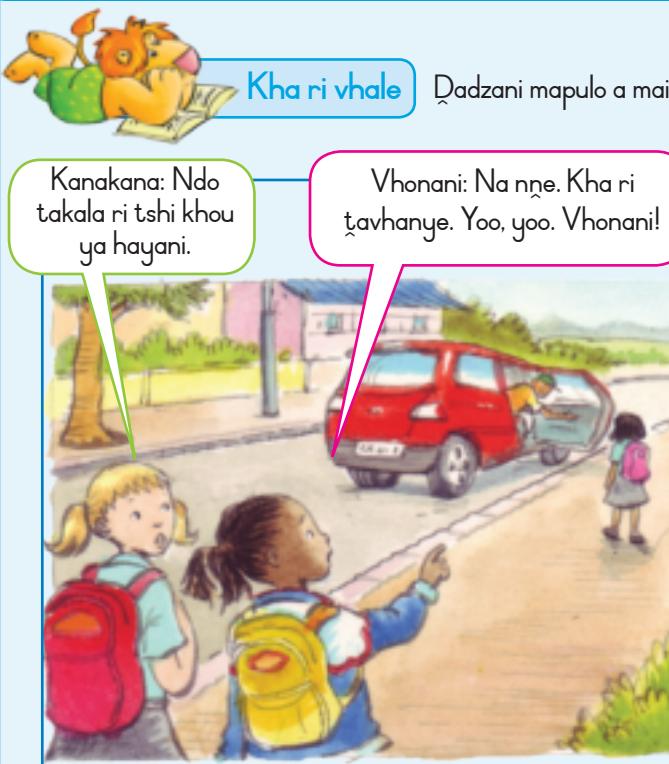
Ni ñipfa hani nga zwo zwa bvelela?

Olaní tshifanyiso ni tshi sumbedza tshitorori tshanu.

TEACHER: Sign _____ Date _____

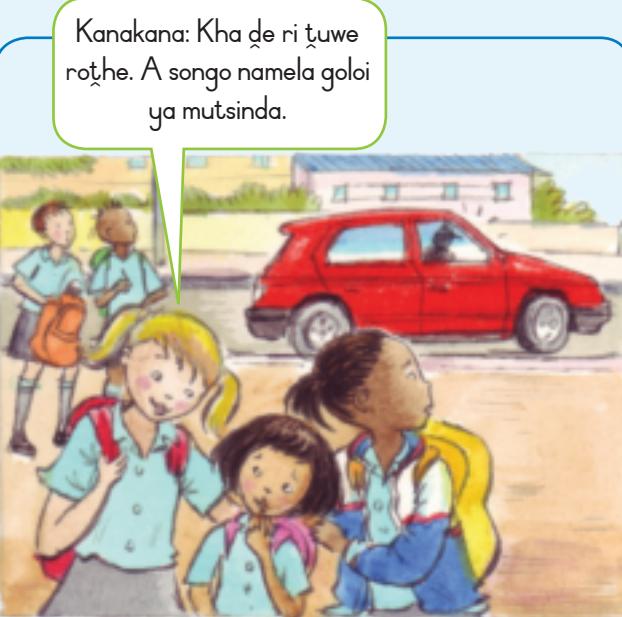
13

Tambani no tsireledzea

Musi Vhonani na Ann vha tshi bva tshikoloni ñamusi, vho vhona goloi i tshi ima tsini na kuñwe kusidzana.

1

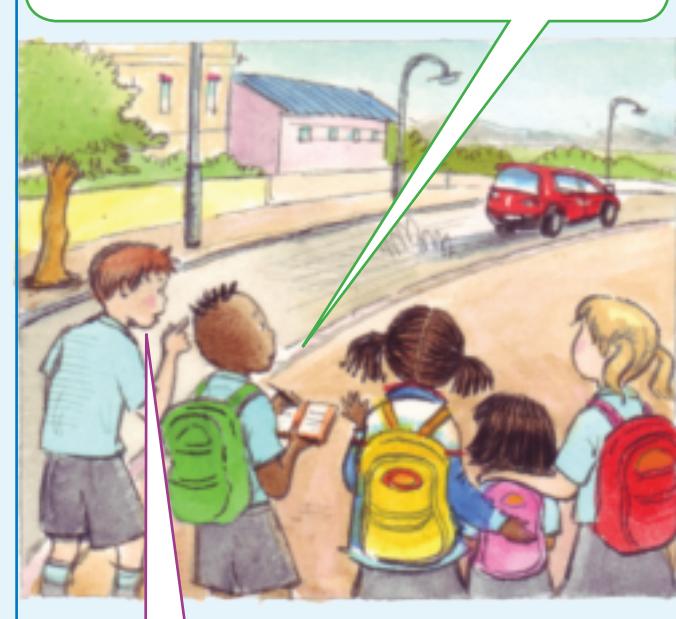
Vhonani na Ann vha vhidza kuña kusidzana vha t̄uwa nakwo.

3

Vhonani: Hai, ene ñwana. A nga si t̄uve na havha muthu.

2

Sam na Ntakadzeni vha dzhia nomboro dza goloi. Nga murahu ...

4

Deithi:

Nwalani zwe Sam na Ntakadzeni vha amba vhothe kha bulo la maipfi. Zwino nwalani magumo a tshitiori hune na vha ni tshi khou amba zwine na vhona zwe bvelela nga murahu.

Ni vhona u nga Ann na Vhonani vho sumbedza mbavhalelo kha ku la kusidzana?
Ndi nga mini ni tshi ralo?

Talani mutalo ni tshi tuma maipfi a muhwetedzo na o fhelelaho a re kha tsha u la.

ndifhi
ndiyafhi
nditsho
ndiwe

ndi ya ngafhi
ndi iwe
ndi itsho
ndi ngafhi

Divhamaipli

Dzhenisani maipfi a re na mibvumo i no fana.

maanda

mana

maano

ljiivha

zwiimbo

muungo

maanga

vhana

zhana

muunda

muumo

miina			

TEACHER: Sign

Date

15

Vho ri mini?

**Kha ri
ite nyito**

Musi ni kha zwigwada zwanu, vhalani magumo a tshit̄ori tshe na riwala kha bammbiri la u shumela lo fhiraho. Tsheani uri ndi magumo afhio a re avhud̄i u fhira mariwe. Itani litambwa nga tshit̄ori tsha khwiñesa.

Ni songo tshimbila na vhatsinda.

Ntakadzeni o ri, _____

Kha ri riwale

Ndi pfana na dirama na u imba.

Vhonani a ri, _____

Ni thanye!

Busi a huwelela, _____

Ri fhelekedze uku kwana hayani?

Ann a vhudzisa, _____

Deithi:

Kha ri ḥwale

Ni nga vhumba maiþi mangana nga u þanganya iyi mibvumo?
A ḥwaleni afho zwikhali.

fa

sha

ma

mu

ma

mi

ma

a

fasha

e

ika

onga

ango

umo

onzha

sh

i

o

ño

ma

me

mi

ma

mu

i

a

i

o

isi

elo

elo

ino

Luwalo lwa khonani

Kha ri vhale

24 Jupiter Street
Marsville
2033
14 Thangule 2015

Ha Dan

Ndi kale ni si tsha pfala. Ndi khou tama u ni ḋivhadza mafhungo a no takadza. Ndo wina vhugweṇa. Ndo no vha ngweṇa ya vha fhasi ha mirwaha ya 9! Ndo vha ndi songo vhuya nda zwi humbula uri ndi nga wina. Ndo vha ndo tshuwa ngauri uła muñwe mutukana o vha e muhulwane kha nne.

Nda ḋivhudza uri a thi nga ḋo zwi sedza hezwo, ndi ḋo sedza fhedzi kuposele kwa mipundi kwe nda vha ndo ḋigudisa kwone. Nda pfa khonani dzanga dici tshi khou nkhuza nga dzina nda zwi ḋivha uri ndo wina metshe.

Ndi vhona u nga vhana vhothe vha tea u guda karati. Zwi ni thusa u khwathisa muvhili na kha mutakalo wavhudzi.

Kha karati, ndo guda u ḋitsireledza. A zwi ambi uri ndi pfana na nndwa, fhedzi ndi a kona u ḋitsireledza kha muthu ane a khou ṭoda u nkhuvhadza.

Ni de ni dale mani wa hashu.

Khonani yanu

Maanda

Deithi:

Ndi nnyi o የውላሕ ቤሉ ለኂዕል?

O ለ የውላ እና ፖርት አይሁድ:

Ndi መፍሬንጭ አይሁድ እና ለኂዕል አያዥ ደን?

Maipfimadivhiwa

sea

muma

mama

senya

Muኂዕል ቤሉ ለኂዕል አይሁድ እና ለኂዕል ለኂዕል?

Ndi ካሳ እና ጥሩ?

Nangani ni tangedzele ipfi እና teaho.

Kha ri የውለ

Musidzana u/vha khou gidimela hayani.

Vhone u/vha tamba karati.

Ene o/vha no vha ngwena.

Vhonani u/vha khou fhelekedza kusidzana
hayani hakwo.

Kha ri የውለ

Wanani pfanywa dza ipfi ዘመኑ እና ዘመኑ እና ለኂዕል ለኂዕል zwikhali.

sima

noniswa

kuvha

shenga

Pfanywa ndi
maipfī a no amba
zwi no fana.

Vhonani ndi ene a no thoma nyimbo kilasini.

$$12 - 6 = 6$$

O khwathiswa እና zwiliwa zwa mapfura.

Ni songo tafuna tshingamu kilasini.

Vho ya u tanzwa zwiambaro.

TEACHER: Sign

Date

19

Maanda ndi ngwena

Kha ri
ite nyito

Rumelani Maanda (kana muriwe wa khonani dzañu) garata ya u mu f'kululedza. Nwalani mulaedza wa tshipentshela nga matungo a garata.

Nwalani mafhungo mararu nga zwine na zwi kona vhutshiloni.

Kha ri nwale

Divhamaiifi

Vhalani maiifi ni thetshelese milvumo.

v hugwena	ngwena	nkuza	mipundi	nndwa
magwede	ngwedi	nkhuvhadza	phonda	nndwela
magwavha	ngwana	nkhamba	khwanda	nndwisa

Deithi:

Kha ri ንwale

Dzenisani zwiga zwa u vhala zwo teaho magumoni a mafhungo aya.
Shumisani tshigambudziso ? kana tshigagarukela ! kana tshiga tsha
u awela.

Ri a ni fhululedza, Maanda, ni ngweña ntswa (!)

Maanda u na bannda litswu ሁ karati _____

Ri tea u guda u ditsireledza _____

Maanda o ንwala lini luñwalo _____

Maanda u dzula ngafhi _____

Kha ri ንwale

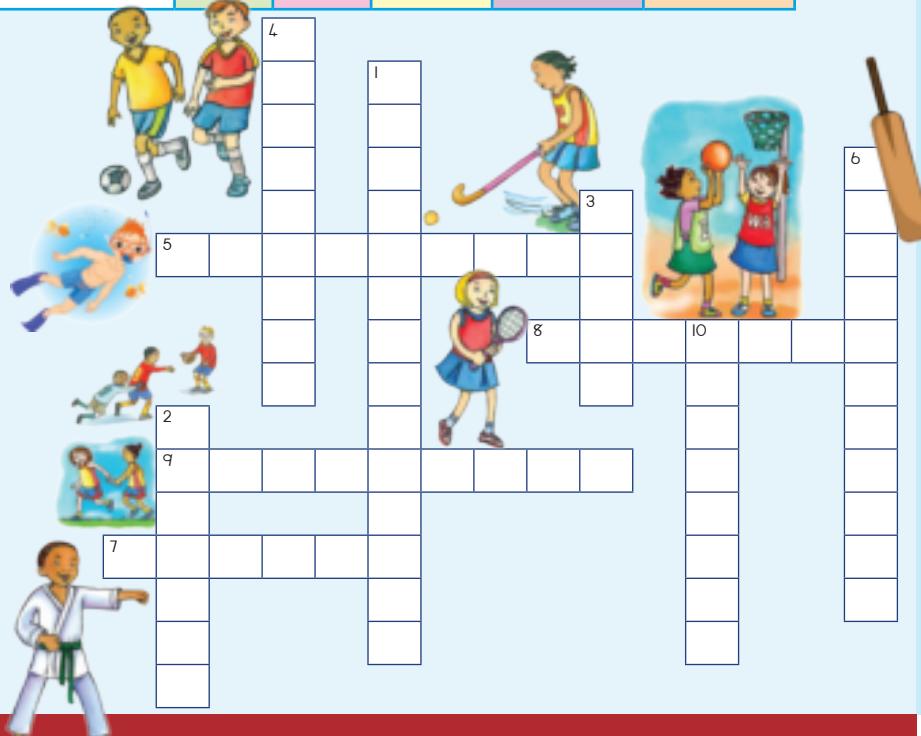
Vhalani fhungo ዘንዬ na ዘንዬ, ni tangedzele ዝሳል ዘንዬ na nga እ
shumisa vhudzuloni ha ipfi ያ talelwaho nga fhasi.

Maanda u na bannda litswu ሁ karati.	inwi	ene	riñe	vhone	yone
Vhonani na nne ro dalela Pam.	inwi	ene	riñe	vhone	yone
Thimu ya netibolo i ዓ ya Durban.	inwi	ene	riñe	vhone	yone
Mmbwa yo dzhena kilasini ንamusi.	inwi	ene	riñe	vhone	yone
Nomsa o vha a si na dzhesi.	inwi	ene	riñe	vhone	yone

Kha ri
diphine

Shumisani zwifanyiso izwi
uri zwi ni thuse u fhedzisa
phazili iyi ya mitambo.

Duvha la laiburari

Kha ri vhale

Vhege iñwe na iñwe, vhana vhoñhe vha ya laiburari tshikolo tshi tshi bva. Vha a zwi funa u ya laiburari. Mudededzi a re laiburari u a vha vhalela bugu. Pam na Busi vha a thusa laiburari nga bureiki nga Lavhuvhili na Lavhuña. Vha paka dzibugu zwavhudí kha dzishelefú. Vha ganndisa tshiganndo tsha duvha kha bugu dze vhana vha tuwa nadzo hayani.

Ni a tendelwa u dzhia bugu mbili vhege iñwe na iñwe. Ni tea u thoma na vhuisa bugu ni sa athu dzhia dziñwe hafhu. Busi na Pam vha vhala bugu mbili nga vhege. Vha ya laiburari u ita tshuñwahaya yavho hone.

Hu dzula ho fhumula nahone a no ngo tendelwa u lela laiburari.

Hu na khomphiyutha laiburari. Busi na Pam vha khou guda u i shumisa.

Vha tendelwa fhedzi u i shumisa miminete ya fumbili.

Kha ri ñwale

Fhindulani idzi mbudziso.

Ndi nga maðuvha afhio hune Busi na Pam vha shuma laiburari?

Vha shuma mini laiburari?

1

2

Vha tendelwa u shumisa khomphiyutha tshifhinga tshingafhani?

Deithi:

Divhamaiſfi

ſhaſha

reſha

ſen‐da

ſun‐da

fuſha

far‐wa

fhur‐wa

mu‐rwa

ſer‐wa

fash‐a

rind‐a

khur‐wa

Kha ri ŋwale

Livhanyani maipfi a re kha tsha monde na maipfi a re kha tsha uſa uri ni vhumble fhungo.

O lenga u swika tshikoloni ngauri

mudagasi wo dzima.

Ni nga si kone u shumisa khomphiyutha ngauri

ha iti tshuñwahaya.

O feila thesithe ngauri

u lenga u vuwa.

Kha ri ŋwale

Ni nga vhumba maipfi mangana nga u ḥanganya iyi mibvumo?

A ŋwaleni afho zwikhali.

fhu

ela

fhunzhela

mule

e

fha

ela

lwa

e

lwe

e

ta

e

ma

i

TEACHER: Sign

Date

U vhala bugu

Kha ri
ite nyito

Nwalani nga bugu ye ya ni takadza.

Dzina:

Muñwali:

Ambani uri bugu iyi i amba nga mini.

Olani tshifanyiso ni tshi sumbedza uri iyi
bugu i amba nga mini.

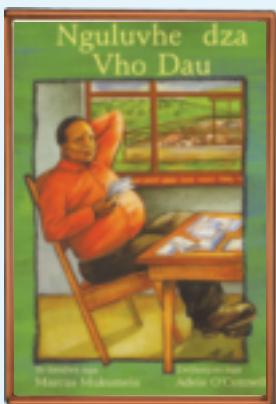
Kha ri nwale

Nwalani mafhungo mararu a no amba uri ndi zwifhio zwe
zwa ni takadza buguni iyi.

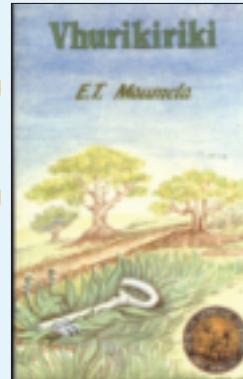

Inwi na khonani yanu lavhelesani iñwe na iñwe ya khavara idzi dza bugu. Ni fanelu u wana dzina ja bugu iñwe na iñwe khathihi na dzina ja muñwali. Ambani uri bugu iñwe na iñwe i ño vha i tshi amba nga mini. Ndi bugu dzifhio dzine na nga tama u vhala? Nomborani bugu idzi u bva kha 1 ya bugu ine na takalelesa u i vhala u swika kha 5 ya u sumbedza bugu ine ni si takalelese u i vhala. Khezwi ni sa yi jaiburari ni vhone arali ni tshi nga hadzima dzinwe dza bugu idzi?

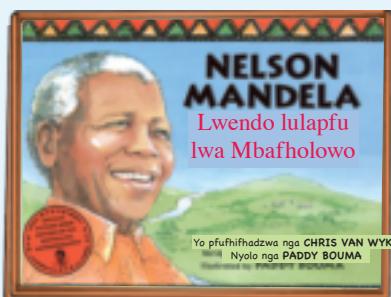
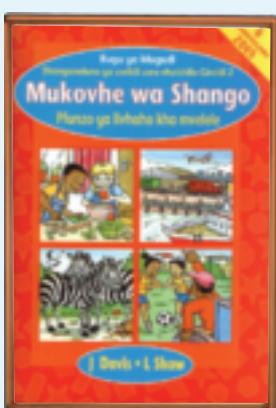
Dzina

Muñwali

Dzina

Muñwali

Dzina

Muñwali

Dzina

Muñwali

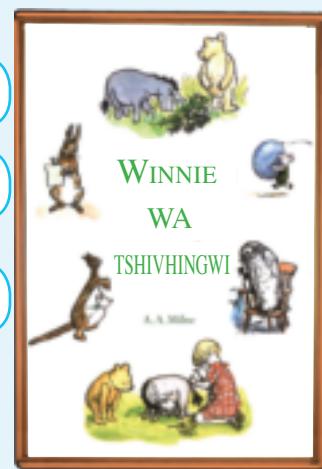

Dzina

Muñwali

Dzina

Muñwali

TEACHER: Sign _____ Date _____

Lwendo lwashu lwa u ya sekhasini

Kha ri vhale

Duvha lashu lihulwane la vha lo swika. Sekhasi yo vha yo swika ha hashu zwino Gireidi 3 yo vha i bisini i ndilani ya u ya u vhona sekhasi. Ra swika denndeni ljhulu.

Mudededzi: Ni tshimbile nothe ni sa do xela. Arali na xela, ni ime tsini na ofisi ya u rengisa thikhithi tsini na muⁿango, ri do kona u ni wana.

Ntakadzeni: Woo! Idanu vhona kilauⁿara (museisi) a tshi khou tshimbila nga magodobo.

Vhonani: N^{ne} ndi takadzwa nga ndaulwanzhe ine ya kona u tshina.

Kanakana: Ri do kona u sendela tsini na ndau musi sekhasi yo no fhele?

Sam: Hu nga bvelela mini arali ya nga t^ha?

Busi: Yoo! Yoo!, Ndi nga tama arali ndi tshi nga thambula (bidigama) sa houla!

Mudededzi: Dan u ngafhi vhoiwe?

Sam: A thi di^vhi.

Mudededzi: Tavhanyani! Tshimbilani ni yo sedza arali o ima ngei thikhithini.

Pam: Kha vha vhone! Hangei! Khoula! O namela ndou!

Mudededzi: Yowee, mmaloo! A zwi konadzei!

Divhamapfi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo. Zwino shumisani maipfi maⁿanu kha u riwala maⁿhungo aⁿu inwi muⁿe buguni yanu ya ndowedzo.

denndeni	no th e
nndina	t ^h ekha
nndindela	t ^h ala

takadzwa	mmaloo
ñukadzwa	mmila
dzwatswatswa	mmona

Deithi:

Kha ri nwale

Ńwalani phindulo dza idzi mbudziso af'ho zwikhlanı.

Ndi zwifhio zwe muñwe na muñwe wa avha vhana a takalela sekhasini?

Ntakadzeni	Vhonani	Kanakana	Busi

Ho bvelela mini kha Dan?

Ńwalani magumo a tshitɔri itshi. Ńwalani zwe mudededzi na Dan vha amba.

Mudededzi:

Dan:

Maipfimadivhiwa

aluwa

tshedza

lini

sumbe

Kha ri nwale

Shumisani maipfi aya a nyito ni tshi fhedzisa mafhungo.
Ni kone u talela nga fhasi maipfi ane a ɻalutshedza nyito.

tamba

tshimbila

vhidzelela

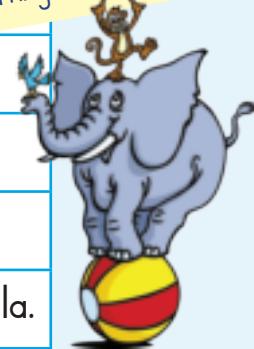
namela

Maipfi a nyito a pfi maiti.
A ri vhudza zwi no itwa
nga muthu kana tshithu.
Madadzisi a ɻalutshedza
uri nyito i itwa nga ndilade,
lini, ngafhi na
nga nnyi.

Dan o vha o namela tshidele nt̄ha ha ndou.

Vhana vha _____ nga dakalo.

Kilaunara ya _____ nga vhuronwane nga magodobo.

Ndaulwanzhe ya _____ nga bola nga dakalo.

Ra _____ bisi nga u ongolowa ra humela mahayani ro takala.

TEACHER: Sign

Date

27

Ho bvelela mini kha Dan?

Kha ri ite nyito

Itani litambwa la musi Dan a tshi vhudza khonani dzawe zwa bvelela khae sekhasini. Muñwe wa whoiwe a vhe mudededzi.

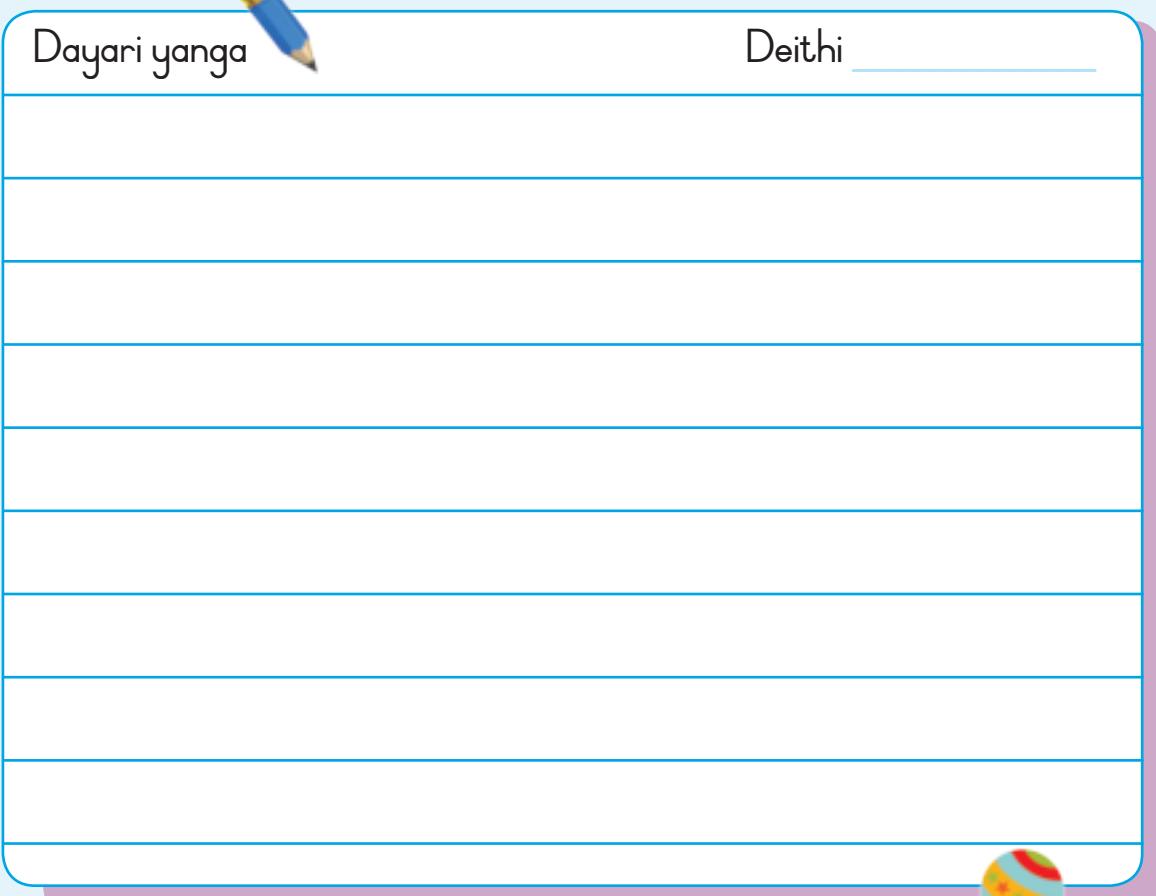
Diiteni Dan. Nwalani kha dayari yanu mafhungo a musi ni sekhasini.

Kha ri nwale

Dayari yanga

Deithi

Kha ri nwale

Talelani maipfi o^the a nyito a re tshitorini tshanu. Zwino dzenisani zwikhali maipfi a rathi kha e na a shumisa tshitorini.

Kha ri የwale

Lidatzisi ዥ talelwaho nga fhasi እንደ የhudza uri nyito yo itea lini, ngafhi kana hani? Nwalani hani, lini kana ngafhi tsini na fhungo. Zwino tangedzelani እና ስነ እና khou talutshedzwa nga lidatzisi.

hani

lini

ngafhi

Ntakadzeni o እና ስነ እና ስነ ተቃዋና.

hani

Pam u anzela u vhala bugu dzi no amba nga phukha.

Dan a ri vhudza zwa sekhasini e na dakalo.

Tshiñwe tshifhinga ri a fara nyendo nga tshikolo.

Kilaunara yo tshina nga dakalo sekhasini.

Nga murahu ha sekhasi, vhana vha tshimbila nga u ongolwa vha tshi ya bisini.

Kha ri የwale

Tangedzelani ipfi ዥ teaho kha ስነ እና ስነ እና mafhungo aya.

Vho mu vhuya/vhuyela na dzhesi ntswa.

U do vhonana/vhona nazwo muñwe musi.

Ndi do bika/bikisa mme anga zwiliwa.

Dan o vhona/vhonala o namela ndou.

Tshikolo tshothé tsho takala/takadzwa nga sekhasi.

Ro vhonisa/vhona zwithu zwinzhi zwi no takadza.

Mudi wa hashu wo naka/nakisa nga maanda.

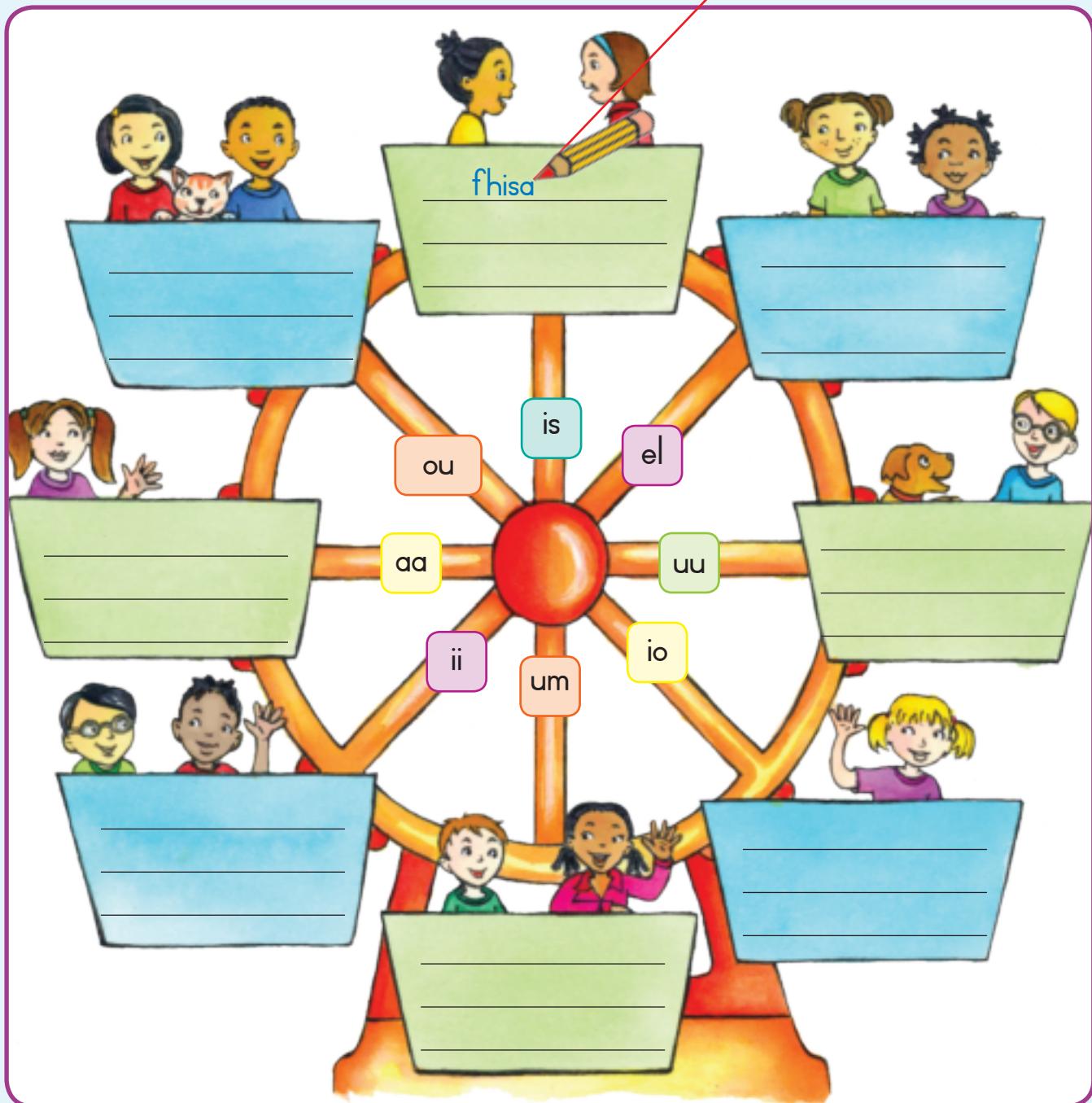
Ri amba nga mibvumo

Kha ri diphine

Dzhenisani maipfi a re na mibvumo i no fana.

fhela	nela	muuluso	guma	ñii	maalo	lutiütii	miomva
tshiombo	pumu	jiiti	tshioro	biso	muunga	nisa	maanea
maano	tou	kela	muumba	ndou	fhisa	founu	kisa

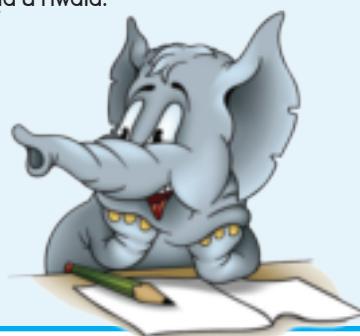

U ñwala tshitɔri tshañu

Kha ri ambe

Ambani na khonani yanu nga tshitɔri tshine na khou tɔda u ñwala.
Ni kone u dzenisa mihumbulu yanu kha siatari ili.

Pulane ya tshitɔri tshanga

Vhaanewa na fhethuvhupo

Ndi vhonnyi vha re tshitɔrini tshañu?

Tshitɔri tshi bvelela ngafhi?

Tshitɔri tshi bvelela lini?

Mathomo

Hu bvelela mini mathomoni a tshitɔri?

Mutumbu

Hu bvelela mini kha mutumbu wa tshit̄ori?

Magumo

Tshit̄ori tshi fheala nga ndilade?

Itani bugu yañu inwi muñe. Gerani siat̄ari li tevhelaho kha hei bugu. Gerani kha mitalo ya zwithomathoma. Petani siat̄ari kha mitalo. Nwalani dzina ja bugu kha khavara. Nwalani dzina jañu nga fhasi ha dzina ja bugu, ngauri ndi inwi muñwali wa tshit̄ori. Olani tshifanyiso kha khavara. Zwino nwalani tshit̄ori tshanu buguni.

KHAVARA YA MURAHU

MUŃWALI NDI NNyi?

Nwalani dzina ḥanu.

Mińwaha yanu.

Hune na dzula hone.

8

KHAVARA

Olani tshifanyiso hafha.

Nwalani dzina ḥa bugu hafha.

Nwalani dzina ḥanu (ndi inwi muńwali).

1

Liga la 4: gerani kha mutalo naga murahu ha musi no sotepulara bugu yanu

Liga la 1: petani kha mutalo wa zwithoma

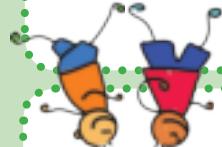
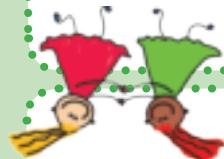

5

4

Isani tshifto! tsahany phanđa hafha.

Nwalani mutumbu wa tshifto! tsahany hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Thomani u ñwala tshit̄ori tshan̄u hafha.

Fhedzisani tshit̄ori tshan̄u.

2

7

3

9

Isani tshif̄tori tshan̄u phan̄da hafha.

Nwalaní urí hu bvelela miní magumoni a tshif̄tori tshan̄u.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Thero ya 6: Vhutshilo ha doroboni

81 Vhutshilo ha doroboni 36

U vhala mañwalwa a no amba nga Jim a tshi pfutshela doroboni. U shumisa tshifanyiso tsha bułoko ya dzifulethe kha u wana thangano (mafhande) dza fhethu. U amba nga zwine zwa khou bvelela fułetheni iñwe na iñwe.. U ñwala maiti one a no ɻalutshedza zwine zwa khou bvelela fułetheni iñwe na iñwe.

82 Fhethu hune ra dzula hone 38

U rera nga mepe. U fhindula mbudziso dzo disendekaho nga mepe.

83 Jim u rumela khonani dzawe imeili 40

U vhala mañwalwa a re kha imeili. U shumisa małanganyi kha u tanganya mafhongo. U topola mafhambanyi.

84 Khonani dza Jim dzi a fhindula 42

U vhala mañwalwa a re kha imeili. U fhindula mbudziso dzo disendekaho nga mepe. U shumisa maiti kha u fhedzisa mafhongo. U topola zwifhinga zwi re mafhungoni (tshifhinga tsha zwino na tsho thiraho). U shumisa masumbafhethu a tshi sumbedza vhuimo na masia.

85 Laedzani ndila 44

U vhala mepe. U fhindula mbudziso dzo disendekaho nga mepe. U ñwala masia a no sumbedza fhethu hugede kha mepe. U topola tswayo dza badani na u bula uri dzi amba mini.

86 Hune na dzula hone 46

U ñwala direse kha fułobo. U tanganya mafhongo a tshi shumisa małanganyi. U topola madzina vhukuma. U ɻadza garaña ya u rambela vhathu khontsati ya tshikolo. U ola mepe a tshi sumbedza ndila.

87 U laedza 48

U nambatedza fhethu kha mepe. U rera nga mepe e na khonani yawe. U rera ngauri ndi ngafhi hune ha vha na tsireledzo na hu si na tsireledzo. U fhindula mbudziso dzo disendekaho nga mepe.

88 Vhalani nga vhournwane 50

U vhudzisa na u laedza ngila ya u ya kha masia o fhambananaho kha mepe. U padula maipfi a bva mibvumo. U nombora maipfi nga thevhekano ya alifabethe. U vhala khungedzelo. U fhindula mbudziso dzo disendekaho nga khungedzelo. U dizaina khungedzelo.

89 Ri khou vhone khombo 52

U vhala tshiṭori tsha zwifanyiso. U ñwala mapulo a maipfi a tshi fhedzisa tshiṭori. U humbulela na u ñwala u ñwala magumo a tshiṭori. U nanguludzela maipfi zwibogisini zwa maipfi zwe teaho. U vhala maipfi na u thetshesla mibvumo. U topola na u livhanya masala.

90 Ho bvelela mini? 54

U topola thevhekano ya tshiṭori. U vhambedza zwifanyiso zwivhili na u topola pambano. U fhedzisa fomo ya khombo nga u dzenisa mafhungomatsvhudzi.

91 Khontsati ya tshikolo 56

U vhala mbekanyamushumo ya khontsati ya tshikolo. U rera nga mbekanyamushumo e na khonani yawe. U fhindula mbudziso dzo disendekaho kha mbekanyamushumo. U ola phositara ya u kungedzela khontsati a tshi bulu mafhungomatsvhudzi o teaho.

Themo ya 3: Vhege dza 5 - 10

92 Vhaeni khontsatini yashu 58

U vhala atikili ya gurannda. U fhindula mbudziso dzo disendekaho kha atikili ya gurannda. U nanguludzela maipfi zwibogisini zwa maipfi zwe teaho. U topola madzina a no khou ɻahela na małaluli a zwi shumisa kha u fhedzisa mafhongo.

93 Dan ndi muñwevho 60

U vhala mañwalwa a no amba nga Dan. U ñwala ɻalutshedzo ya Dan.

94 U rera nga mepe wa Afrika Tshipembe 62**95 Zwifanyiso zwa zwigeriwa 63****96 U ñwala tshiṭori tshau 65**

U rera nga puloto ya tshiṭori. U ñwala mihibulo ya tshiṭori nga fhasi ha ɻohoho dze dza newa. U ita bugu ya zwigeriwa.

Kha ri vhale

Jim u pfulutshela doroboni

Khotsi a Jim vho wana mushumo muswa doroboni zwino muta wavho u tea u pfuluwa. Jim o pfa o tungufhala nga maanda musi a tshi tea u sia khonani dzawe dza tshikoloni. Zwo vha zwo tou tea vhukuma uri a ye tshikoloni tshiswa.

U dzula doroboni zwo fhambana na u dzula mudini wa mahayani.

Hu na vhatu vhanzhivhanzhi vha no dzula doroboni **nahone** hu na goloi nnzhinnzhi. Zwitaraṭani muthu u vhona vhatu vha tshi khou tshimbila nga nayo, vha tshi khou namela thekhisi na zwidimela, vha tshi ya fhethu ho fhambananaho. Vhatu vhanzhi a vha na ngade **ngauri** vha dzula kha zwifhaṭo zwilapfulapfu na dzifuletheni.

Jim u dzula kha bułoko ya dzifulethe. U dzula kha tshitizi tsha vhuvhili fuletheni ya 2A. U dzula tsini na tshikolo **lune** a kona u tou tshimbila a tshi ya tshikoloni.

Jim u tshimbila a tshi xela **ngauri** zwitaraṭa zwo dalesa nahone zwi a fana zwothe. Khonani yawe Shumani u a mu thusa arali o xela. U na miñwaha mivhili a tshi khou dzula doroboni.

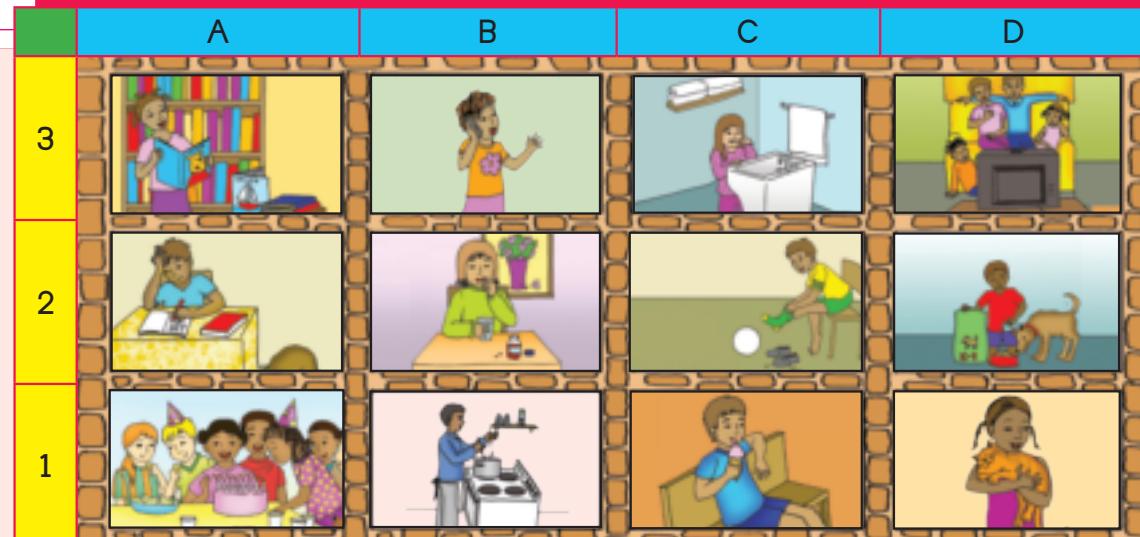

Kha ri riwale

Lavhelesani zwine vhatu vha khou ita afho bułokoni ya dzifulethe. Tshifanyisoni itsi, ro nombora fulethe dzothe. Hu na zwitizi zwiraru, zwi re na fulethe nna kha tshitizi tshiñwe na tshiñwe. Tshitizi tshiñwe na tshiñwe tshi na nomboro, nahone fulethe iñwe na iñwe i na ledere la alifabethe.

Thebuļu i re afho fhasi i na mutevhe wa zwine muñwe na muñwe a khou ita. Kha iñwe na nyito iñwe, dzhenisani nomboro ya fulethe ine itsho tshithu tsha khou itwa khayo. Shumisani nomboro ya tshitizi (i re kha kholomo ya mutađa kha tsha monde), na nomboro ya fulethe (i re kha rou ya muvhala wa lutombo nga nt̄ha).

Deithi:

Jim u khou ita tshuñwahaya yawe.	2A	Musidzana u khou nwa mushonga.		Musidzana u khou vhala bugu laiburari.	
Vhana vha khou pembela phathini.		Mutukana u khou ambarela u ya bolani.		Munna u khou bika.	
Musidzana u khou t̄amba mano.		Mutukana u khou la aisikhirimu.		Musidzana u khou luludzela tshimange.	
Musidzana u khou amba nga lutingo.		Mutukana u khou fha mmbwa zwiliwa.		Vha khou t̄alela TV.	

Kha ri ñwale

Lavhelesani maipfi e na ñwala kha thebuñu. Zwino dzenisani maipfi ane a khou t̄ahela u itela u t̄aphudza mafhungo.

Vha khou	TV.
U khou	nga lutingo.
Mutukana u khou	mmbwā.
Mutukana u khou aisikhirimu.	
Shumaní u khou	bugu.

TEACHER: Sign _____ Date _____

37

Kha ri vhale

Lavhelesani mepe ni ambe nga zwifha^{lo} na fhethu hune wa sumbedza. Sumbani zwine na khou vhona kha tshibuloko tshiⁿwe na tshiⁿwe ni bule uri ndi tshithude.

	A	B	C	D
6	 nn <u>du</u>	 nn <u>du</u>	 ban <u>nga</u>	 mak <u>e</u>
5	 tshikolo	 phakha	 sibadela	 suphamakete
4	 tshi ^{tediamu}	 bam <u>belo</u>	 kereke	 tshi ^{titshi}
3	 resiturente	 khireshe	 laiburari	 fule <u>the</u>
2	 kiliniki	 mavhengele	 tshi ^{titshi} tsha mapholisa	 tshi ^{titshi} tsha vhadzimamulilo
1	 zuu	 garatshini	 poswoni	 vhukavhabufho

Deithi:

Kha ri nwale

Zwino bulani uri huñwe na huñwe ha afha fhethu ndi ngafhi. Shumisani nomboro dza muñada dzi no bva kha tsha monde tsha mepe na maleñdere a muvhala wa lutombo a re nga nt̄ha.

Kiliniki i nga ngafhi?	2A	Sibadela tshi nga ngafhi?	
Laiburari i nga ngafhi?		Tshit̄itshi tsha mapholisa tshi nga ngafhi?	
Tshit̄itshi tsha vhadzimamulilo tshi nga ngafhi?		Fulethe dzi nga ngafhi?	
Tshikolo tshi nga ngafhi?		Zuu i nga ngafhi?	
Miri minzhiminzh i kha buñoko ifho?		Tshit̄itshi tsha tshidimela tshi nga ngafhi?	

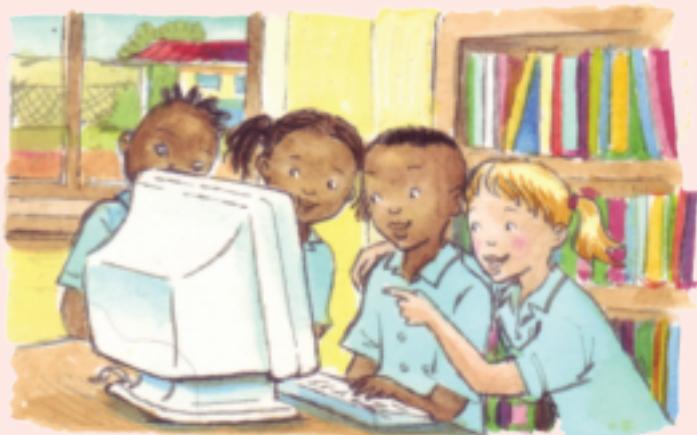
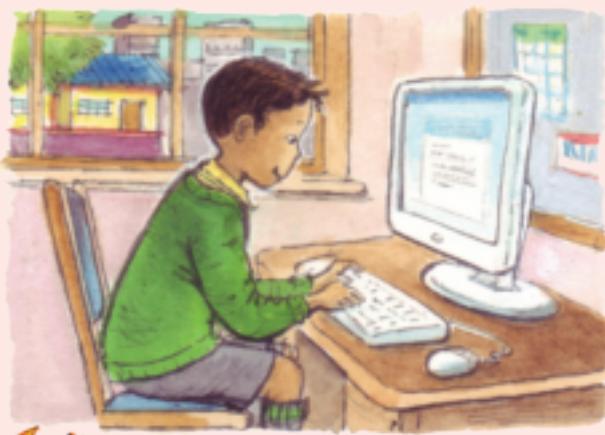
Kha ri nwale

Zwino ambari na khonani yañu nga fhethu ho fhambananaho hu re kha mepe. Fhindulani mbudziso dzi tevhelaho ni vhavhili ni kone u nwala phindulo.

Bulani fhethu huvhili hune ha vha <u>tsini</u> na tshikolo.	
Bulani fhethu huñu hune ha vha <u>seli</u> na kereke.	
Ndi fhethu hufhio hune ha vha <u>phanda</u> ha vhukavhabufho?	
Ndi fhethu hufhio hune ha vha <u>tsini</u> na tshikolo?	
Bambelo li <u>vhukati</u> ha	
Dzifulethe dzi <u>tsini</u> kana <u>kule</u> na tshikolo?	na
Arali ha thoma mulilo tshikoloni, lori ya tshidzimamulilo i ño tea u tshimbila tshikhala tshingafhani? Vhalani zwibuloko.	
Ni tama u dzula ngafhi? Bulani uri kha tshibuloko tshifhio na uri ndi nga mini no khetha tshibuloko tshenetsho.	

TEACHER: Sign _____ Date _____

Kha ri vhale

Ha: vhonani@library.com, ntakadzeni, ann@library.com, sam@library.comI bva kha: Jim@school.com

1 Khubvumedzi 2015 14h22

Khonani dzanga Vhonani, Kanakana, Sam na Ntakadzeni

Ndi vho dzula ḋoroboni zwino. Ndo takala nga maanda uri ndi khou ni rumela luñwalo lwa imeili nga khomphiyutha ya tshikolo. Ndo ni ṭuvha nga maanda nothe.

Fhano ḋoroboni a ho ngo fhumula hu na ḫirafiki nnzhinnzhi. Ndo thoma tshikoloni tshiswa. Ndi tshikolo tshihulwane nga maanda. Hu na vhana vha no hovhelela1000. Tshikolo itshi tshi tsini na phakha na bambelo. Nga masiari ndi ya u guda u bambela. Ndi na khonani. Dzina ḥawe ndi Shumani. Ri kīlasini nthihi. Musi ndi tshi xela afha tshikoloni u a nthusa.

Ndi vho dzula fułetheni. Ndi dzula kha tshitizi tsha vhu4. Ndi n̄thantha. A hu na ngade fhedzi ri na mashudu ngauri ri dzula tsini na phakha. Ndi a kona u ya hone nda tamba na khonani dzanga.

Ndi na fulufhelo Jauri ndi ḍo nangiwa nda vha khephutheni (mukapuṭeni) wa thimu ya bola nahone ndi tou tama arali ri tshi nga tamba na tshikolo tsha whoiwe. Ndi ḍo ḡa nda ni dalela ndi tshi ḡa u dalela makhulu wanga nga Khiresimusi.

Ndi khou humbela uri ni mbo ḫi fhindula zwino, ndi ḍo dzula khomphiyuthani ndo lindela phindulo.

Zwavhuđi

Jim

Rumelani

Divhamaipfi

Vhalani maiþi ni thetshelese mibvumo. Zwino shumisani maiþi maþanu kha u ñwala maþhundo aňu inwi muňe buguni yaňu ya ndowedzo.

Maipfimadivhiwa

renga
rengiwa
fara
farela

maanda	muomva	muungo	miumo	tshiiimo
maano	muora	muumo	miungo	tshiiimbo
maanga	muongi	muunda	miunda	tshiiitwa

Deithi:

Kha ri nwale

Tumani phere iñwe na iñwe ya aya mafhundo ni tshi shumisa maipfi a tevhelaho uri a ni thuse.

nahone

ngauri

zwino

fhedzi

Nahone, zwino, fhedzi
na ngauri ndi matanganyi.
Ri a shumisa kha u tanganya mafhundo.

Doroboni hu na vhathe vhanzhi.

Ho ḫalesa ḫirafiki.

Vhunzhi ha vhathe a vha na ngade.

Vha dzula fuletheni.

Jim u dzula tsini na tshikolo.

U a kona u ya tshikoloni nga milenzhe.

Hu na bambelo tsini na tshikolo tshawe.

U a ya u guda u bammbela.

Jim u dzulela u xela.

Zwitarata zwo ḫalesa.

A huna ha u tambela dzharatani.

Ndi tamba phakhani.

Kha ri nwale

Wanani lifhambanyi (athonimi) ja ipfi iñwe na iñwe lo swifhadzwaho ni li nwale tshikhala.

kule

sekena

renga

tshedza

ṭavhanya

Tshikolo tshi tsini.

kule

Vha rengisa malegere.

Bada yo atama.

Ndi a lenga u swika tshikoloni.

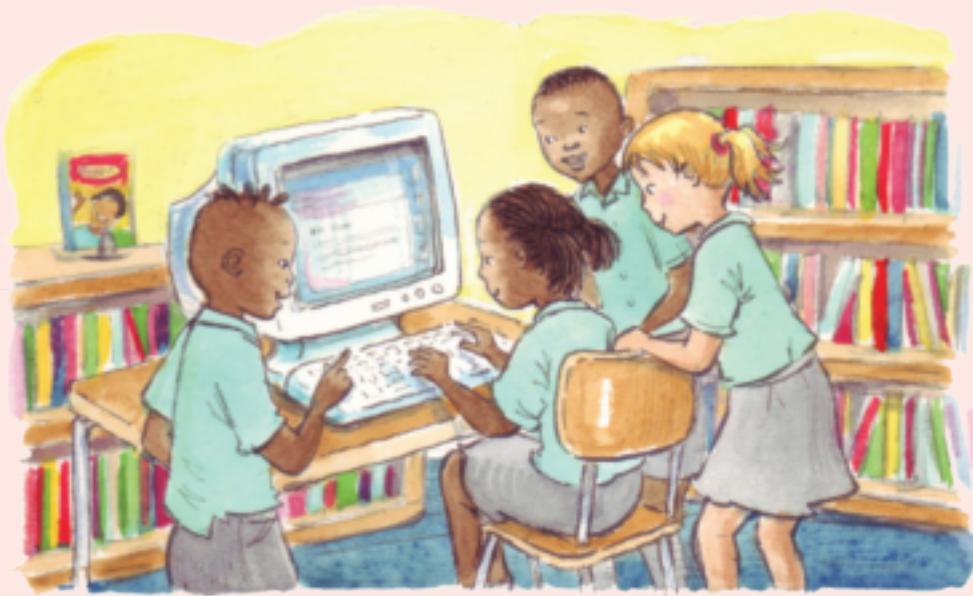
Doroboni hu na swiswi vhusiku.

Ni kha dielelwa uri pfanywa ndi mini?
Ndi ipfi line ja amba zwi no fana na zwa iñwe. Lifhambanyi ndi ipfi line ja amba zwi no fhambana na zwa iñwe ipfi.

TEACHER: Sign

Date

41

Kha ri vhale

Ha: Jim@school.comI bva kha: vhonani@library.com

1 Khubvumedzi 2015 14h45

Khonani yanga Jim

Yoo, ri kha q̄i tou bva u ḥanganedza imejli yanu. Roṭhe ri khou shumisa khomphiyutha ya jaiburari.

Na riqe ro ni ṭuvha, ṭhama. Ni khou dzhena tshikoloni tshihulwane vhukuma. Zwino ni khou guda u bambela. Ri tou ni tama. Ri tou tama arali ri tshi nga q̄a ra ni dalela khathihi na u vhona tshikolo tshanu.

Thamusi ri q̄o ni vhona Khiresimusi i sa athu swika.

Zwahuđi

Vhonani, Ann, Sam na Ntakadzeni

Rumelani

Kha ri ḥwale

Ndi nnyi o fhindulaho?

Vho fhindula nga ḫuvha liphio?

Vho fhindula nga tshifhingade?

Avha vhana vho vha vhe ngafhi?

Deithi:

Kha ri nwale

Shumisani maiþi a nyito kha u fhedzisa maþlungo aya.
Ni kone u bula uri fhungo li kha tshifhinga tsha zwino naa kana tsho fhiraho.

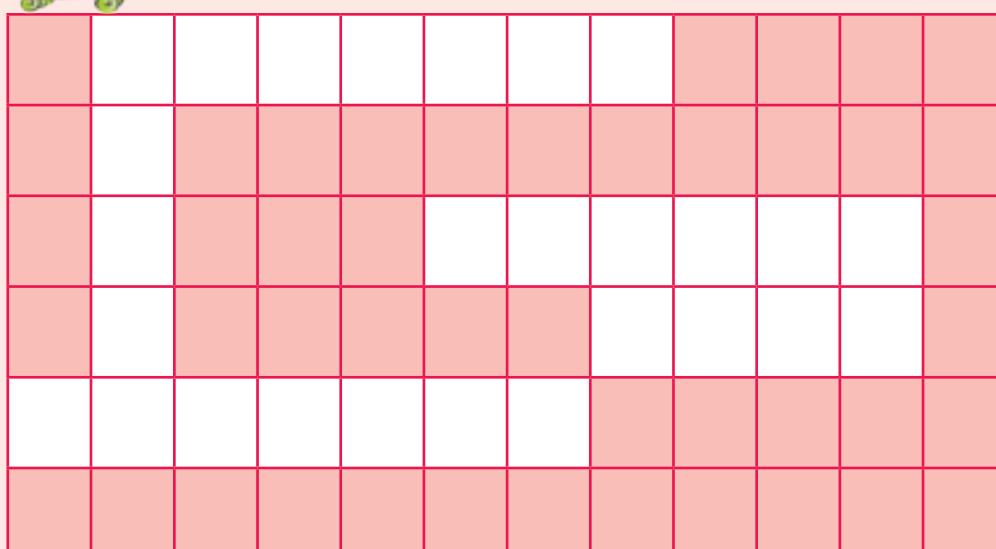

u pfulutshela	Jim u pfulutshela doroboni.	tsha zwino
o pfulutshela	Mahola Jim _____ doroboni.	
vha tðoda	Khotsi awe _____ mushumo.	
vho tðoda	Khotsi awe _____ mushumo.	
o ya	U ya tshikoloni nga milenzhe.	
u ya	Mulovha Jim _____ tshikoloni nga milenzhe.	
o tevhelela	Shumanu u tevhelela bugu.	
u tevhelela	Mulovha Shumanu _____ tevhelela bugu.	

Kha ri diphine

Dzhenisani maðadzisi kha giridi ya maiþi. Vhalani maleðere a re kha ipfi liñwe na
liñwe uri a ni thuse kha u wana tshikhala tsho teaho tsha maleðere.

nthha

kule

tsini

bolani

tsimuni

tivhani

TEACHER: Sign _____ Date _____

43

Laedzani ndila

Kha ri vhale

Kha ri humele kha mepe. Lavhelesani mepe.

	A	B	C	D
6	poswoni Tshiozwi Avenue		vhukavhabuf'ho Denga Avenue	Muunga Street Mutshedzi Avenue
5	Mandela Road tshititshi		vhupakagoloi	tshititshi tsha mapholisa
4	Marude Road Tshiredzi Street	kereke	phakha	khireshe
3	suphamakete Vhakoma Road		tshikolo	
2		sibadela		garatshini
1	Nzenene Street makete		khefi ya Inthanete	limaga

Deithi:

Kha ri nwale

Lavhelesani mepe ni kone u dzhenisa phindulo dza mbudziso idzi.

Maipfimadivhiwa

luma
lima
lema
londa

Tshikolo tshi kha tshitaraṭa tshifhio?

Suphamakete i khoneni ifhio?

Gethe ḥa sibadela ḥi tshitaraṭani tshifhio?

Ndi ngafhi hune vhana vha nga tamba vho tsireledzea?

Ndi ngafhi hune ha vha na phosho?

Ndi ngafhi hune ha tambiwa hu si na tsireledzo?

Ńwalani kutshimbilele kwa u bva tshikoloni u tshi ya poswoni.

Kha ri nwale

Ńwalani kutshimbilele kwa u bva sibadela u tshi ya tshikoloni.

Ńwalani kutshimbilele kwa u bva tshikoloni u tshi ya garatshini.

Kha ri diphine

Tswayo idzi dzi amba mini?

TEACHER: Sign

Date

Kha ri nwale

Nwalani direse
kha fulobo i no
khou rumelwa inwi.

Kha ri nwale

Talani mutalo u tshi bva kha tshibogisi tsha lutombo u tshi ya kha tsha pinki u itela u thaphudza fhungo linwe na linwe. Talelani litanganyi fhungoni linwe na linwe.

Nahone, zwino na ngauri ndi matanganyi.
Ri a shumisa kha u tanganya mafhungo.

O pfuka bada ngauri		nda ya laiburari.
O bvisa bugu yawe ya risipi ngauri		nda ya nda sedza kha nothisibodo.
Ndo vha ndi tshi khou ya u tamba bola, zwino		roboto dzo vha dzi dala.
Ndo vha ndi sa divhi uri ri tamba netibolo nga maduvha afhio, zwino		ndo tuwa na khokho dzanga tshikoloni.
Ndo edela u lenga nahone		o vha a tshi todou baka khekhe.
Ndo vha ndi si na tsha u vhala, zwino		ro vha ri tshi khou tamba metshe.
Ro ya mudavhini wa mitambo ngauri		nda balelwa u buba nga matsheloni.
Vho ri a ye kiliniki ngauri		o vha a tshi khou lwala.

Deithi:

Kha ri nwale

Talelani madzina a ne a tea u thoma nga malederedanz.

vhonani	maanda	tshimedzi	lusikisiki	durban	dan
musumbuluwo	tshidulo	khekhe	bugu	polokwane	dzuvha
pene	busi	baisigiri	bugu	johannesburg	tshigero

Kha ri diphine

Rumelani Vhonani na Sam thambo ya u vha ramba khontsatini ya tshikolo. Dzhenisani mafhungomatsivhudzi ngomu garačani ya thambo ni ole na u leibula ndila yavho u bva tshititshini kana vhuimabisi i swika tshikoloni.

Khonani dzanga Vhonani na Sam

Mbekanyamushumo ya khontsat

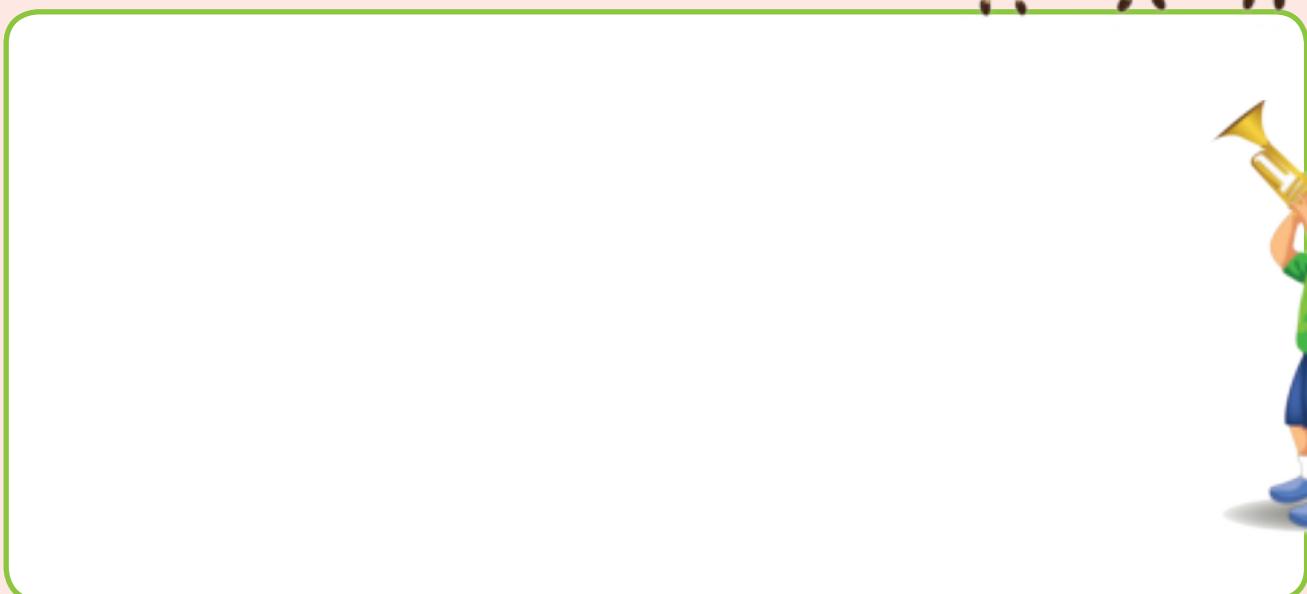
Ni khou rambiwa khontsatini ya tshikolo tshashu.

Deithi:

Tshikolo:

Olani kutshimbile u bva tshititshini u ya tshikoloni. Dzhenisani lebulu dici no sumbedza madzina a zwitarača na madzina a fhethu hune vha do hu fhira khaho.

TEACHER: Sign _____ Date _____

Kha ri ite nyito

Olani mepe wanu inwi muñ.

Gerani zwifanyiso zwa fhethu ho fhambananaho kha bammbiri ja u shumela ja 95 (kha siatari ja 63) ni zwi nambatedze kha giridi iyi.. Ni nga dikhethela hune na nga nambatedza hone afho fhethu nga huthihi nga huthihi. Ni nga nanga nthihi ya nndu ya vha yanu na dikhethela hune na tama u i nambatedza hone. Ni i tod a tsini na tshikolo?

	A	B	C	D
b				
5				
4				
3				
2				
1				

Deithi:

Kha ri nwale

Sumbedzani khonani yanu mepe wanu. Sumbani he na nambatedza masia o fhambananaho. Ni kone u dzhenisa nomboro na ledere ni tshi sumbedza uri sia linwe na linwe no li vhea ngafhi. Afho zwikalani, bulani uri ndi ngani no khetha u vhea tshifanyiso itsho henefho fhethu. Vhudzani khonani yanu uri ndi ngafhi hune na nga tamba ni songo tsireledzea kana no tsireledzea.

Maipfimadivhiwa

vhukati
zwenezwo
mathomoni
magumoni

Zwino bulani uri fhethu afha hu tshibulokoni tshifhio.	Bulani uri ndi nga mini masia aya no a vhea afho. Ngauri ...
Kiliniki i nga ngafhi?	
Laiburari i nga ngafhi?	
Sibadela (vhuongelo) tshi nga ngafhi?	
Tshikolo tshi nga ngafhi?	
Tshititshi tsha vhadzimamulilo tshi nga ngafhi?	
Tshititshi tsha mapholisa tshi nga ngafhi?	
Tshititshi tsha tshidimela tshi nga ngafhi?	
Fulethe dzi nga ngafhi?	
Phaka i nga ngafhi?	
Nndu ya hanu i nga ngafhi?	
Bambelo li i nga ngafhi?	
Suphamakete i nga ngafhi?	
Kereke i nga ngafhi?	

TEACHER: Sign _____ Date _____

49

Vhalani nga vhuronwane

Kha ri ite nyito

Vhudzisanani nga tshanu ndila ya u ya fhethu ho fhambananaho kha mepe. Shumisani maipfi a tevhelaho.

khonelani kha tsha monde

khonelani kha tsha u la

iyani phanda nga ndila

Ni do vhona ____ kha tsha u la

khoneni ni khonele kha

ni fhire phakha ...

Divhamaipfi

Padukanyani maipfi a tevhelaho u itela u sumbedza mibvumo yo fhambananaho. Ni kone u nombora aya maipfi tshibogisini tshiñwe na tshiñwe a tshi tevhekana nga alifabethe.

1	si/ba/de/la
3	bambelo
2	tshiporo

mapholisa
laiburari
kereke

suphamakete
resiturente
garatshi

mudavhini
makete
thekhisi

Kha ri vhale

Vhalani khungedzelo i re kha siatari la seli, ni kone u amba na khonani yanu nga zwine khungedzelo ya ni fulufhedzisa zwone. Ni kone u dzhenisa ee kana hai siani la mbudziso idzi.

Vhalani mbudziso dzi tevhelaho ni nwale ee kana hai. (✓)	ee	hai
Ni vhona u nga itsi tshikhipha tshi nga ita uri ni gidime nga luvhilo?		
Ni vhona u nga itsi tshikhipha tshi nga ni thusa uri ni vhe ngwena?		
Ni vhona u nga itsi tshikhipha tshi nga ita uri ni pfe ni na maanda?		
Ni vhona u nga itsi tshikhipha tsho tshipo?		
Ni vhona u nga iyi khungedzelo i amba zwone nahone a i fhuri?		
Hu na inwe khungedzelo ine na i divha ine ya fhura vhathu?		

Tshikhipha tshine ñwana muñwe na
muñwe o thanyaho a tea
u vha natsho!

Vhana, arali ni tshi ṭodou vha Shapu ni tea
u renga tshikhipha tsha **Supha Shapu**.

Tshi ḍo ita uri ni kone u gidima nga luvhilo
nahone ni ḍo vha ngwena ya vhugwena.

Ni ḍo pf a ni na maanda musi no ambara
tshikhipha tsha **Supha Shapu**.

Ni ḍo rambiwa phathini dza muñwe na muñwe.

Rengani tshithihi ñamusi. Mitengo ya
fhasisa fhano ḫoroboni.

Ndi RI50 fhedzi! Seili ndi ya vhege nthihi fhedzi.

Kha ri
diphine

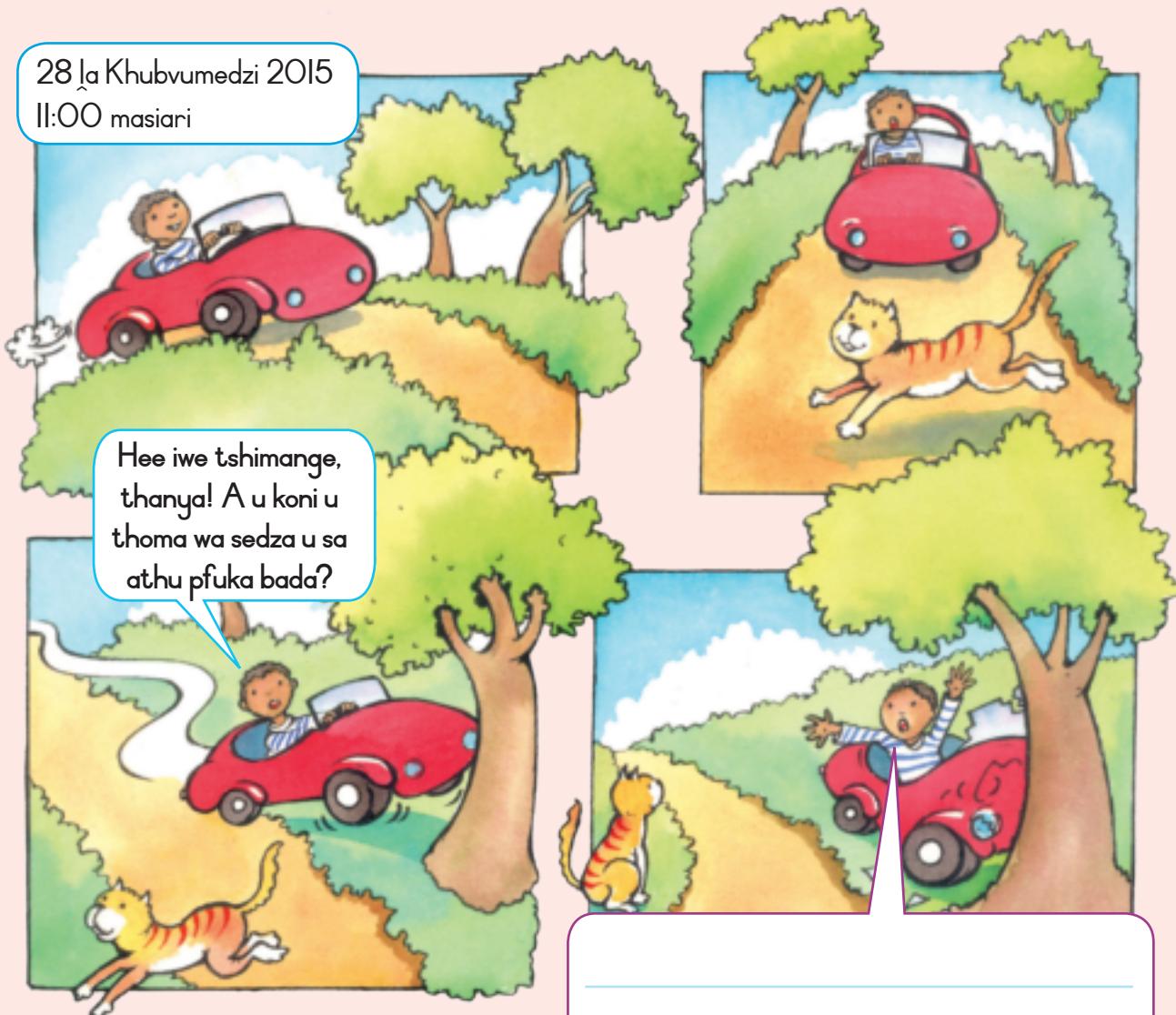
Qiteleni khungedzelo yanu inwi muñe. Olani tshifanyiso ni ñwale
mafhungo a si manzhi a no ḍo ita uri vhathu vha renge itsyo tshithu.

Kha ri vhale

Vhalani tshitori ni dzhenise kha bulo la maipfi zwine na vhona u nga zwo ambiwa nga diraiva.

28 la Khubvumedzi 2015
11:00 masiari

Kha ri riwale

Ni vhona u nga uyu munna a nga kha ni kona u reila goloi yawe nga murahu ha khombo? Zwino riwalani mafhungo mararu nga zwine na vhona u nga zwo tevhela tshitiorini itshi.

Deithi:

Maipfimadivhiwa

Divhamaipfi

Dzhenisani maiipfi a re na mibvumo i no fana. Ni kone u shumisa maiipfi maṭanu kha u ḥwala mafhungo kha bugu yanu ya ndowedzo.

khokho

fhufha

shango

fhala

shavha

phungo

phore

khani

guma
gama
gogo
gaku

shaka	fhasi	khakha	phanga

Kha ri ḥwale

Vhalani fhungo ḥiñwe na ḥiñwe, ni tingedzele ḥisala ḥine na nga ḥi shumisa vhudzuloni ha maiipfi o talelwaho nga fhasi.

Munna o thula muri nga goloi.	inwi	ene	riñe	vhone	tshone
Tshimange tsho pfuka bada.	inwi	ene	riñe	vhone	tshone
Jim na Shumani khombo iyi vho i vhone.	inwi	ene	riñe	vhone	tshone
Shumani a tea u ḥwalela mapholisa muvhigo.	inwi	ene	riñe	vhone	tshone
Nñe na Shumani ra isa tshimange hayani.	inwi	ene	riñe	vhone	tshone

Kha ri ḥwale

Talani mutalo ni tshi livhanya masala a re kha kholomo ya u thoma na masala o teaho a re kha kholomo ya vhuvhili.

ya ene	kwanga
tsha ene	vhanu
tsha tshone	yawe
zwa riñe	tshawe
kwa nñe	zwashu
vha inwi	lavho
la vhone	tshatsho

TEACHER: Sign _____ Date _____

53

90 Ho bvelela mini?

Themo ya 3 – Vhege dza 7–8

Kha ri ite nyito

Nomborani zwifanyiso ni tshi sumbedza thevhekano yone ni kone u ɏalutshedza khonani yanu uri ho bvelela mini zwi tshi tevhekana nga ngona.

Kha ri
diphine

Wanani phambano.

Deithi:

Kha ri nwale

Ni tea u dadza fomo ya u itea ha khombo.

Dielekanyeni no vha ni ndilani ya u bva tshikoloni ni tshi ya hayani. Na vhona khombo ndilani. No vhona goloi i tshi bva ndilani i tshi khou tinya tshimange. Goloi ya ya ya thula muri, fhedzi mureili a si huvhale na tshimange na tshone tshi si huvhale.

Ho vha inwi ni nothe we na vhona khombo iyi, zwino no humbelwa uri ni nwale tshitiori tsha zwe zwa bvelela. Musi ni sa athu dadza fomo, vhudzani khonani yanu zwine na do amba.

Fomo ya Khombo

Dzina lanu	
Deithi ya khombo	
Tshifhinga tsha khombo	
Ho bvela mini:	
Ho thoma	
Ha da	
Nga murahu	
Ha fhedzisela	
Tsaino:	

TEACHER: Sign

Date

Kha ri ambe

Vhalani mbekanyamushumo nga vhuronwane ni vhudze khonani yanu uri khontsati i do vha i ya mini. Bulani uri ndi tshiteriwa tshifho tshine tsha do ni takadzesza.

Mbekanyamushumo ya Tshikolo tsha Phuraimari tsha TSHIZENZHE

Duvha: 3 Khubvumedzi 2015

Tshifhinga: 2:00 u swika 5:30

Tshifhinga	Gireidi	Aitheme (Tshiteriwa)
13:00		U vula mushumo nga Thohoyatshikolo Vho Dama
13:10	Gireidi ya 1	Luimbo lwa Winnie wa Tshivhingwi
13:20	Gireidi ya 2	Luimbo: Riñe a ri ofhi phele khulukhulu mmbi
13:40	Gireidi ya 3	Maluña na munawa Vhatambidendele: Jim u tamba sa Maluña. Shumani ndi mme a Jim
14:00 to 14:30		Bureiki Vhana vha tshikolo vha do newa dzhusi na mathuthuba. Vhabebi vha nga renga tie na kofi.
14:30		Pfufho dza Gireidi 1, 2 na 3
15:00	Gireidi ya 4	Khwairi ya vhana i imba Luimbo lwa Lushaka
15:15		Tshipitschi tsha u vala mushumo: Minisita wa Pfunzo ya Muteo

Kha ri nwale

Lavhelesani mbekanyamushumo.

Khontsati i thoma nga tshifhingade?

Ndi nnyi a no do vula mushumo?

Kilasi ya Gireidi 1 i do ita mini?

Deithi:

Hu <u>do</u> bvelela mini nga 13:20?	
Vhatambi vha no <u>do</u> tamba nga 13:40 ndi vhonnyi?	
Kilasi ya Gireidi 4 i <u>do</u> ita mini?	
Hu <u>do</u> bvelela mini nga bureiki?	
Ndi nnnyi a no <u>do</u> ita tshipitshi tsha u vala mushumo khontsatini?	
Ni tshi <u>do</u> takadzwa nga tshiteriwa tshifho?	
Arali na nga swika nga 14:30 ni nga <u>tahela</u> mini na mini?	1 2 3 4

Olani phositarara
ya u kungedzela
khontsati. Neani
mafhungomatsivhudzi
othe o teaho.

TEACHER: Sign _____ Date _____

57

Kha ri vhale

Denzhe la Vhana

Khontsatı khulu tshikoloni tsha Tshitenzhe

Muvhigi: Shandu Maile

4 Khubvumedzi 2015

Vhana vha Tshikolo tsha Tshitenzhe vho bveledza khontsatı yavhudı nga maanda mulovha. Vho mvumvusa vhataleli nga matambwa a no bva kha Winnie wa Tshivhingwi na Zwiguluzwana Zwiraru. Vhatambidendele ho vha hu Jim Brown na Shumani Simba vhe vha tamba kha Maluča na Muñawa. Jim o vha e Maluča, ngeno Shumani e mme awe.

Thohoyatshikolo vho vha vho takala nga maanda ngauri. Ministra wa Pfunzo ya Muteo vho vha vhe hone na vhone. Ministra vho ri: "Ndi pfa ndi tshi dikukumusa vhukuma nga hetshi tshikolo. Vhana vha fħano vha khou shuma

zwavhudı nga maanda nahone ndi a kona u zwi vhona uri vhadededzi na vhabebi vha khou ita mushumo wavhudı." Tshikolo tsho nekedza pfufho vhagudi vhane vha dzulela u ita tshuriwahaya dzavho. Vhagudi vhenevha vho shuma zwavhudı na kha milingo ya ANA īwedzi wo fħelaho. Vhengele la Bono lo vha ħone le la lamedza nga pfufho dza bugu.

Kha ri īwale

Ni vhona u nga muñwali wa atikili iyi u vhona Tshikolo tsha Tshitenzhe tshi tshi khou ita mushumo wavhudı? Ni zwi divha ngani?

Vhana vho wana pfufho nge vha ita mini?

Deithi:

Tshikolo tsho wana ngafhi pfufho?

Nwalululani fhungo line la ri vhudza uri Minister who takadzwa nga zwe tshikolo tsha ita.

Divhamaipfi

Dzhenisani maipfi a re na mibvumo i no fana. Ni kone u shumisa maipfi matanu kha u nwala mafhungo kha bugu yanu ya ndowedzo.

khontsi

mulambwana

mvula

mbwanana

zwikontsi

mvalo

pfuko

pfano

Maipfimadivhiwa

da
dela
dinga
danzhe

khontsati	mvumvusa	matambwa	pfufho

Dzhenisani madzina na mataluli ao ane a khou tchela.

Shumisani maipfi aya uri a ni thuse.

Kha ri nwale

Madzina

goloi zwifhato miri tshikolo vhatu

Mataluli

zwihiwlane luvhilo phosho vhanzhi milapfu

zwo vha zwi

dzo vha dzi na

vho vha vhe

tsho vha tshi na

yo vha i

TEACHER: Sign _____

Date _____

Kha ri vhale

Dan u dzulela u lenga nahone u dzulela u
hangwa zwithu.

Mahola u hangwa duvha lawe la mabebo.

Nwedzi wo fhiraho o hangwa bege yawe
ya tshikolo bisini.

Vhege yo fhiraho o namela
ndou sekhasini.

Mulovha o siwa nga tshidimela
a tshi ya khontsatini.

Namusi o ya tshikoloni o ambara
khosishumu ya u bambela.

Ndi muñwevho ngoho.

Deithi:

Kha ri nwale

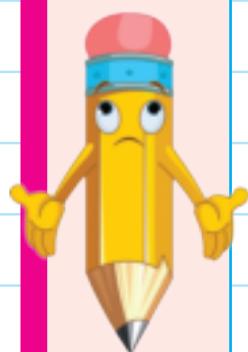
Shumisani mepe uyu
wa mihibulo kha u
talutshedza Dan.

U vhonala nga ndilade

Khonani dzawe

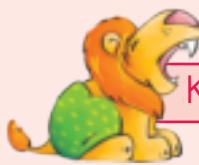
Zwine Dan a tea u ita uri a
elelwe zwithu

Zwiñwe zwa zwithu zwi seisaho

zwine a ita

TEACHER: Sign _____ Date _____

U rera nga mepe wa Afrika Tshipembe

Kha ri ambe

- Lavhelesami mepe wa Afrika Tshipembe.
- Sumbani mavundu a t̄ahe.
- Ni dzula kha vundu liphio?
- Bulani dzina ja musanda wa vundu liphio na liphio.
- Sumbani zwinepe zwine zwa sumbedza huriwe ha fhethu hu hulwane kha vundu liphio na liphio.
- Ndi mavundu alhio a re kha phendelashango?

Zwifanyiso zwa zwigeriwa

95

Kha ri ite nyito

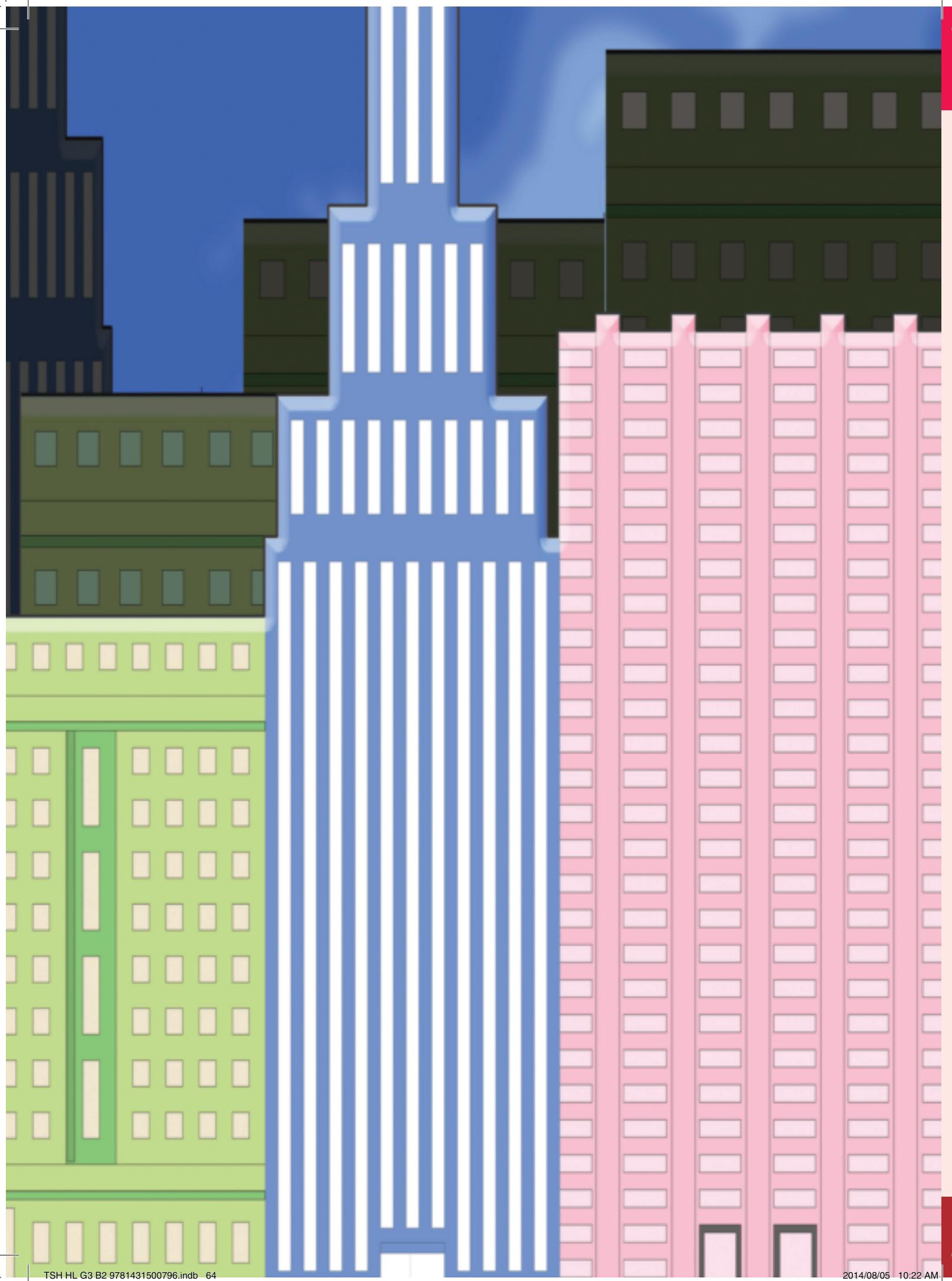
Gerani zwifanyiso izwi ni zwi shumise kha u ita mepe wañu kha siatari la 48.

Themo ya 3 - Vhege dza 9–10

TEACHER: Sign _____ Date _____

U ñwala tshitɔri tshanu

Kha ri ambe

Ambani na khonani yanu nga tshitɔri tshine na ño ñwala.
Ni kone u dzenisa mihibulo yanu kha siatari ili.

Pulane ya tshitɔri tshanga

Vhaenewa na fhethuvhupo

Ndi vhonnyi vha re tshitɔrini tshanu?

Tshitɔri tshi bvelela ngafhi?

Tshitɔri tshi bvelela lini?

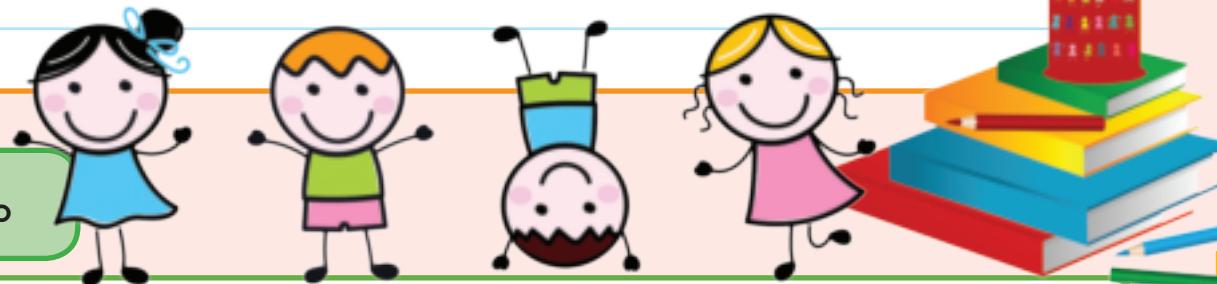
Mathomo

Hu bvelela mini mathomoni a tshitɔri?

Mutumbu

Hu bvelela mini kha mutumbu wa tshitɔri?

Magumo

Tshitɔri tshi fhele nga ndilade?

Itani bugu yanu inwi muñe. Gerani siatari li tevhelaho kha hei bugu.
Gerani kha mitalo ya zwithomathoma. Petani siatari kha mitalo.
Nwalani dzina ja bugu kha khavara. Nwalani dzina janu nga fhasi ha dzina ja
bugu, ngauri ndi inwi muñwali wa tshitɔri. Olani tshifanyiso kha khavara.
Zwino nwalani tshitɔri tshanu buguni.

KHAVARA YA MURAHU

MUŃWALI NDI NNYI?

Nwalani dzina ḥanu.

Mińwaha yanu.

Hune na dzula hone.

8

Olani tshifanyiso hafha.

Nwalani dzina ḥa bugu hafha.

1

Nwalani dzina ḥanu (ndi inwi muńwali).

Liga la 4: qerani kha mutalo naga murahu ha musi no sotepulara buqu yanu

Liga la 1: petani kha mutalo wa zwithoma

5

7

Isani tshiftoři tsahany phanđa hafha.

Nwalani mutumbu wa tshiftoři tsahany hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Thomani u n̄wala tshitoris tshanu hafha.

2

Olani tshifanyiso hafha.

Fhedzisanit shitoris tshanu.

7

3

9

Isani tshitoris tshanu phanđa hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Nwalaniruri hu bvelela minim magumoni a tshitoris tshanu.

Olani tshifanyiso hafha.

Z

Thero ya 7: Vhathe na fhethe

W

i

r

n

g

o

m

u

97 Vhana vhaswa tshikoloni tshashu 70

U vhala mañwalwa a no amba nga vhana vhaswa tshikoloni.
U fhedzisa thebuļu yo disendekaho kha mañwalwa.
U fhindula mbudziso dzo disendekaho kha mañwalwa.

98 Fhethe ho fhambananaho Afrika Tshipembe 72

U gera na u nambatedza mavundu a ḥahe kha mepe.
U fhindula mbudziso dzo disendekaho nga vundu line a dzula khalo.
U topola mibvumo i no fhambanya maipfi.
U nanguludza maipfi hu tshi tevhedzwa thevhekano ya alifabethe.
U ḥwalulula mafhuno a tshi shumisa ndongazwiga dzone.

99 Mutsho washu 74

U vhala muvhigo wa mutsho.
U shumisa mafhungomatsivhudzi a no bva kha khasho ya mutsho kha u fhedzisa tshati ya mutsho.
U shumisa mañganyi kha u ḥanganya mafhuno.
U shumisa thangi kha u fhedzisa maipfi.

100 Zwine ra ita 76

U ola zwifanyiso zwiṇa zwe zwe a ita mafheloni a vhege.
U ḥalutshedza nyolo.
U ḥwala phungo nga zwifanyiso a tshi topola ḥiti.
U livhanya tshifhinga tsha zwino na tsho fhiraho.
U shumisa maiti kha u fhedzisa mafhuno.
U topola tshifhinga tsha zwino, tsho fhiraho na tshi ḥaho.
U itela khonani garaṭa ya vhukonani.

101 Vhana vha bvaho huñwe 78

U vhala mañwalwa a u ḥalutshedza a no amba nga vhana vhabo bva mashangoni mañwe.
U dodomedza mafhungomatsivhudzi a no kwama avha vhana.

U vhumba maipfi nga mibvumo ya g, sw, ḥw, ny na b.
U sika mbudziso.

102 Zwine zwa ri takadza 80

U ita ḥodisiso a dodomedza mawanwa.
U fhindula mbudziso dzo disendekaho kha mvelelo dza ḥodisiso.
U padula maipfi a bva mibvumo.
U ḥwala maipfi nga thevhekano ya alifabethe.
U topola zwifhinga zwo fhambananaho zwi tshi sumbedzwa nga maiti.
U fhedzisa meizi.

103 Zwimangana zwivhili 82

U vhala tsirendo tsha zwimangana zwivhili.
U fhindula mbudziso nngede dzi no kwama tshirendo.
U topola maipfi a re na raimi (pfanapheledzo) tshirendoni.

104 Zwe zwimange zwa amba 84

U renda na u ita ḥitambwa nga tshirendo.
U ḥwalulula mafhuno sa maambiwa.
U tambo mutambo wa maipfi nga u shumisa maiti a re kha tshifhinga tsha zwino na tsho fhiraho.

105 Luñwalo lu yaho ha khonani yanga 86

U vhala luñwalo lwa vhukonani.
U fhindula mbudziso dzo disendekaho nga luñwalo.
U topola madzina na mañluli e a shumisa kha luñwalo.

106 ḥalutshedza zwithu 88

Vha shumisa mañluli kha u ḥalutshedza.
U shumisa mañluli kha u ḥalutshedza zwifanyiso.
U shumisa mañluli kha u fhedzisa mafhuno.
U ḥwala shumisa pharathalutshedzi.
U vhambedza zwifanyiso a topola phambano dzi re hone.

Themo ya 4 Vhege dza 1 - 4

107 Duvha ja jaiburari 90

U vhala mañwalwamatsivhudzi a no amba nga ndou
U fhindula mbudziso dzo disendekaho nga mañwalwa.
U shumisa masala kha u fhedzisa mafhuno.

108 U vhala bugu 92

U vhala khavara ya bugu na mutevhe wa zwi re ngomu.
U fhindula mbudziso dzo disendekaho kha khavara na zwi re ngomu.
U ḥwala mafhuno nga uri ndi ngani vha tshi tama u vhala bugu.
U shumisa mabulafhethu kha u fhedzisa mafhuno.
U vhala khakalulimi.

109 Lwendo lwashu lwa u ya vhugalaphukha ha ndou 94

U vhala mañwala a no amba nga lwendo lwa u ya vhugalaphukha ha ndou na u vhala phamfulethe i no amba nga ndou.
U ḥwala mafhuno maña vha tshi shumisa zwe vha guda nga ndou.
U ḥeibula tshifanyiso (nyolo) tsha ndou.

110 U amba nga ndou 96

U vhudzisa mbudziso dzi no kwama ndou.
U topola maiti o teaho mafhuno.
U ḥwalulula mafhuno sa maambiwa.

111 U amba nga ndou (hu iswa phanda) 97

U shumisa thevhekano ya alifabethe kha u ḥuma zwithoma.

112 U ḥwala tshitori tshamu 98

U pulanelu u ḥwala tshitori.
U ḥwala mihibulo ya tshitori kha fureme ya u ḥwala zwitor.
U ita bugu ya tshitori a ḥwala tshitori.

Vhana vhaswa tshikoloni tshashu

Kha ri vhale

Jim na Thandi vho vhuya tshikoloni musi holodei yo no fhela. Tshikolo tshavho tshi Johannesburg. Vhana vhothe tshikoloni itsi vha amba Luisimane musi vhe dzikilasini dzavho. Vhothe vha amba nyambo dzo fhambananaho, vhunga vha tshi bva kha masia o fhambananaho. Vhanwe vhavho vha bva mashangoni manwevho.

Kha ri divhane na vhanwe vha avha vhana.

Kapa Devhula

Ndi pfi Maxiriti.
Ndi na miwaha ya sumbe. Ndi amba Afurikantsi. Ndi pfana na u tamba na zwifuwohaya.

Devhula Vhukovhela

Ndi pfi Dipuo. Ndi na miwaha ya malo.
Ndi amba Tshitswana. Zwiliwa zwine nda zwi funesa ndi malegere.

Gauteng

Limpopo

Furesitata

Ndi pfi Makgom. Ndi na miwaha ya malo. Ndi amba Tshisuthu. Ndi pfana na u vhala.

Kapa Vhukovhela

Ndi pfi Yani. Ndi na miwaha ya malo. Ndi amba Afurikantsi. Ndi pfana na u talela TV.

Kapa Vhubvaduvha

Ndi pfi Lulama. Ndi na miwaha ya tahe. Ndi pfana na u tamba na zwifuwohaya zwanga.

KwaZulu-Natal

Ndi pfi Mandu. Ndi na miwaha ya malo. Ndi amba Tshizulu. Ndi pfana na u tamba netibolo.

Mpumalanga

Ndi pfi Siabelo.
Ndi na miwaha ya tahe. Ndi amba Tshiswati. Ndi muthu wa bola!

Deithi:

Kha ri nwale

Vhalani nga vhana vhaswa ni f'hedzise thebulu. Dzhenisani madzina avho, miñwaha, vundu line vha bva khalo, nyambo dzavho na zwine vha zwi takalelesa. Itani thiki ni tshi sumbedza uri ndi vhatukana kana vhasidzana naa.

Dzina	Miñwaha			Luambo	Vundu	Takalela
Dipuo	8		✓	Tshitswana	Devhula Vhukovhela	Malegere

Kha ri nwale

Zwino fhindulani mbudziso hedzi.

Avha vhana vha dzhena tshikoloni tshifhio?			
Ndi vhatukana na vhasidzana vhangana vhaswa vhe vha thoma tshikolo ñamusi?	vhatukana vha _____ vhasidzana vha _____		
Ndi vha ngana vha avha vhana:	vha miñwaha ya 7?	vha miñwaha ya 8?	vha miñwaha ya 9?
Shumani na Jim vha dzula vunduni lifhio? (Lavhelesani tshitiori hafhu.)			
Vha amba luambo lufhio vhe kilasini?			

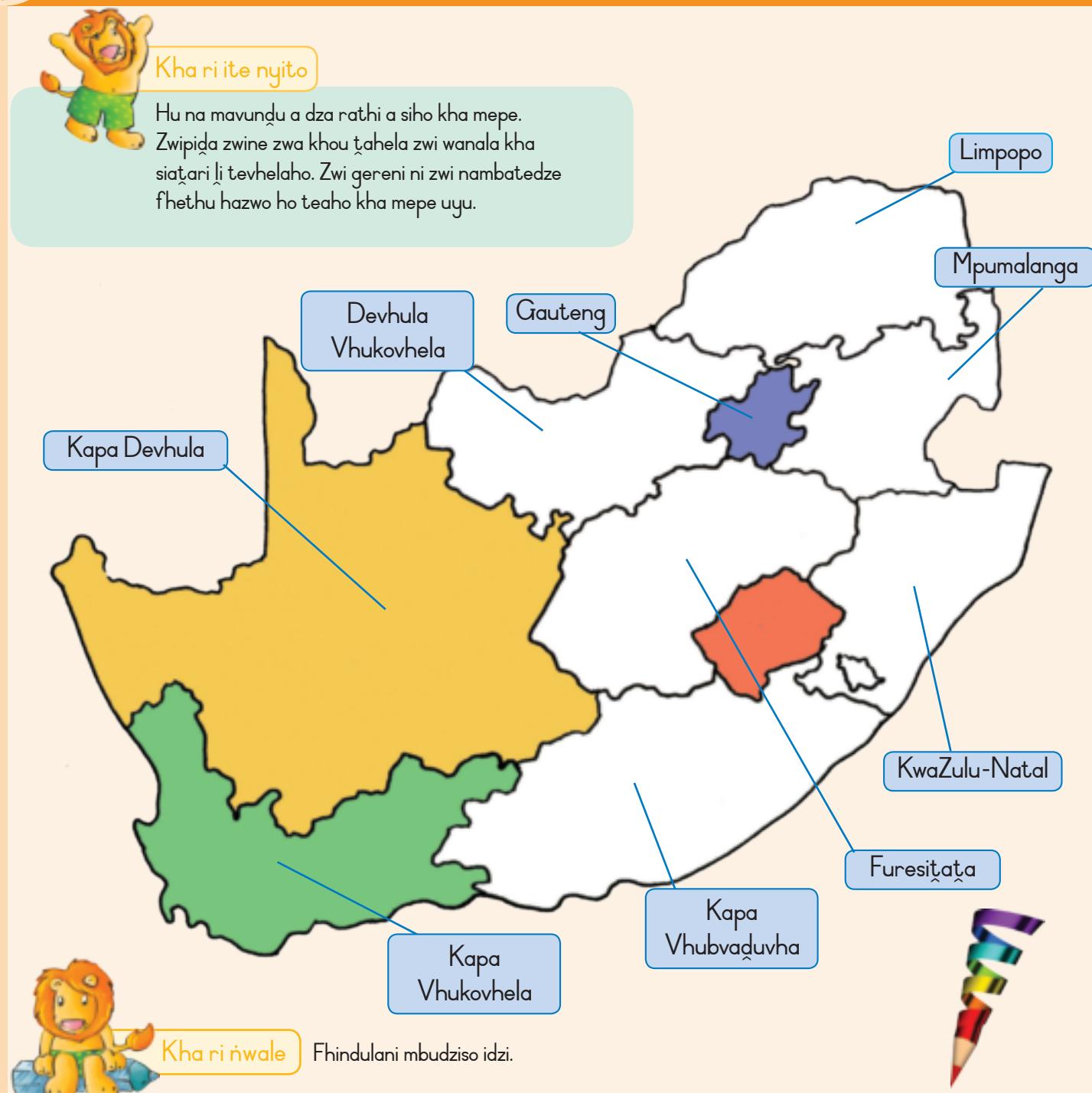

TEACHER: Sign

Date

71

Fhethu ho fhambananaho Afrika Tshipembe

Ni dzula kha vundu l̄ifhio?

Ni amba luambo lufhio hayani?

Ni amba luambo lufhio tshikoloni?

No no vhuya na dalela vundu linwe l̄ifhio?

Ndi zwifhio zwa tchipentshela zwi re vunduni la hanu?

Deithi:

Divhamaiipfi

Bulelani maipfi aya nt̄ha ni kone u tangedzela mibvumo i no a fhambanya. Tsumbo **nama na nama**. Ni kone u nombora maipfi a tshi tevhekana nga alifabethe.

2	ñwana
3	muñwe
1	fhala

	vhunwa
	munwe
	fhala

	nona
	tata
	danda

	ñona
	tata
	danda

Maipfimadivhiwa

dubo
tshotche
kakarika
sema

Kha ri ñwale

Nwalululani fhungo ñinwe na ñinwe ni tshi shumisa zwiga zwa u vhala zwo teaho ni kone u sumbedza uri ndi la lushakade.

tshitatamennde

mbudziso

ndaela

garukela

dipuo u pfana na malegere

Tshitatamennde

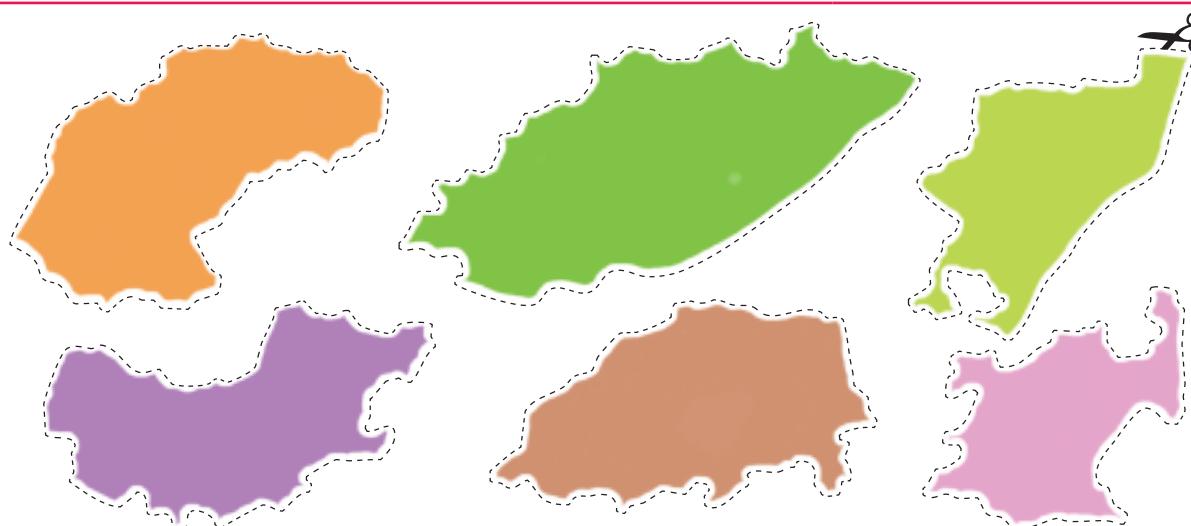

Dipuo u pfana na malegere.

ni kona u amba nyambo nngana

ñwalani nga vhudele buguni yanu

ee, i khou na nahone a tho ngo bva na
tshisambre ni

TEACHER: Sign

Date

73

Kha ri vhale

Lo tsha. Mutsho wa namusi khoyu.

I do na KwaZulu-Natal na Kapa
Vhubvaduvha.

Li do vuwa lo tsha hu tshi fhisa Limpopo
na Kapa devhula.

Hu do vha hu na makole Gauteng.

Hu do rothola Fureisitata.

Hu do vha na mvula ya mithathabo Mpumalanga na Devhula Vhukovhela.

Hu do vha na madumbu Kapa Vhukovhela.

Kha ri ite nyito

Talelani dzina ja vundu khathihi na lushaka lwa mutsho. Ni kone u gera tswayo dza
mutsho dzi re fhasi ha siqari ili ni zwi nambatedze kha tshati ya mutsho.

Gauteng	Kapa Vhukovhela	KwaZulu-Natal	Kapa Vhubvaduvha	Devhula Vhukovhela	Mpumalanga	Fureisitata	Kapa Devhula	Limpopo

Deithi:

Maipfimadivhiwa

buraweni
hwala
kunakisa
vala

Diphamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo. Zwino shumisani maipfi mat̄anu kha u ñwala mafhungo aq̄u inwi muñe buguni yañu ya ndowedzo.

muthu	phandu	muvhuða	vhala	thomba
fhetu	phando	mavhala	vhila	thambo

Kha ri ñwale

Tumani mafhungo aya. Liñwe na liñwe la maipfi aya li shume luthihi.

zwino

ngauri

ngeno

fhedzi

A vha nga yi tshikoloni ñamusi.

Ndi Mugivhela.

Dipuo u na miñwaha ya malo.

Malindi e na ya tahe.

Mvula i khou na.

Jim u do shumisa tshisambureni.

Ndi tama u renga baisigiri.

A thi na tshelede yo linganaho.

Kha ri ñwale

Dzhenisani phindulo dza mbalo idzo dza maipfi.

Thangi na mitshila

Arali ra thoma ipfi nga ku ri khou amba uri tshituku.

Kumange zwi amba tshimange tshituku.

Arali ra fhedza ipfi nga ulula zwi amba u itilula nyito.

Shulula zwi amba itulula nyito ya u shela.

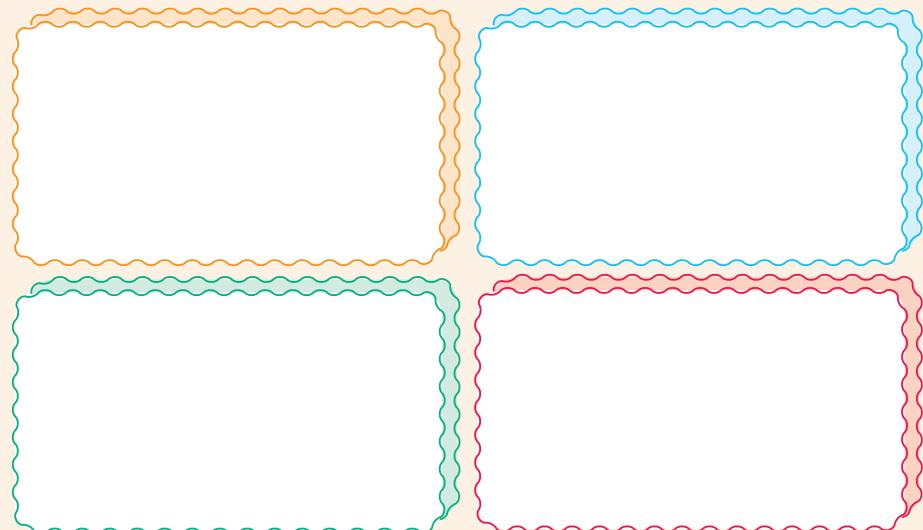
ku + mange =		wana + ulula =	
ku + shumo =		ñwala + ulula =	
ku + bugu =		ita + ulula =	

Kha ri ite nyito

Olani zwifanyiso zwiṇa zwa zwe na ita mafheloni a vhege yo f'helaho. Ambani na khonani yanu nga zwe na ita.

Kha ri ḥwale

Zwino ḥwalani fhungo ḥithihi la tshifanyiso tshiñwe na tshiñwe ni talele ḥiti.

Ndo tamba bola ya milenzhe.

Kha ri ḥwale

Livhanyani tshifhinga tsha zwino na tsho fhiraho tsha maiti aya.

Mapfanisi a vhoⁿefhungo
a fhele nga -o kha
tshifhinga tsho fhiraho.

ndi
renga

ndo
renga

ndi
fhufha

vha a ña

ndi
wana

ndo ña

ndi ita

ri nwa

ndo
reila

ndi ña

ndo
wana

ndo
fara

ndi fara

ndo
fhufha

ro nwa

vho ña

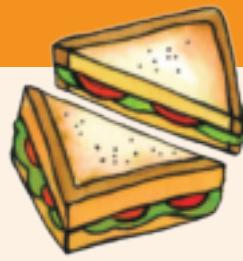
ndi
reila

ndo ita

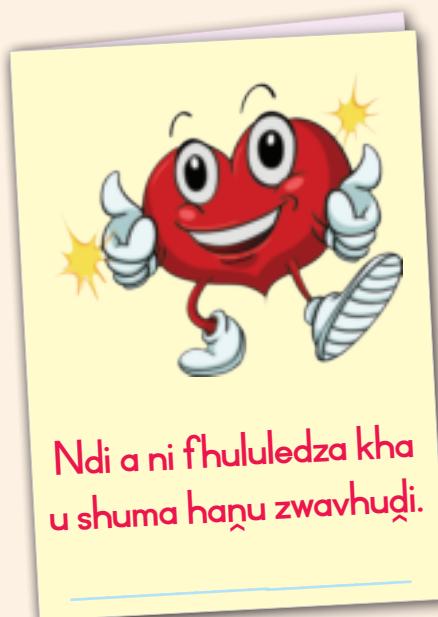
Shumisani maiti a re kha thebulu ni tshi fhedzisa mafhungo. Ni kone u amba uri fhungo li kha tshifhinga tsha zwino, tsho fhiraho kana tshidaho.

Nangani ipfi li re lone.	Dzhenisani liiti lone (ipfi li sumbedzaho nyito) kha linwe na linwe la maipfi aya.	Ili fhungo li kha tshifhinga tsha zwino, tsho fhiraho kana tshi daho?
do renga ndo renga	Ndi do renga sangwetshi ya tshiswi <ul style="list-style-type: none">ulo.	tshi daho
ri ya vha reila	Nwedzi wo fhelaho _____ yunifomo ntswa.	
ndi gweda ndo gweda	Rine _____ tshikoloni nga bisi ya tshikolo.	
ri imba yo imba	Khotsi anga _____ vha tshi ya mushumoni nga awara ya 7.	
ndi gweda ndo gweda	Nne _____ ngadeni yanga.	
ri imba yo imba	Mulovha _____ ngadeni yanga.	
ri imba yo imba	Rine _____ kilasini.	
ri imba yo imba	Mulovha khwairi _____	

Itani garaṭa ya u fhluledza khonani ye ya shuma zwavhuđi kha mutambo kana hobi. Ni ambe uri ndi mutambo kana hobi ifhio nga nnđa ha garaṭa. Ni nwale mulaedza wa tshipentshela nga ngomu.

TEACHER: Sign _____ Date _____

Kha ri vhale

Tshikoloni tshashu, hu na vhana
vhatanu vhane vha bva kha
mañwe mashango.

Bheki u bva Zimbabwe.

Bheki u funa u tamba bola ya
milenzhe. Ndi mulindavhuno.

Lee ndi Mutshaina.

U khou guda u vhala na u ñwala
Tshiisimane. U na zwimangana
zwivhili. Linwe duvha o da nazwo
tshikoloni zwa dzumbama khabodoni.

Naresh u bva India.

U funesa u tamba mitambo ya
khomphiyutha. U na khonani nnzhi
dzi no tamba nae mitambo ya
khomphiyutha. U ya sentharani ya
khomphiyutha duvha na duvha tshi
tshi bva.

Peter u bva England.

U funa u tamba tshese.

Renate u bva Dzheremane.

U funa u tamba netibolo.

Deithi:

Maipfimadivhiwa
zwiambaro
badzhi
tho ngo
songo

Kha ri nwale

Dadzani thebulu iyi nga mafhungo a no
 kwama ñwana muñwe na muñwe a re
 tshitçorini itshi.

Dzina	Shango	Hobi
Renate	Dzheremane	Netibolo

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo. Zwino
 shumisani maipfi mañanu kha u ñwala mafhungo
 aña inwi muñe buguni yañu ya ndowedzo.

gole	liswa	ñwedzi	nyolo	bola
goko	vuswa	ñwenda	nyalo	bala
goni	bviswa	ñwali	nyambo	beba

Kha ri nwale

Divhani khonani yañu lwa khwiñe. Ñwalani mbudziso dzine dza thoma nga lñwe na lñwe ja
 aya maipfi. Ni kone u vhudzisa khonani yañu mbudziso. Ni ñwale zwine a fhindula.

Mini
Ngafhi
Lini
Ngani

TEACHER: Sign Date

Kha ri ite nyito

Itani tħodisiso ya u wana dzhobi dzine dza takadzesha khonani dzañu. Ni humbele khonani dzi ni vhudze uri dici funesa dzifhio kha hobi idzi. Kha phindulo iñwe na iñwe, ni khalare tħidanga tħone kha thebulu. Ni thome fhasifħas kha thebulu.

Mutambo	U vhala	Zwa vhuvhadji	Khomphiyutha	TV

Hobi i ine ya funeswa ndi ifhio?

Hobi ine ya si funeswe ndi ifhio?

Maipfimadivhiwa

danda
devhu
dina
dugu

Divħamaipfi

Padulani maipfi aya ni sumbedze mibvumo yo fħambanaho. Maipfi kha tħibogħi tshiñwe na tshiñwe a sumbedze thevhekkano ya alifabethe.

si/ba/de/la	3
khomphiyutha	1
bola	2

Zimbabwe	
Dżhereman	
Ingilandi	

murahu	
phanda	
musi	

murahu	
livhana	
tsini	

Tshifhinga tshi sumbedzwa nga lipfanisi na tsinde la liiti. Tshifhinga tsho fhiraho tshi vhonala nga ledere o kha lipfanisi; Tsumbo Mulovha ro shuma ngadeni.

Tagedzelani liiti lone.

Kha ri nwale

Mulovha u nwa/**no nwa** dzhusi nga tshiswitulo.

Dan u da/o da u lenga khontsatini mulovha.

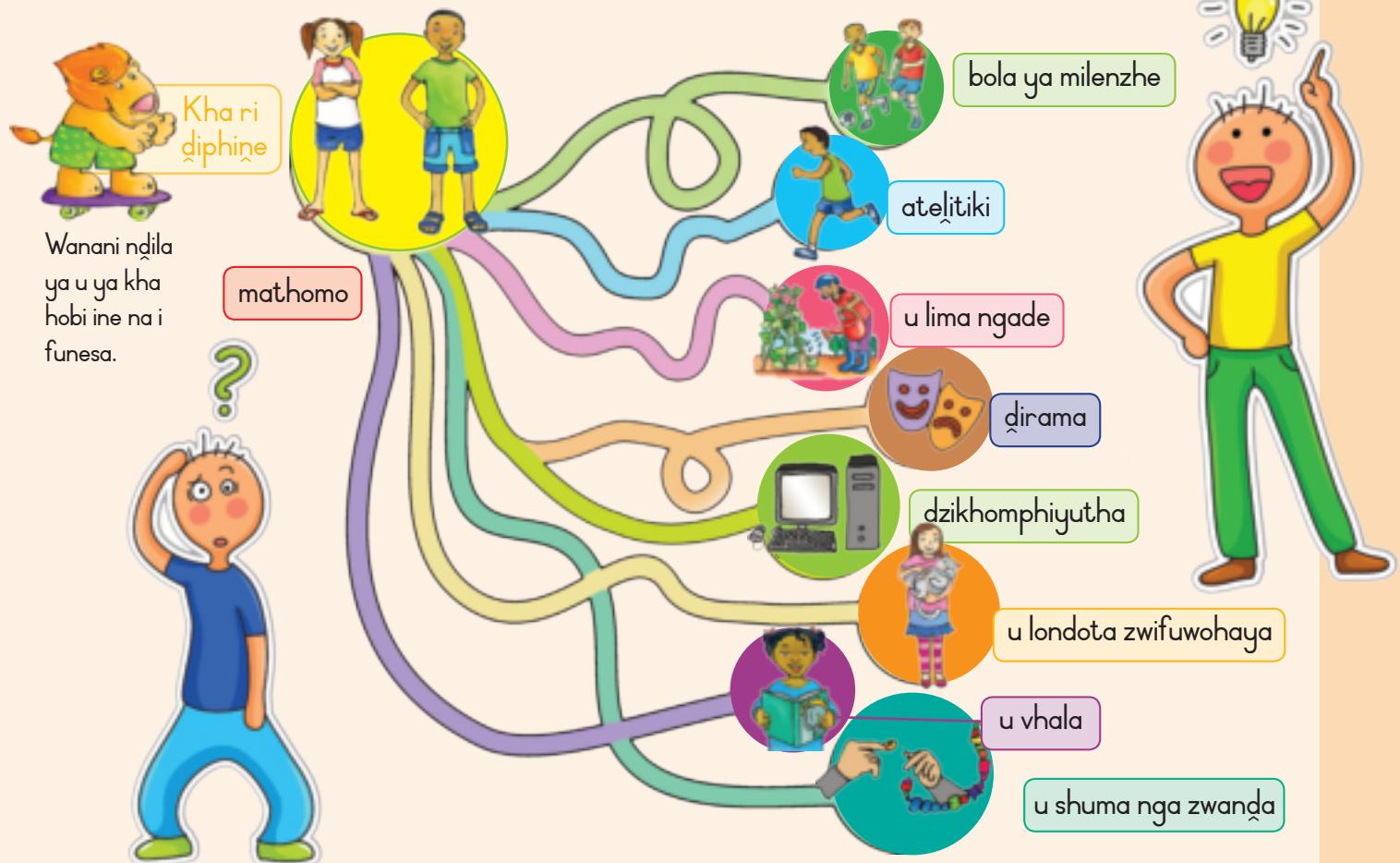
Mulovha Shumani u xedza/o xedza bugu yawe.

Muta wanga wothe u farwa/o farwa nga duda nwaha wo fhelaho.

Ro baka/ri baka khekhe ya duvha langa la mabebo mahola.

Ro ya/ri ya zuu mafheleloni a vhege yo fhelaho.

Ro dzhia/ri dzhia tshinepe tsha ndou mulovha.

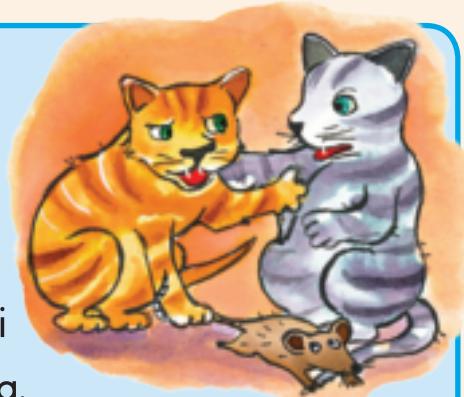

TEACHER: Sign _____ Date _____

Kha ri vhale

Vhuňwe vhusiku ha madumbu, zwimangana zwivhili zwa madumbu zwa thoma u semana, zwa mbo di lwa. Tshiňwe tsho vha tsho fara **mbevha**, tshiňwe tshi si na zwi tshi **vhavha**. Ndi zwone zwe zwa ita uri tsemano i vhifhe vhukuma.

"Ndi do dzhavhula heyo mbevha," hu amba **mukomana**, "Ni do dzhavhula mbevha iyí? Na ita ngauralo i do **ombana**!" "Ndi ri ndi do dzhavhula heyo mbevha," **mukomana**. "Ni nga si dzhavhule mbevha yanga," hu amba murathu o **pina**.

Khathihi fhedzi mukegulu zwa mu **dina** e na luswielo **bvelele**. A mbo di swielela zwimangana zwivhili nn̄da, zwe swiswini **fhelele**. Fhasi ho vha hu na nwando na **mahada**. Zwimangana zwivhili zwa tumba zwo **dada**.

Zwa mbo dodoma zwi tshi dzhena zwa **vhuvha**, zwo fhumula sa **mbevha**. Zwo n̄ukala nga **mahada**, zwi tshi khou tetemela na **mahada**. Zwo vhaba uri ndi khwiñe, vhusiku uho ha **madumbu**, u edela u fhirisa u lutanywa nga **madumbu**.

Munē watsho ha dihei, tsho pambiwa (nga 1880)

Deithi:

Kha ri nwale

Vhalelani tshirendo nt̄ha na khonani yañu, ni kone u fhindula mbudziso.

Maipfimadivhiwa

tavhanya
malo
zwothe
mat̄o

Zwimangana zwe vha zwi tshi khou lwela mini?

Talutshedzani mutsho wa madekwana ayo?

Ndi ngani zwimange zwe humbula u litsha u lwa?

Divhamaipfi

Wanani maipfi a re na raimi (pfanapheledzo).

madumbu	mbevha	mukomana	bvelele
madumbu			

vhuvha	pina	mahada	mukomana

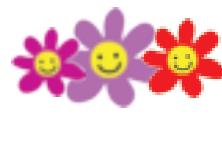
Elelwani

tshituku

tshitukusa

tshitukusesa

TEACHER: Sign

Date

Zwe zwimange zwa amba

Kha ri ite nyito

Rendani na u edzisela tshirendo. Muthihi u tea u vha tshimangana tshihulwane ngeno muñwe e tshimange tshiñuku. Muthihi a tambe a tshi edzisela mukegulu a re na luswielo.

Kha ri ñwale

Nwalululani zwine vha khou amba sa maipfi maambiwa.

Tshimangana tshihulwane tsho ri, "

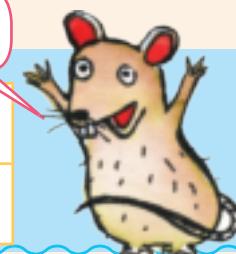
Tshimangana tshihulwane:

Kumangana kuñuku.

Kumangana kuñuku kwo ri, "

Mbevha:

Mbevhana ya luvheledza, "

Mukegulu:

Mukegulu a semana, "

Zwimangana zwivhili:

Zwimangana zwa huwelela, "

Deithi:

Mutatisano wa maiiti

ndi bwa	ndo bwa
ndi ola	ndo ola
ndi reila	ndo reila
ndi la	ndo la
ndi wa	ndo wa
ndi fusha	ndo fusha
ndi pfa	ndo pfa
ndi wana	ndo wana
ndi fhufha	ndo fhufha
ndi wana	ndo wana
ndi nea	ndo nea
ndi tuwa	ndo tuwa
ndi tavha	ndo tavha
ndi nazwo	ndo vha ndi nazwo
ndi pfa	ndo pfa
ndi dzumbama	ndo dzumbama

ndo nea
ndo tuwa
ndo vha ndi nazwo
ndo vhulunga
ndo divha
ndo ita
ndo badela
ndo gidima
ndo vhona
ndo sumbedza
ndo dzula
ndo edela
ndo amba
ndo ima
ndo swiela
ndo bambela

Kha ri diphine

Gidimani mbambe ya Divhaljiti. Vhalani liiti linwe na linwe li kha tshifhinga tsha zwino na tsho fhiraho kha zwidanga zwa tada. Khonani yanu u fanelu u vhala maipfi a re kha zwidanga zwa lutombo. Ni vhone uri hu do kunda nnyi. Ni kone u vhudzisana tshifhinga tsho fhiraho tsha liiti linwe na linwe.

TEACHER: Sign _____ Date _____

Kha ri vhale

123 Rose Street

New Town

1234

13 Tshimedzi 2015

Ha Mushe

Ndi miñwedzi ya rathi u swika zwino ndi tshi khou dzula Afrika Tshipembe **la masana**. Ndi shango **lavhudı**. Duvha li vhone tshela duvha liñwe na liñwe. Ndi dzula **tshitaratani** tshituku. Ndú ya hashu yo lavhelesa phakha **dala**. Ri na miri miraru ngadeni ya hashu khulwane. Hu na zwifhañó zwilapfu zwinzhi doroboni ya hashu.

Ndi na zwimangana **zwivhili**. Zwimangana **zwituku** zwi sa pfi zwi ntevhelela huñwe na huñwe hune nda ya. Liñwe duvha zwo ntevhelela tshikoloni zwa dzula khabodoní swiswini zwi tshi ongolela duvha **lothe**.

Ndi na khonani **nna** Afrika Tshipembe. Vhothe vha amba Tshiisimane. Ndi tama ni tshi nga nndalela shangoni heli **lavhudı**.

Khonani yanu,

Lee

Deithi:

Kha ri nwale

Fhindulani mbudziso idzi.

Maipfimadivhiwa

wa
dala
tavhanya
lifha

Lee u na tshifhinga tshingafhani a tshi dzula Afrika Tshipembe?

Ubva ngafhi?

Una khonani nngana Afrika Tshipembe?

Ni vhona u nga u a takalela u dzula Afrika Tshipembe?
Ndi ngani ni tshi humbula ngauralo?

Divhamaiipfi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo. Zwino shumisani maipfi mat̄anu kha u nwala mafhungo anu inwi muñe buguni yanu ya ndowedzo.

fula	fhandā	thothā	buba
vula	fhalā	thengo	beba
kula	fhula	thathā	baba

Kha ri nwale

Dovhani ni lavhelese luła luńwalo. Kha fhungo lirwe na lirwe hu na ipfi line la ri vhudza zwinzhi nga dzina. (Maipfi aya ndi mat̄aluli.) Vhalani fhungo lirwe na lirwe nga vhouronwane ni talele madzina (maipfi a madzina). Ni kone u tangedzela litaluli line la khou talutshedza dzina.

Tsumbo: Ndi dzula Afrika Tshipembe la masana.

Musi no no ita izwi, nwalanu mat̄aluli e na a tangedzela nga fhasi ha thoho i re yone kha thebuļu iyi.

Maipfi a tshivhalo	Maipfi a mivhala	Maipfi a mielo

TEACHER: Sign

Date

U ḥalutshedza zwithu

Kha ri ite nyito

Ditālutshedzeni inwi muñe. Swayani tshibogisi tsho teaho u itela u ḥalutshedza mavhudzi, maṭo na vhulapfu hanu.

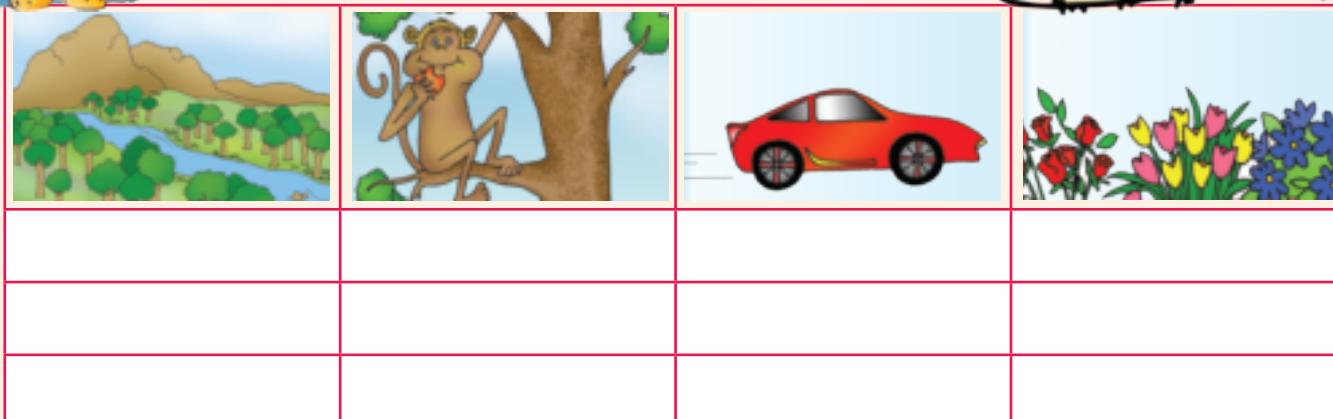

Mavhudzi		Buraweni	Maṭo	Matswu	Vhulapfu	Mupfufhi
		Matswu		Madala		Vhukati
		Matshena		Lutombo		Mulapfu
		Matswuku		Buraweni		Mulapfusa

Kha ri nwale

Dzhenisani maṭaluli ane a ḥalutshedza tshiñwe na tshiñwe tsha zwifanyiso izwi.

Nangani maṭaluli ane a ri vhudza zwinzhi nga madzina o swifhadzwaho. Ni kone u dzhenisa maṭaluli kha zwikhala zwo netshedzwaho.

muhulwane mulapfu	Munna muhulwane o thula muri _____.
mutuku thukhu	Mutukana _____ o pandamedza mmbwa _____.
difha talifha	Musidzana wa u _____ o baka khekhe ya u _____.
mutuku vhulenda	Mudededzi wa _____ o thusa musidzana _____.

Deithi:

Kha ri nwale

Tangedzelani ipfi line la fhedzisa fhungo zwavhuđi.

Nne	u	ndi	ri	khou diphina nga tshikolo.
Inwi	u	ndi	ni	mugidimi wavhuđi vhukuma.
Ene	u	ndi	ri	mubiki makone.
Ene	u	ndi	ri	mutambi wavhuđi wa netibolo.
Tshone	u	tshi	ri	đuvha li fhisaho.
Rine	u	ndi	ri	khou ya vhengeleni.
Vhone	u	ndi	vho	lenga u ya tshikoloni.

Ñwalani ḥhalutshedzo ya muñwe muthu ane na pfa a tshi ni takadza.

A nga vha muthu a ñivheaho, kana khonani, kana murado wa muta.

Kha ri nwale

Kha ri diphine

Topolani phambano. Tangedzelani phambano.

TEACHER: Sign _____ Date _____

89

Zwithu zwiraru zwine zwa takadza nga ndou

Zwo^{ñe}the zwi thoma nga m: musingo,
mañanga na maño.

MISINGO

Ndou dzi shumisa misingo yadzo kha u vhidzelela. Dzi dovha hafhu dza i shumisa kha u panga zwiñiwa kana mađi milomoni yadzo. Dziñwe ndou dzo ḥalifha lune dza nga shumisa misingo yadzo kha u vula bommbi. Zwi dina uri a hu na muthu we a dzi vhudza uri dzi fanelu u vala hafhu bommbi.

MAÑANGA

Ndou i na mañanga mavhili. Mañanga o itwa nga aivori. A mela a tshi bva kha

marinini a nga n̄tha ha ndou. Mañanga a aluwa lwa vhutshilo ho^{ñe}the ha ndou. Ndou i shumisa mañanga ayo kha u bwa mađi na zwiñiwa. Vhathu vhanzhi vha vhulaha ndou vha tshi itela u tswa mañanga, o itwaho nga aivori.

MANO

Ndou dzi dovha hafhu dza vha na maño maña a mabande, ane a pfi madzeu. Dzi a shumisa kha u shenga zwimela zwine dza zwi la. Maño ayo a a kulea ha dovha ha mela mañwe maswa. Hezwi zwi itea kha miñwaha ya fumi miñwe na miñwe. Ndou i shumisa musingo wayo kha u hoha mađi na u bwa zwiñiwa. Vhathu vhavhi vha vhulaha ndou uri vha tswe mañanga adzo, o itwaho nga aivori.

Deithi:

Maipfimadivhiwa

Divhamaipfi

Fhindulani mbudziso idzi.

ne
tu
dala
aluwa

Ndou dzi takadza nga zwithu zwifhio zwiraru?

M _____

M _____

M _____

Dzi shumisa misingo yadzo kha u ita mini?

Dzi shumisa mananga adzo kha u ita mini?

Ni ðivha zwifhio nga mano adzo?

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo. Zwino shumisani maipfi mañanu kha u ñwala mafhungo aña inwi muñe buguni yaña ya ndowedzo.

fhula	swaswa	gole	wanga
fhuri	vhaswa	gope	latá
fhala	swenda	goko	hau

Kha ri ñwale

Shumisani maipfi aya uri a ni thuse u fhedzisa mafhungo aya.

yanu

yawe

zwavho

tshanga

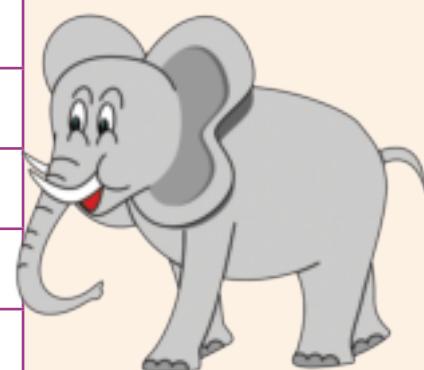
O ita tshunwahaya _____.

O tuwa na bugu _____ tshikoloni.

Vho la zwilalelo _____.

Ndo la tshiswiþulo _____.

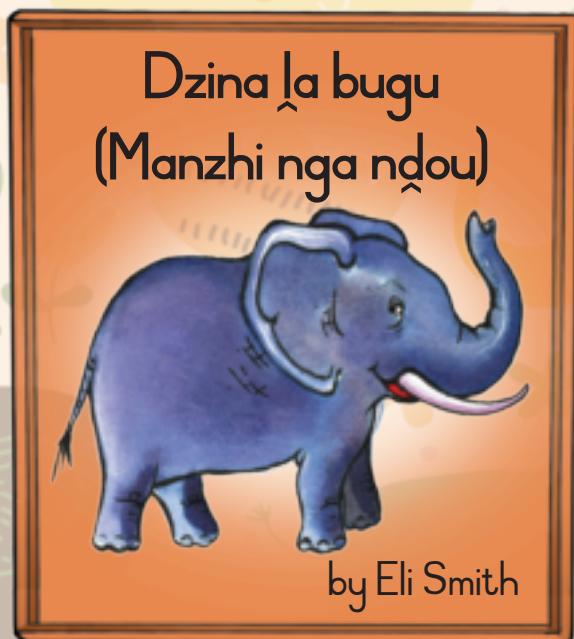
Ni fanela u ita tshunwahaya _____.

TEACHER: Sign

Date

91

Kha ri vhale

Mbekanyo ya zwi re ngomu

- 1 Ndou dzo tou itisa hani? 4
- 2 Dzi la mini? 10
- 3 Ndou dzi davhidzana hani? 11
- 4 Mitaa ya ndou 15

Kha ri nwale

Fhindulani mbudziso idzi.

Dzina la bugu ndi lifhio?

Muñwali wa bugu ndi nnyi?

Ndi khethekanyo nña dzifhio dze dza bulwa kha mbekanyo ya zwi re ngomu?

Khethekanyo iñwe na iñwe i amba nga mini?

1

2

3

4

Deithi:

Kha ri nwale

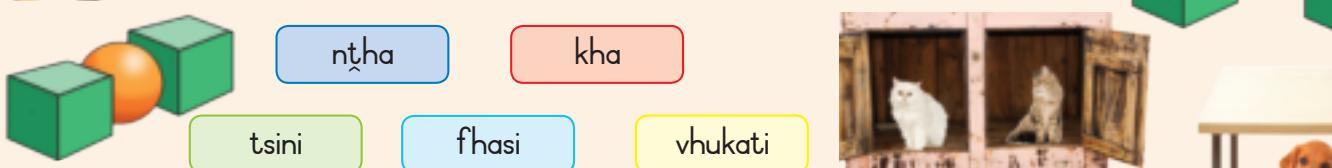
Nwalani mafhungo matanu ni tshi amba uri ni nga takalela u vhala bugu iyi naa.
Bulani uri ngani.

Handwriting practice lines for the sentence: Nwalani mafhungo matanu ni tshi amba uri ni nga takalela u vhala bugu iyi naa. Bulani uri ngani.

Kha ri nwale

Maipfi aya othe ndi mabulafhetu. A ri vhudza nga fhethu.
A dzeniseni fhethu ho teaho kha mafhungo aya.

nthā

kha

tsini

fhasi

vhukati

Zwimangana zwo dzumbama _____ ha khabodo.

Tshibwanana tsho dzula _____ ha tafula.

Pam o dzula _____ ha Kanakana na Ntakadzeni.

Ndou yo tshimbila _____ tshikwara.

Ro reila _____ ha buroho musi ri tshi ya phakhani.

Ri dzula _____ na tshikolo.

Kanakana

Pam

Ntakadzeni

Khakalulimi: Vhalani mafhungo aya nga u tavhanya.

Mbudzi dza Fefe dzo fa dici Fondwe ha Fani wa fagi li
fanaho na funguvhu.

TEACHER: Sign

Date

93

Kha ri vhale

Bisi yashu yo ima vhugalaphukha ha ndou. Vhana vha Gireidi ya 3 vho ya u vhona ndou. Ndou dza Afrika ndi dzone phukha dza shangoni khulwanesa lifhasini. Ndou dzi na maluvhi mahulwanesa kha phukha dzothe, zwenezwo ndi phukha dzo ṭalifhaho vhukuma. Ro vhala phamfuļethe iyi.

Dzi aluwa dza swika kha miňwaha mingana?

Vhulapfu hadzo?

Ndi phukha dzine dza tshila sa muča?

Dzi nga tshila u swika kha miňwaha ya fusembe.

Ndou dza Afrika dzi nga lapfa u swika kha mithara nna.

Ee. Muča ndi tshithu tshihulwane khadzo.
Dzi a londa vhana vhadzo.
Dzi a lela na ndou dza tsiwana dzi si na ane a khou dzi londa.

Deithi:

Kha ri nwale

Nwalani mafhungo mana nga
zwe na guda nga ndou.

Maipfimadivhiwa

takala
konda
thoho
thetshelesa

Divhamaipfi

Vhalani maipfi aya ni thetshelese mibvumo. Zwino shumisani maipfimañanu kha u
nwala mafhungo aña inwi muñe buguni yanu ya ndowedzo.

l̄ela	l̄anga	l̄ora	l̄ila
l̄ela	l̄anga	l̄ora	l̄ila
ila	ila	ala	ala

Kha ri ite nyito

Lebelani nyolo iyi ya ndou.

mulomo

mutshila

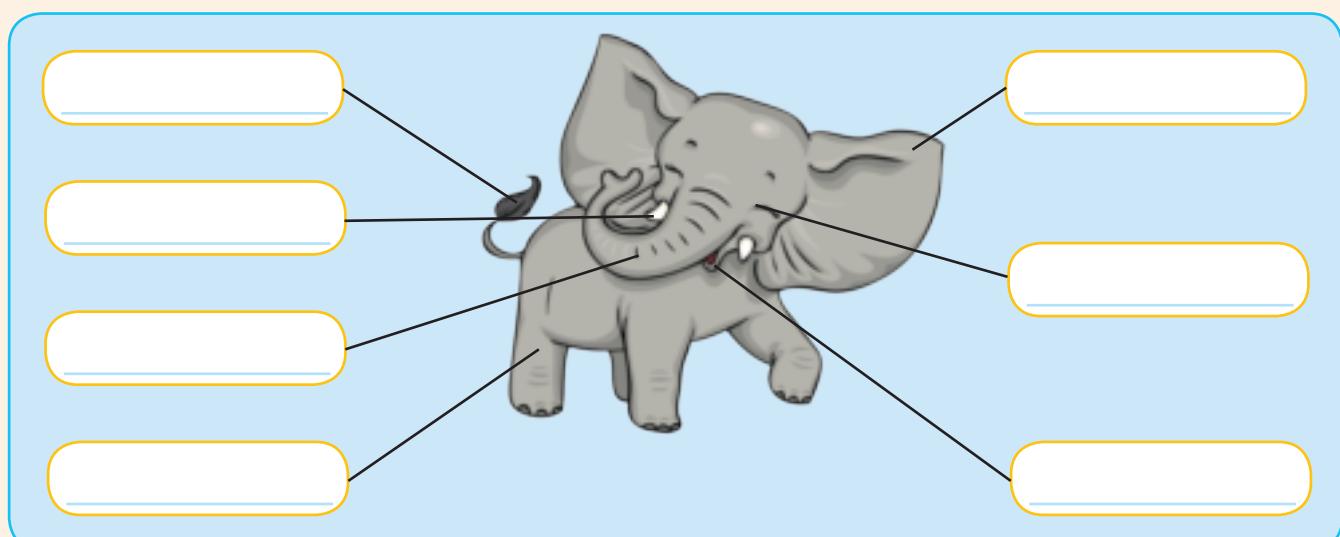
mano

musingo

n̄devhe

mat̄o

mulenzhe

TEACHER: Sign _____ Date _____

V amba nga ndou

Kha ri ite nyito

Inthaviwani khonani yanu nga mafhungo a ndou.
Vhudzisani mbudziso dzi elanaho na zwe na vhala nga ndou.

Tagedzelani ipfi lo teaho kha linwe na linwe la maiipfi aya.

Kha ri nwale

Ndo li/la apula.

Ni fanela u gireithara/gireithari tshisi.

Ri do vhala/vhali bugu ya nga ndou.

Ndou i na mano mana/man a madzeu.

Ndou ya tsadzi khulwane yo no neta/neti zwino

Mmbwa yo dihuvhadza khwanda/khwanda yayo.

No vhone/vhoni ndou?

No diphina nga vhugalaphukha ha ndou?

Shumanio vhudzisa a ri, "

Ee, ndi havhu di nga maanda.

Jim o fhindula a ri, "

Zwo vha zwavhu di u vhala nga ndou.

Shumanio ri, "

Ndo vhuya nda vhone ndou Vhugalaphukha ha Ndou ha Addo.

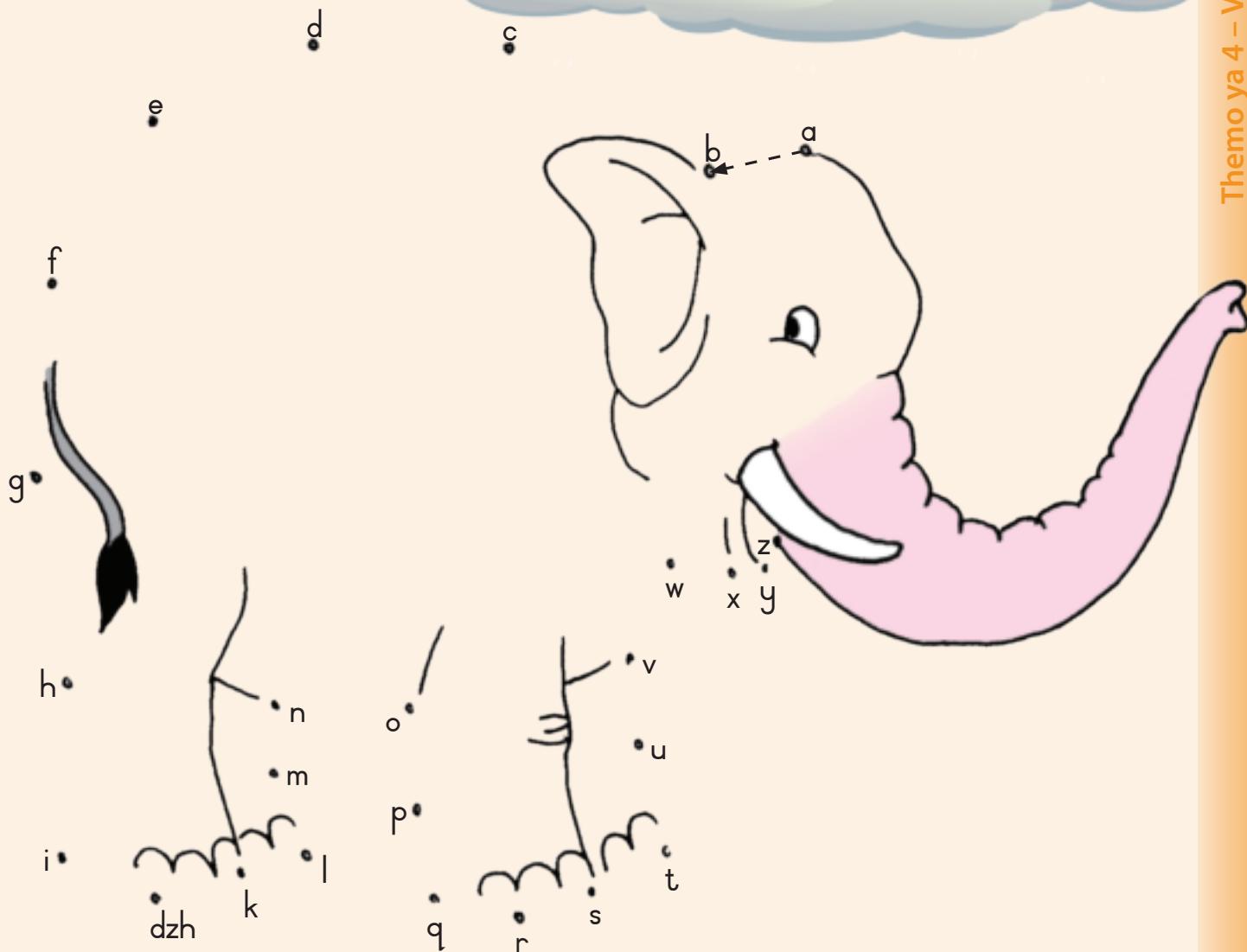
Jim o ri, "

Kha ri nwale

Tevhelani alifabethe ni tume zwithoma.

Elelwani

fhisá

fhisesa

fhisesesá

TEACHER: Sign

Date

Kha ri ambe

Ambani na khonani yanu nga tshitɔri tshine na ño ñwala. Ni kone u dzhenisa mihumbulo yanu kha siatari ili.

Pulane ya tshitɔri tshanga

Ndi vhonnyi vha re tshitɔrini tshanu?

Vhaanewa na fhethuvhupo

Tshitɔri tshi bvelela ngafhi?

Mathomo

Tshitɔri tshi bvelela lini?

Mutumbu

Hu bvelela mini mathomoni a tshitɔri?

Magumo

Hu bvelela mini kha mutumbu wa tshitɔri?

Kha ri diphiñe

Tshitɔri tshi fhela nga ndilade?

Itani bugu yanu inwi muñe. Gerani siatari li tevhelaho kha hei bugu. Gerani kha mitalo ya zwithomathoma. Petani siatari kha mitalo. Ñwalani dzina la bugu kha khavara. Ñwalani dzina janu nga fhasi ha dzina la bugu, ngauri ndi inwi muñwali wa tshitɔri. Olani tshifanyiso kha khavara. Zwino ñwalani tshitɔri tshanu buguni.

KHAVARA YA MURAHU

MUŃWALI NDI NNYI?

Nwalani dzina ḥanu.

Mińwaha yanu.

Hune na dzula hone.

8

Olani tshifanyiso hafha.

KHAVARA

LIGA la 2: petani kha mutalo wa zwithoma

Nwalani dzina ḥa bugu hafha.

Nwalani dzina ḥanu (ndi inwi muńwali).

1

LIGA la 4: gerani kha mutalo nga murahu ha musi no sońepulara bugu yalu

LIGA la 1: petani kha mutalo wa zwithoma

5

7

Isani tsabitiori tsahany phanđa hafha.

Nwalani mutumbu wa tsabitiori tsahany hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Thomani u ñwala tshit̄ori tshanu hafha.

Fhedzisani tshit̄ori tshanu.

2

7

3

9

Isani tshit̄ori tshanu phanđa hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Thero ya 8: Vhukonani na u vhavhalelana

113 Duvha la tshipentshela a vhabededzi 102

U vhala mañwalwa a no amba nga ḋuvha la tshipentshela la Mudededzi.
U vhala tshitendo tshi no amba nga mudededzi.
U fhindula mbudziso dzo disendekaho kha tshirendo.
U topola thangi na mitshila.
U nanguludza maipfi a tshi tevhedza thevhekano ya alifabethe.
U sumbedza vhuñe ha tshithu.
U vhala khakalulimi.

114 Ndi a livhuha mudededzi wanga 104

U ñwalela mudededzi garaña ya u vha livhuha.
U ḫanganya mafhungo na u topola maiiti.
U talela mađadzisi a tshifhinga.
U shumisa mapfanisi a vhuñe kha u sumbedza vhuñe.
U topola mibvumo ya themba.
U dizaina phositarra ya mudededzi.

115 Ann o bva zwipundu 106

U vhala luñwalo lwa mudededzi lu no bva kha Ann.
U fhindula mbudzisothopolwa dzi no kwama luñwalo.
U topola pfanywa.
U elelwa thevhekano ya zwiitei.

116 Ni fhole, Ann 108

U ñwala tshiñwalwa tsha dayari nga musi we vha lwala.
U shumisa thangi na mitshila kha u fhedzisa maipfi.
U ñwala mafhungo a tshi shumisa thangi na mitshila.
U ñwalela luñwalo Ann a tshi mu tamela mashudu a u ḫavhanya u fholo.

117 ḋuvha li mangadzaho ḋuvha li sa takadzi 110

U vhala ḫalutshedzo mbili dza tshiitei tshithihi.
U pulanela u ñwala zwiñwalwa zwa dayari.
U shumisa mepe wa mihibulo kha u pulanela zwiñwalwa zwa dayari.

U ñwala zwiñwalwa zwa dayari a tshi shumisa mepe wa mihibulo.

118 He ra dala hone 112

U ñwala ñirese na u ñwala posikaraña ine a ño i rumela khonani.
U ḫanganya mafhungo a tshi shumisa mañanganyi.
U livhanya maipfi a re kha vhuthihi na a re kha vhunzhi.
U shumisa masala a vhuñe nga ñdila yone.
U wana na u tangedzela tshifanyiso tshi sa yelani na zwiñwe kha tshigwada.

119 Ri ya mutamboni 114

U humbulela tshiñori a tshi shumisa ñoho yatsho na zwifanyiso.
U ñwala mufhindulano u no yelana na zwifanyiso.
U fhindula mbudziso dzo disendekaho nga tshiñori tsha zwifanyiso.
U ola mananga kha watshi ñiwe na ñiwe a tshi sumbedza uri zwiitei zwo itea nga tshifhingade.

120 Zwa mutambo 116

U shumisa zwifanyiso kha u ñwala tshiñori tsha lwendo lwa vhana.
U ñebula zwifanyiso.
U sika maipfimbumbano.

121 Thembwa mudzimamulilo 118

U vhala inthaviwu ya radio ya mudzimamulilo.
U ita ñitambwa la inthaviwu.
U fhindula mbudzisothopolwa dzi no kwama inthaviwu.
Vha ñwala phara nga zwine vha tama u vha zwone vho no aluwa.

Themo ya 4 Vhege dza 7 - 8

122 Zwine nda tama u vha zwone 120

U ita inthaviwu na khonani yawe a ñwala phindulo dza mbudziso.
U livhanya thangi na maipfi.
U ñwala mafhungo a tshi shumisa thangi.
U fhedzisa maipfi a mbambedzo.
U livhanya mafanyisi na zwifanyiso.
U ita ñisikela ñifanyisi.

123 Lusunzi na nzie 122

U vhala tshiñori tsha nzie Gerere na lusunzi.
U fhindula mbudziso dzo disendekaho nga mañwalwa.

124 U lila ha nzie 124

U ñebula tshifanyiso.
U ñwälulula mafhungo a tshi shumisa maambwa.
U wana maipfi kha ñhalamaipfi.

125 Rothe lifhasini ri a pembela 126

U vhala mañwalwa a no amba nga vhuñambo ha u pembela ho fhambananaho.
U fhedzisa thebulu ya mihibulo i no kwama zwifhiwa.
U ita ñodisiso nga holodei a dodombedza mawanwa.

Thanziela 130

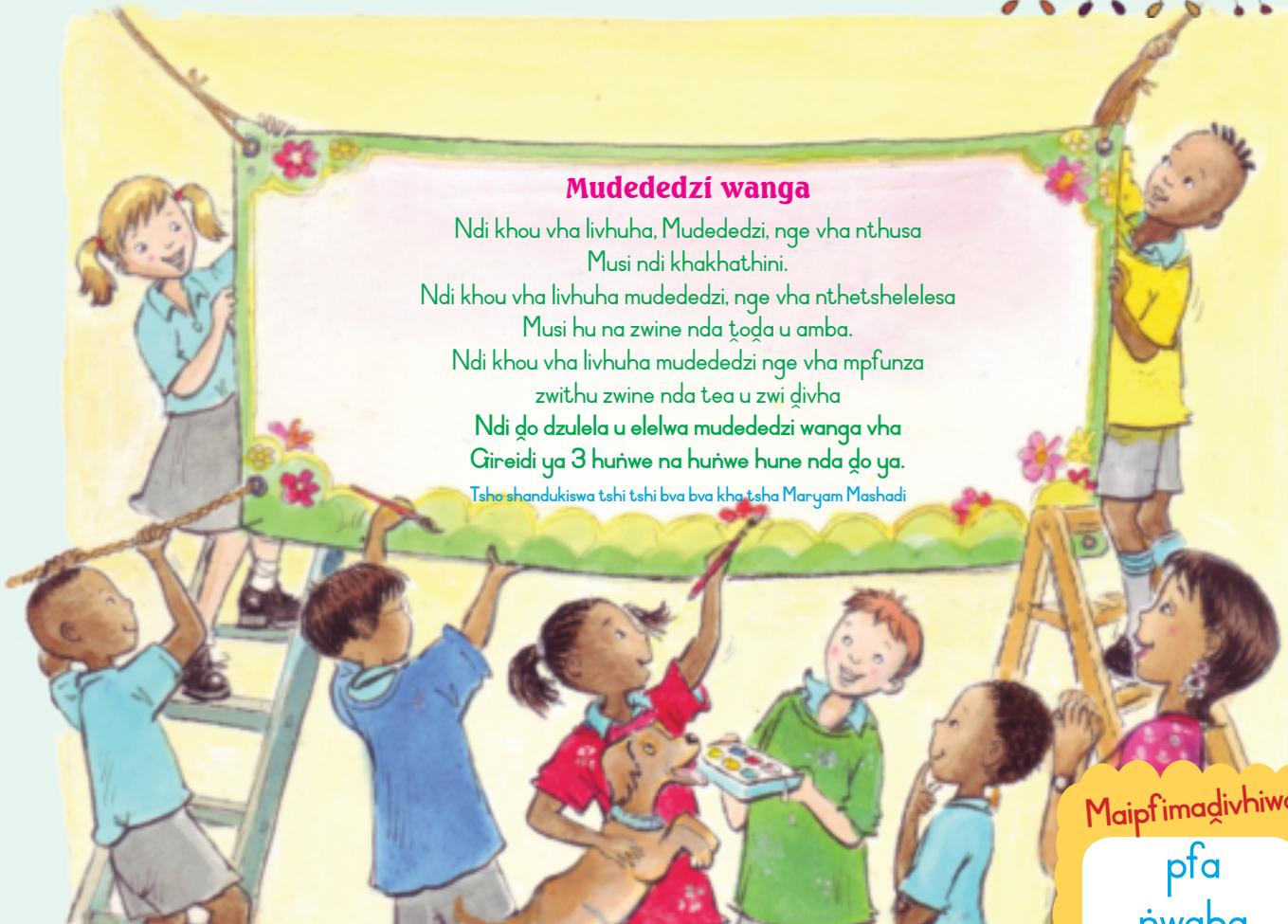

Duvha la tchipentshela a vhadededzi

Kha ri vhale

Duvha la vhadededzi nadi la 8 Tshimedzi. Nga heli duvha, Ri nwala marwalo na garata ri tshi amba uri ri a Livhuha kha vhadededzi vhashu. Vharwe vhana vha rwalela zwirendo vhadededzi vhavho. Sedzani kha hetshi tshirendo tsho nwalwaho nga musidzanyana wa tshikolo.

Mudededzi wanga

Ndi khou vha livhuha, Mudededzi, nge vha nthusa
Musi ndi khakhathini.
Ndi khou vha livhuha mudededzi, nge vha nthetshellelesa
Musi hu na zwine nda toda u amba.
Ndi khou vha livhuha mudededzi nge vha mpfunza
zwithu zwine nda tea u zwi divha
Ndi do dzulela u elelwa mudededzi wanga vha
Gireidi ya 3 huriwe na huriwe hune nda do ya.
Tsho shandukiswa tshi tshi bva bva kha tsha Maryam Mashadi

Kha ri nwale

Vhalani tshirendo itsho ni kone u fhindula mbudziso.

Maipfimadivhiwa
pfa
nwaha
tavhang
thusa

Ndi zwithu zwiraru zwifhio zwe musidzanyana a livhutshela mudededzi wawe zwone? Zwi taleleni nga fhasi kha tshirendo ni kone u zwi nwala.

1

2

3

Musidzanyana wa tshikolo o vha a tshi dipfa hani musi e khakhathini? ✓

a O takala	b A songo takala

Sedzani tshirendo hafhu. Wanani, ni dzhenise, maipfi a re na pfanapheledzo

nthusa

nthetshelesa

Divhamaiipfi

Bulelani nt̄ha maipfi aya.
Tagedzelani thangi na mitshila.
Ni nombore maipfi tshibogisini
tshiñwe na tshiñwe nga
thovhekano ya alifabethe.

humbula	2	vhulenda		zwavhud̄i		Lavhuraru	
mangadza	3	tungufhala		tshayedzo		Mugivhela	
lunako	1	ñwalulula		thanyisa		humela	

Kha ri ñwale

Sumbedzani uri muñe wa izwi ndi nnyi nga u dzhenisa vhuñe. Ni kone u dzhenisa dzina
la muñe wa tshithu na uri tshithu tshawe ndi tshifhio.

Heyi ndi bugu ya Sam.	Sam	Bugu
Bege ya mme anga yo t̄hukhuwa.		
Mmbwa i khou tambisa mutshila wayo.		
Lino la Sara lo vhaisala.		
Goloi ya mudededzi ndi tswuku.		
O dzhia bola ya Ntakadzeni.		

Khakalulimi: vhalani nga u t̄avhanya u ya nga hune na nga kona

Beni o buba nga bisi ya Bale. A bubela baba uri vha
fare bisi ya Bale.

Kha ri nwale

Nwalani garata ya tshiepentshela ya u livhuha mudededzi wanu.

Kha ri nwale

Talelani maiti kana maipfi a nyito a re tshibogisini tsha lutombo na madzina a re tshibogisini tshidala. Ni kone u tala mutalo wa u tuma zwipida zwivhili zwa fhungo.

Nefhungo

Tshidula

Nwana

Munna

Mmbwa

Tshikolo

Vhana

Wanani liiti.

yo xela.

tsho bva.

vha a imba.

o lima tsimu.

o vhuya mulovha.

tsho thamuwa.

Deithi:

Kha ri nwale

Talelani maipfi ane a ni vhudza
uri zwithu zwo bvelela lini.

Tshifhinga
Ndi lini hune ra shumisa thangeladzina
ya na kha?
Rishumisa
ya kha tshifhinga
nga kha maduvha na deithi

Tshikolo tshi thoma nga awara ya vhumalo
nga matsheloni.

Tshikolo tshi bva nga awara ya 2 pm.

Naa ni a ya tshikoloni nga Mugivhela?

Kanakana o ya hayani nga masiari.

Duvha la mabebo li nga 20 Lara.

Ri ya u edela nga awara ya vhumalo.

Ni do vha ni ngafhi nga Duvha la
Nwaha Muswa?

Kha ri nwale

Dzhenisani maipfi aya mafhungoni o teaho dza, ya, zwa.

Bugu dza mutukana.

Zwi liwa mmbwa.

Peni musidzana

Goloi vhadededzi.

Kha ri nwale

Bulani haya maipfi, ni tangedzele themba.

kola

nwa

selā

gani

fa

goo

fha

maano

ka

Kha ri
diphine

Sedzani hafhu tshirendo tsha
"Mudededzi wanga". Zwino
Shumanu na khonani ni ite
phosita ya u kungedzela Duvha
la Vhadededzi. Ambani uri ndi
ngani vhadedzi vhe vha ndeme
kha vhana. Ambani zwine vhana
vha nga ita u sumbedza uri vha
khou livhuha vhadededzi vhavho.

TEACHER: Sign

Date

105

Kha ri vhale

Mudededzi wanga

A thi ngo kona u da tshikoloni. Ndi na maru da dokotela uri ndi nga si kone u da tshikoloni ngauri ndi do shata vha nwe vhana.

Ndi tshi vuwa nga Musumbuluwo wo fhiraho muvhili wanga wo vha wo huhumuwa zwipundu zwitswuku. Ndo lingedza u zwi tanzwa, fhedzi zwi si bve. Nda lingedza u tamba nga tshisibe, fhedzi zwa si bve. Ndo vha ndi songo takala na luthihi. Nda thoma u pfa ndi tshi swa vhukuma. Mme anga vha nnyisa ha dokotela. A ri thempharetsha yanga i nthesa.

A mpha mishonga a mmbudza uri ndi songo ya tshikoloni. Ndi ma duvha matanu o fhiraho.

Duvha linwe na linwe, ndi a sedza ndi tshi todou u vhona arali mapundu o balangana, fhedzi a kha di vha hone. Ndo tuvha khonani dzanga.

Ndi khou tama u vhuya tshikoloni, fhedzi ndi nga si kone. Mudededzi wanga, naa zwi nga konadzea uri ndi wane bugu dza mushumo dzanga, uri ndi kone u shuma hayani?

A thi todii u salela kha mushumo wanga wa tshikolo.

Khotsi anga vha ri vha do da vha dzi dzhia.

Ndo ni tuvha no the nga maanda.

Ann

Kha ri የወለ

Musi no no vhaba luñwalo, fhindulani mbudziso idzi.
Tangedzelani ledere እንደ phindulo yone.

Ndi ifhio ndivho khulwane ya luñwalo lwa Ann?

A	U vhudza mudededezi uri u na maruđa.
B	U amba uri o ya ha dokotela.
C	U humbela bugu dzawe dza mushumo.
D	U vhudza mudededezi wawe zwe dokotela a mu vhudza.

Naa Ann o fhedza tshifhinga tshingafhani a siho tshikoloni?

A	Mađuvha mavhili
B	Mađuvha mađanu
C	Mađuvha a sumbe
D	Mađuvha a fumi

Ndi tshifhio tshithu tsha u thoma tshe tsha ita uri Ann a humbule uri hu na zwithu zwo khakheaho?

A	O vhona o huhumuwa zwipundu.
B	Dokotela o mu vhudza uri u na mapundu.
C	Thempheretsha yawe yo vha i n̄tha.
D	Mme awe vho mu isa ha dokotela.

Kha ri የወለ

Sedzani luñwalo nga vhuronwane ni wane maiþfi ane a amba zwine zwa fana na aya maiþfi.

U pfukisela vhulwadze (phara ya 1)	
U sa takala (phara ya 2)	
U fhisa nga maanda (phara ya 2)	
U dzhia (phara ya 3)	

Maipfimadivhiwa
thusa
fara
fulufhela
fhufha

Kha ri የወለ

Vheani haya mafhungo a tshi tevhekana nga ngona yone.
A nomboren i u bva kha 1 u swika kha 4.

	Ndo ya ha dokotela.
	Ndo lingedza u zwi ተanzwa.
	Thempharetsha yanga yo vha i n̄tha.
	Ndo vuwa nda wana ndo huhumuwa zwipundu zwitswuku.

116 Ni fhole, Ann

Kha ri ite nyito

Nwalani dayari nga musi ni tshi khou lwala.
Ambani uri no vha ni tshi khou di pfa hani, ndi
mishonga ifhio ye na shumisa na uri no vha ni tshi
khou thogomelwa nga nnyi.

Kha Dayari

Deithi _____

Kha ri nwale

Shumani mbalo idzi dza maipf.

Na tuma di- kha liiti ni vha ni tshi
khou amba uri nnyito i kha muthu
ene mune.
Arali na tuma -fulu kha dzina ni
vha ni tshi khou amba uri zwithu ndi
zwinzhi.

<u>di + vhona</u> =	<u>divhona</u>	
<u>di + thavha</u> =		
<u>di + vhaisa</u> =		

dakalo + fulu =	
gumo + fulu =	
mafulu + fulu =	

Nwalani fhungo ni tshi shumisa ipfi li re na thangi di kha linwe fhungo ni shumise ipfi li re na mutshila -fulu.

Deithi:

Kha ri nwale

Düiteni khonani ya Ann. Nwalani luriwalo ni tshi mu vhudza uri ni khou fulufhela uri u do fhola nga u ḥavhanya. Mu vhudzeni marwe mafhungo a tshikoloni.

Nwalani nomboro ya nnđu na tshitaraṭa.

Nwalani dzina la mudana kana sababu.

Nwalani khoudu ya poswo.

Nwalani deithi.

Kha

Wanu

TEACHER: Sign

Date

Duvha li mangadzaho ... duvha li sa takadzi

Kha ri vhale

Sam na khaladzi awe Sara vha khou tshimbila sa muṭa.
Sam o takalela u tshimbila, fhedzi Sara ha ngo zwi funa.

Lo vha duvha la
mat̄hakheni! Ndi tou
tama ri tshi dovha ra
vhuelela hafhu.

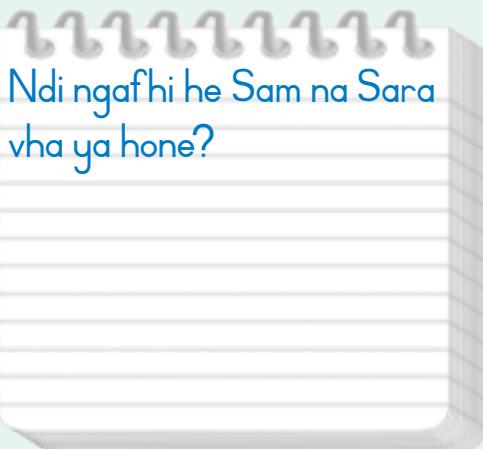

Lo vha duvha li sa
takadzi! Tshe tsha
ntakadza ho vha
tshiswituło fhedzi,
A thi humbuli hu na
tshithu na tshithihi
tshe tsha nndifhela.

Kha ri ite nyito

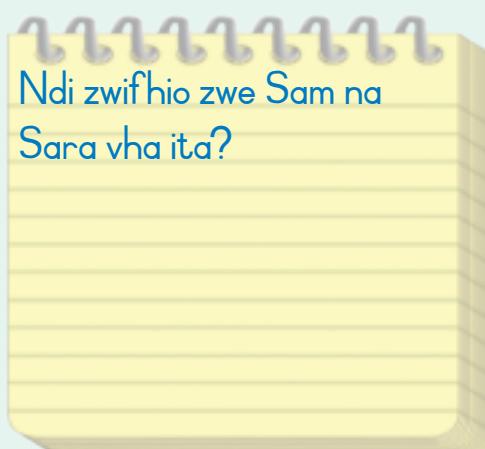
Ni khou ya u riwala kha dayari nga Sam na Sara. Fhedzi tsha u thoma musi ni, kha
tshigwada tshañu, olani mepe wa mihibulo une wa ḋo ni thusa u riwala dayari dzavho.
Ambani uri ndi ngani vhana vhavhili vhe vha ya fhetu hanefho huthihi vho vha na
vhudipfi ho fhambanaho siani la lwendo.

Ndi ngafhi he Sam na Sara
vha ya hone?

Sam na
Sara

Ndi zwifhio zwe Sam na
Sara vha ita?

Ndi zwifhio zwe zwa difhela
Sam?

Ndi zwifhio zwe zwa si
difhele Sara?

Deithi:

Divhamaiſfi

Vhalani maiſfi aya ni thetſelege mibvumo. Zwino ſhumisani maiſfi maſanu kha u ſwala maſhungo aṇu inwi muṇe buguni yaṇu ya ndowedzo.

nndifhela	tſhigwada	thaſhwā	liṇwā	bvani
nndivha	magwada	thithwā	luṇwā	bvisa
nndela	magwede	thuthwā	riwando	vhibva

Kha ri ſwale

Zwino ſwalani dayari ya Sam na Sara ya lenelo duvha.
Šumisani mepe wa mihungulo uri u ni thuse.

Dayari ya Sam

Kha Dayari

Deithi

Namusi ndo vha na duvha li mangadzaho nga maanda vhutshiloni hanga.
Ro ya

Dayari ya Sara

Kha Dayari

Deithi

Namusi ndo vha na duvha li ofhisaho nga maanda vhutshiloni hanga. Ro ya

118 He ra dala hone

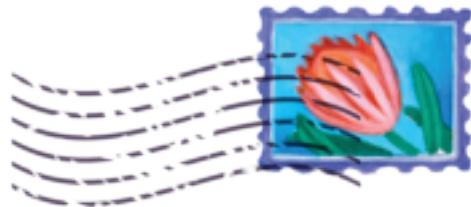
Kha ri ite nyito

Didzhieni ni Sam kana Sara. Rumelani posikaratā khonani yanu ni mu vhudze zwe na ita musi we na tshimbila na vharīwe, ndi ngani no difhelwa kana ndi ngani ni songo difhelwa. Rumelani garatā khonani yanu.

Kha

Wanu

Dzina la khonani yanu

Nomboro ya nn̄du na dzina la tshiṭararata

Sababu/Dorobo/Shango

Khoudu ya poswo

Kha ri nwale

Tanganyani aya mafhungo mavhili. Ni nga shumisa liñwe na liñwe la aya maipfi luthihi.

khathihi na

ngauri

fhedzi

Ro ya fhethu havhudī nga maanda.

A tho ngo difhīna.

Ndo t̄uwa na vhabebi vhangā.

Ndo t̄uwa na khaladzi anga.

Ndo vha ndi sa t̄odi u ya.

Ndo vha ndi tshi khou t̄oda u ya phathini ya khonani yanga.

Deithi:

Kha ri ñwale

Livhanyani maiþfi aya a vhuthihi na vhunzhi.

muri

mutambo

tshivhingwi

ñwana

bogisi

kuthu

mupengo

mabogisi

miri

zwithu

vhana

mitambo

Kha ri ñwale

Dzhiani tsheo ya uri hu na muñe wa tshithu muthihi kana u fhira. Ni kone u dzhenisa lisala fhethu ho teaho.

Ri tuma **thangi** dza
vhunzhi kha madzina
vhunzhi ha madzina musi
ri tshi **þoda** uri a vhe kha
vhunzhi.

zwivhigwi

mipengo

Ni elelwe, arali muñe wa
tshithu e muthihi, hu shuma
thangi ya vhuthihi, tsumbo,
mu, Arali vhe vhanzhi hu
shuma thangi ya vhunzhi,
tsumbo, **vha**.

Maþari a miri.

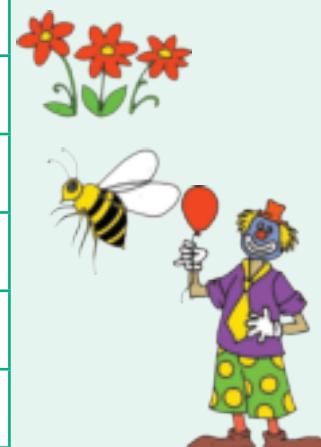
Nðevhe dza maluvha

Badzhi ya vhatukana

Mabesu a ñotshi

Bugu dza vhasidzana

Ningo ya kilauñara

Kha ri ðiphine

Wanani ni tangedzele zwifanyiso zwi sa yelani na zwiñwe.
Ni ñwale dzina ja tshigwada tshiñwe na tshiñwe.

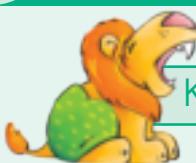
zwiendedzi

mitambo

mishumo

TEACHER: Sign _____

Date _____

Kha ri ambe

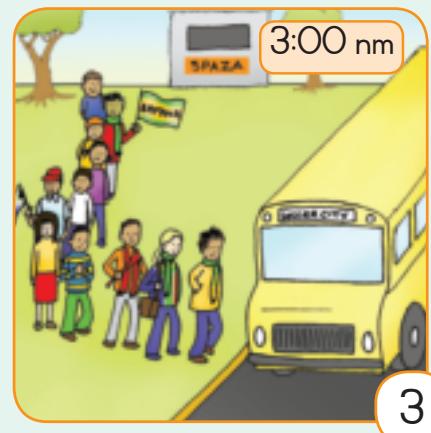
Sedzani zwifanyiso ni ambe na khonani yanu nga zwine zwa khou bvelela.

2:15 nm

2:30 nm

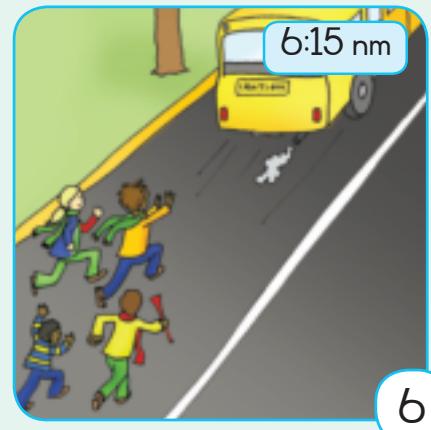
3:00 nm

4:00 nm

4:30 nm

6:15 nm

Kha ri nwale

Ambani ngauri vhana vho dipfa hani kha tshifanyiso tshiñwe na tshiñwe. Ni vhona u nga vha khou ri mini kha tshifanyiso tshiñwe na tshiñwe? Zwino dzenisani nomboro kha zwifanyiso zwone ni tshi sumbedza uri vhana vha bula izwi nga tshifhingade.

Oho, hai! Khei^{la} bisi yashu i tshi khou ṭuwa! Ro siwa nga bisi ya u fhedzisela!

Oho, hai! Sedzani uri muduba uyu wo lapfa hani! Naa ri ḋo vhuya ra swika sit^{ediamu}?

Ndi tea u ambara tshikhafu ngauri hu khou rothola.

Hu rini, Jim? Yo no rwa hafu u bva kha awara ya vhuvhili. Ri fanelu u ṭavhanya!

Waau, thimu yashu i khou wina!

Kha ri dzhene mudubani wa bisi.

Deithi:

Kha ri nwale

Avha vhana vho ya ngafhi?

Ndi miduba mingana ye vha vha vhe khayo?

Vho vha vhe vhukule vhungafhani kha muduba wa vhuvhili?

Vho itani nga 4:30?

Ho bvelelani nga 6:15?

Divhamaiſfi

Vhalani maiſfi aya ni thetſheleſe mibvumo. Zwino ſhumisani maiſfi maṭanu kha u nwala maſhungo aṇu inwi muṇe buguni yaṇu ya ndowedzo.

mbwandamela	gopwa	luphwaphwa	bebwa	bikwa
sumbwa	pwashea	thuphwa	dobwa	tikwa
vhambwā	pwaṭula	ṭhuphwa	thubwa	pakwa

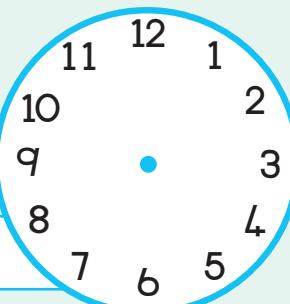
Maipfimadivhiwa

maipfi
lufuno
ngauri
tshelede

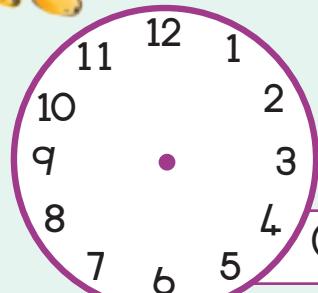

Kha ri ite nyito

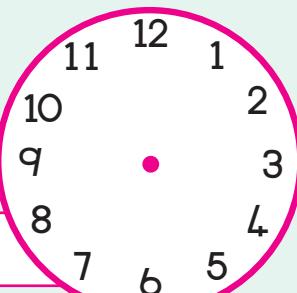
Dzhenisani maṇanga kha watshi iñwe na iñwe u sumbedza uri zwo bvelela nga tshifhingade.

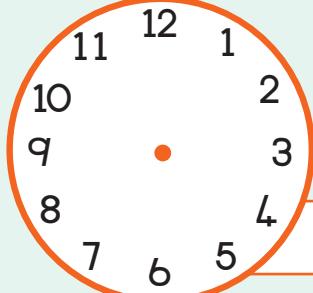
Mutukana o ambara tshikhafu tshawe.

O ṭangana na khonani dzawe.

Vho ima mudubani sitediamu.

Vho siwa nga bisi.

TEACHER: Sign

Date

115

120 Zwa mutambo

Kha ri nwale

Shumisani zwifanyiso uri zwi ni thuse u nwala tshit̄ori tsha lwendo lwa vhana lwa u ya u t̄alela mutambo wa bola ya milenzhe. Fhedzani tshit̄ori tshaūu nga u amba uri ho bvelela mini nga murahu ha 6.15 pm.

2:15 pm

1

2:30 pm

2

3:00 pm

3

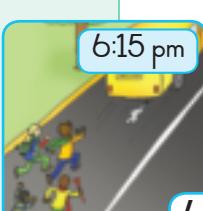
4:00 pm

4

4:30 pm

5

6:15 pm

6

Deithi:

Kha ri diphine

Lebulani tshifanyiso tshiñwe na tshiñwe. Zwino t̄umani maipfì ni vhumbe ipfì l̄ithihì.
Lushaka ulu lwa ipfì, lo vhumbwaho nga maipfì mavhili, ndi dzinambumbano.

nguluvhe

+

daka

=

nguluvhedaka

+

=

+

=

mbulu

+

=

+

=

+

=

tshiapfu

tshilapfusa

tshilapfusesa

TEACHER: Sign

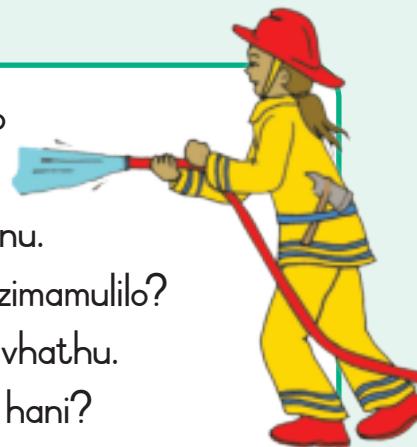
Date

121 Thembi wa mudzimamulilo

Kha ri vhale

Thembi ndi mudzimamulilo. U shuma Umtata. Jim na Shumani vha thetshelesa intħavju ya Thembi radioni.

- Muithavuwi:** No thoma u vha mudzimamulilo lini, Thembi?
- Thembi:** Ndi kale. Ndi na miñwaha miñanu.
- Muithavuwi:** Ndi ngani no nanga u vha mudzimamulilo?
- Thembi:** Ndo vha ndi tshi ḥoda u thusa vhatħu.
- Muithavuwi:** Naa uyu mushumo no u gudisa hani?
- Thembi:** Ndo ya tshikoloni tsha vhudzimamulilo. Ndo guda uri ndi dzimisa hani mulilo, na uri ndi shumisa hani mbado na hospiphaphi. Ndo dovha nda guda na thusothanzi.
- Muithavuwi:** Muthu a no shuma uyu mushumo u tea u vha e na nungo?
- Thembi:** Ee, u tea u vha muthu a re na nungo nga maanda. Ndi ita uri ndi vhe muthu a re na nungo nga u gidima awara nthihi duvha ċiñwe na ċiñwe. Nda dovha nda ya u dzhima duvha ċiñwe na ċiñwe.
- Muithavuwi:** Naa ni a pfa ni tshi ofha musi ni tshi dzima mulilo?
- Thembi:** Hai, na luthihi. Ndi dzula ndi tshi khou humbula nga mulilo na uri ndi do u dzimisa hani.
- Muithavuwi:** Ni a phulusa zwifuwō naa?
- Thembi:** Ee, vhege yo fhiraho ndo phulusa mmbwa. Yo vha yo khuda nga fhasi ha mmbete. Zwifuwō zwi anzela u khuda ngauri zwi a ofha mulilo. Zwi a ri kondela uri ri zwi wane.

Kha ri ite nyito

Vhalani ithavju na khonani. Muthihi wañu u tea u vha muithavuwi, muñwe u tea u vha Thembi.

Deithi:

Kha ri ንwale

Fhindulani mbudziso idzi.

Muhumbulo muhulwane wa ithaviu ya radio ndi ufhio?

- A U vhudza vhathu uri vha nga thivhelisa hani mulilo
- B U ታቃቃwedza vhathu u vha vhadzimamulilo
- C U ዘea vhathetshelesi mafhungomatsivhudzi nga ha vhadzimamulilo.
- D U vhudza vhathu uri Thembu u ደivhea u swika ngafhi.

Zwifuwohaya zwa ita mini musi hu na mulilo?

- A Zwi a khuda ngauri zwi vha zwi tshi khou ofha.
- B Zwi a shavha.
- C Zwi ታoda ndila ine zwa ፍdo shavha nganyo
- D Zwi a ita phosho uri ni kone u zwi wana.

Ndi ngani Thembu a sa ofhi musi a tshi dzima mulilo?

- A U na zwishumiswa zwa tshiepentshela.
- B O tea nahone u na maanda.
- C U ደivha uri hu dzimiswa hani mulilo.
- D U vha a tshi khou shuma u dzima mulilo.

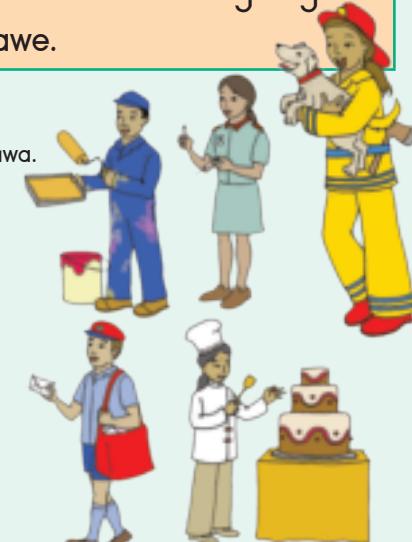
Naa u dzula hani e na nungo?

- A U ya dzhimi.
- B U a gidima.
- C U a gidima a ya dzhimi.
- D Ndi muthu o a re na nungo nga nzulele yawe.

Kha ri ንwale

ጀwalani nga zwine na ታoda u vha zwone musi ni tshi aluwa.
Bulani uri ndi ngani ni tshi ታoda u ita mushumo uyo.

Kha ri ite nyito

Ditene u nga ni vho shuma mushumo une na ṭoda u shuma ḥiwe duvha. Itani ndowedzo iyi na khonani ni ite madeṇwa a u inthaviwana nga tshaṇu.

No thoma lini _____ ?

Ndi mini zwe zwa ita uri ni dzhie tsheo ya u vha _____ ?

Ndi zwifhio zwine na zwi funa kha hoyu mushumo?

Kha ri nwale

Shumani mbalo idzi dza maipfi.

Ni kha di humbula uri ro amba nga di ngei murahu, uri i amba mini? Arali na ṭuma -ana kha liiti ni vha ni tshi khou amba uri vhathu vha itana nyito i no fana.

di + funa =	difuna	
di + vhona =		
di + luma =		

vhona + ana =	
sedza + ana =	
thusa + ana =	

Vhumbani fhungo ni tshi shumisa thangi ya **di-** na ḥiwe ni tshi shumisa mutshila wa **ana**.

Kha ri nwale

Dzhenisani maipfi ane a khou ṭahela.

ndapfu		ndapfusesa
	khwathesa	
lapfa		lapfesesa

Kha ri diphine

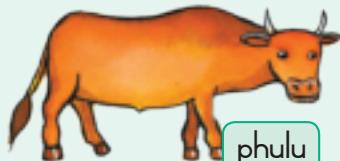
Talani mutalo u tshi bva kha lifanyisi u tshi ya kha tshipuka.

kumange

phikhokho

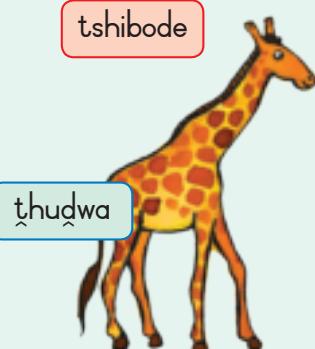
phulu

ndau

tshibode

t̄hudwa

1 U lemela sa ndou

2 U ofhisia sa _____

3 U shuma sa _____

4 U ongolowa sa _____

5 U fhufha sa _____

6 U silinga sa _____

7 U dihudza sa _____

8 U nona sa _____

9 U lapfa sa _____

10 U vha na maanda sa _____

11 U gidima sa _____

12 U fhumula sa _____

ndou

ngwana

bere

nguluvhe

tshinoni

donngi

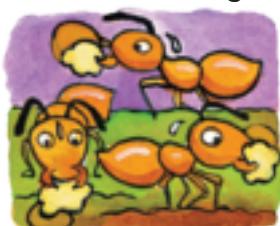
Zwino vhumbani mafanyisi aqnu. A riwaleni hafha.

Kha ri vhale

Jim na Shuman i vha ya hafhu laiburari. Namusi vha bvisa bugu i no amba nga zwikhokhonono. Kha ri sedze uri bugu i khou amba nga mini.

Ho vha hu tshi khou f'his, vhusunzi vhu tshi khou ralo u kuvhanganya vhukhopfu na zwiñwe zwiliwa u itela vhuria. Nzie Gerere yo vha i kha nyimbo na u thamukana. Yo vha i mudif honi musi i tshi khou lidza katara yay, ya imba u swika duvha li tshi kovhela. Ya sedza mukwita wa vhusunzi vhu tshi khou kuvhanganya na u vhulunga thoro u itela vhuria.

Gerere: Ndi ngani ni sa litshi u shuma na ña na imba na u tshina na nñe?

Lusunzi: Oho hai, ri khou shuma riñe. Vhuria vhu khou sendela ri tea u vhulunga zwiliwa u itela musi hu tshi rothola. Na vhone Vho Gerere, vha fanelu u ita zwenezwi.

Gerere: Oho, ndi tshipengo hetsho. Ndi nga si ñidine zwino. Vhuria vhu tshee kule na uri zwiliwa zwi tshee zwe ñala.

Zwino Gerere la isa phanda na u tshina na u imba ipfi li ntsha, vhusunzi ha isa phanda na u shuma.

Vhuria ha swika. Gerere lo vha li si na zwiliwa. La farwa nga ndala khulu. La ya nduni ya vhusunzi.

Gerere: Ndi khou humbelavho zwa u la. Ndi khou sika nga ndala. Naa a ni na zwiliwa zwine nda nga la?

Lusunzi lwa fha Gerere zwipida zwi si zwinzhi zwa zwiliwa.

Lusunzi: No vha ni tshi khou tshina tshilimo tshothé, ni si vhulunge zwiliwa ni tshi itela vhuria. Hu na tshifhinga tsha u shuma ha vha na tsha u tamba.

Tshilimo tshi tshi swika nzie ya shuma nga maanda i tshi

kuvhanganya na u vhulunga zwiliwa u itela vhuria. Yo guda, a i tsha toda u fa nga ndala hafhu.

Kha ri nwale

Fhindulani mbudziso.

Ndi ngani zwi khwiñe uri nzie i dikuvhanganyele zwiliwa zwa yone iné?

Ho vha hu tshi do bvelelani mini kha nzie arali vhusunzi vhu si i fhe zwiliwa musi i na ndala?

Ni vhona u nga vhusunzi ho ita zwone naa hu tshi i fha zwiliwa? Ndingani?

Nzie yo litshisa hani ndowelo yayo mmbi?

Nwalani t̄hoho yavhudzi la tshit̄ori itshi.

Wanani maipfi maña a nyito kha itshi tshit̄ori.

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo. Zwino shumisani maipfi matšanu kha u nwala mafhungo aña inwi muñe buguni yanu ya ndowedzo.

gwavhavha	shula	dzhege	ganzhe
gwanda	shulwa	dzhamu	mbonzhe
gwati	shamba	dzhomela	lwenzhe

Maipfimadivhiwa

madi
para
pora
raru

TEACHER: Sign _____ Date _____

123

Kha ri ite nyito

Vhalani ḥthalutshedzo ya mutumbu wa nzie, ni kone u dzhenisani ḥebulu dzo teaho tshifanyisoni.

Zwiphuphuledzi – zwiphuphuledzi zwivhili ḥohoni yayo zwine zwa shumiswa kha u kwama na u nukhedza.

Maṭo – maṭo mavhili o vhubwaho nga zwiṭo zwiṭuku zwinzhi.

Thoho – nga phanda ha mutumbu wayo.

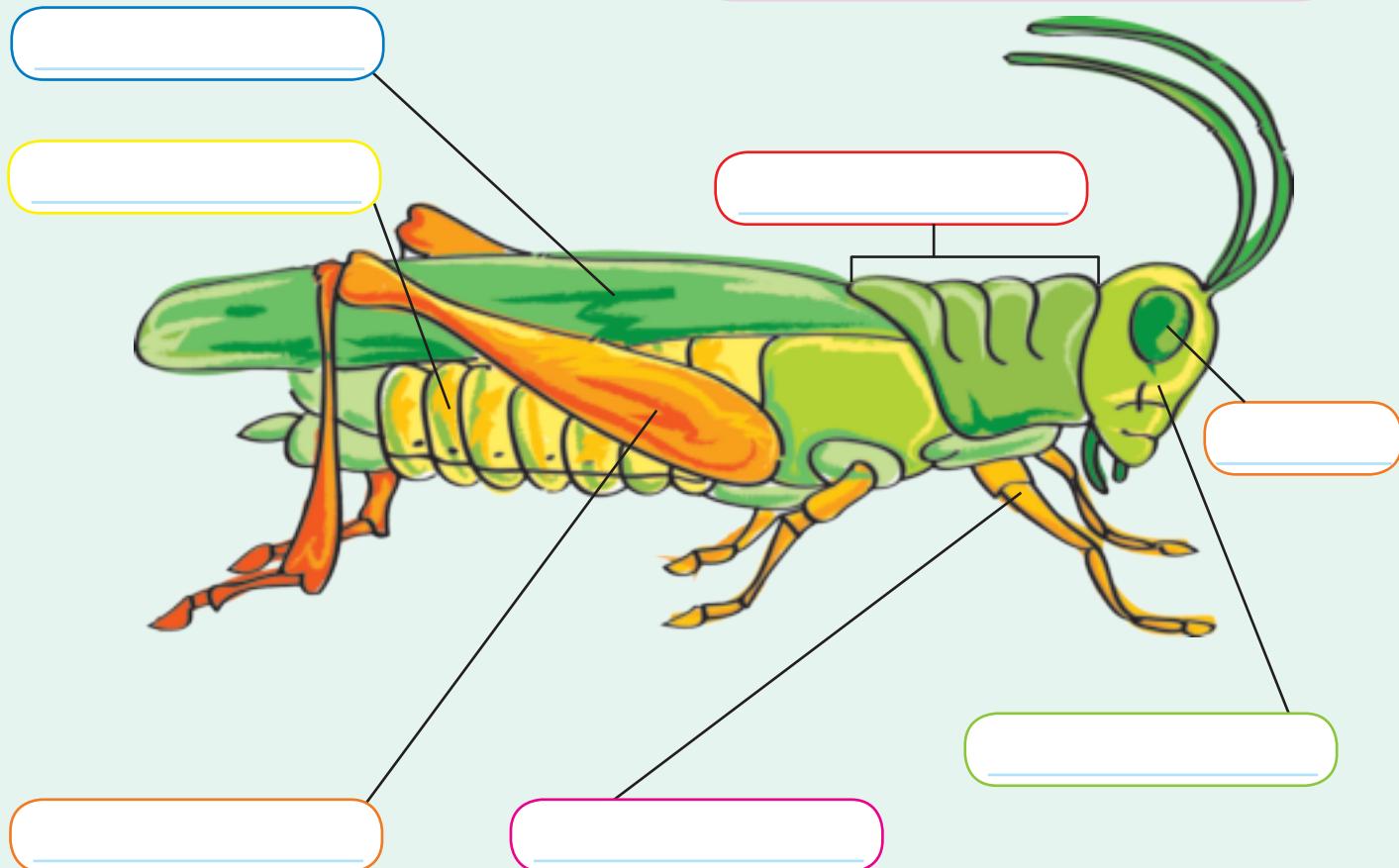
Thumbu – tshipida tsha mutshila wa nzie. I na mabulibuli kha zwipiḍa zwayo a u fema ngao.

Magwendo a u fhufha – milenzhe ya murahu ndi mihiwlane ya dovha ya khwaṭha uri i i thuse kha u fhufha.

Khana – tshipida tsha vhukati tsha mutumbu wa nzie, he milenzhe na mafhafha zwa ḥuma hone.

Milenzhe ya u tshimbila ngayo – milenzhe ya phanda miña mipfufhi ine ya shumiswa kha u tshimbila.

Mafhafha – nzie dzi na mabesu mavhili malapfu, ane a shumiswa kha u fhufha.

Deithi:

Kha ri nwale

Nwalululani zwine vha khou amba sa maipfi maambiba. Shumisani zwiga zwa u vhala.

Ni khou bora nga maanda, idani ni tambe.

Nzie yo ri, "Inwi

Ni fanelu u kuvhanganya zwiliwa u itela vhuria.

Lusunzi lu^luku lwa fhindula, "

Kha ri tshine.

Nzie yo ri,

Ndi khou humbelavho zwiliwa.

Nzie yo humbelu, "

Kha ri diphine

rou

naka

rasa

takalela

bodo

hoko

ambani

zwo^lthe

ningo

zwanga

xaxara

Wanani ni tangedzele haya maipfi kha giridi.

luga

x	v	l	x	I	u	g	a	a	z	x	z
a	s	t	x	u	w	o	k	z	w	z	x
x	z	w	a	n	g	a	x	b	o	d	o
a	r	a	s	a	h	o	k	o	t	r	z
r	z	z	q	n	i	n	g	o	h	o	w
a	m	b	a	n	i	h	q	s	e	u	z
z	x	v	q	w	h	w	x	n	a	k	a
t	a	k	a	l	e	l	a	e	q	h	e

TEACHER: Sign

Date

Kha ri vhale

Lifhasini Rołhe ri na mađuvha a u awela na u pembela.

Ro swika mafheleloni a Gireidi ya 3. Ro lavhelela u ya kha gireidi 4. Rołhe ro lindela mađuvha ashu a tshipentshela a u pembela.

Nga tshifhinga tsha Khirisimusi ri wana zwifhiwa. Ri dovhra fha zwifhiwa khonani dzashu na mita yashu. Ri na muri wa Khirisimasi nduni ya hashu. Ri vhea zwifhiwa nga fhasi ha muri. Ri tama muri ra vhea naledzi nga ntha thodzini. Nga Khirisimusi ri la zwiliwa zwinzhi zwavhudi.

Ro lindela Diwali. Hetshi ndi tshifhinga tshine ra wana malegere manzhi na zwifhiwa zwinzhi.

Ri paka malegere na khekhe zwine zwa difhesa a mabogisini ra fha vhatu vhane vha da u ri dalela. Ri funga mavhone matuku ra a vhea a tshi mona na nndu. Ri khavhisia nndu yashu na u ita uri i vhonale yo naka.

Hu si kale hu do vha Hanukkah. Ri do la zwiliwa zwavhudi. Ri takalela u la panekuku na dounathi. Ri dovhra hafhu ra tama u wana zwifhiwa. Vhazwala vhashu vha do da u ri dalela. Rołhe ri do thusa u bika zwiliwa na u funga makhandela nduni yashu.

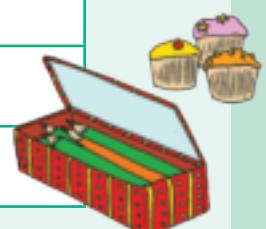
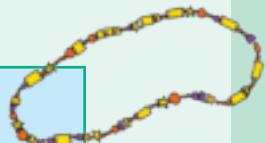
Hu si kale i do vha i Eid. Ndi fulufhela uri ri do wana zwifhiwa zwavhuđi. Ri f'havho na khonani dzashu zwifhiwa. Ri dovha ra la khekhe na małegere manzhi. Uri ndi Eid ri zwi vhona nga nzulele ya nwedzi. U vhonala nga deithi yo f'hambanaho nwaha muñwe na muñwe.

Kha ri nwale

Ndi afhio mađuvha a u awela ane na do a pembelela? Naa ni a pembelela hani?
Ndi zwifhiwa zwifhio zwine na do fha muča na khonani dzanu?

Ni do fha vho nnyi zwifhiwa?	Ndi zwifhio zwine na do ita?

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni ththelese mibvumo. Zwino shumisani maipfi mačanu kha u nwala mafhungo aňu inwi muñe buguni yaňu ya ndowedzo.

gofhi	khare	khasho	mutwe
fhafhu	khana	shashe	vhutwa
mafhi	khano	shenga	nwatwa

Maipfimadivhiwa

it
vhadzi
vhura
bodo

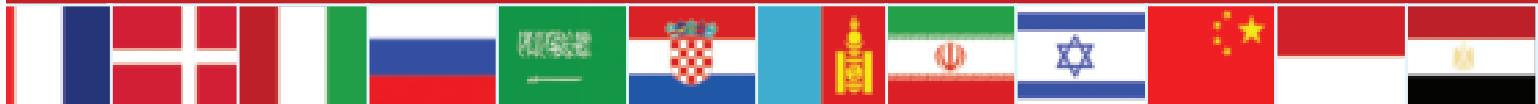

Kha ri nwale

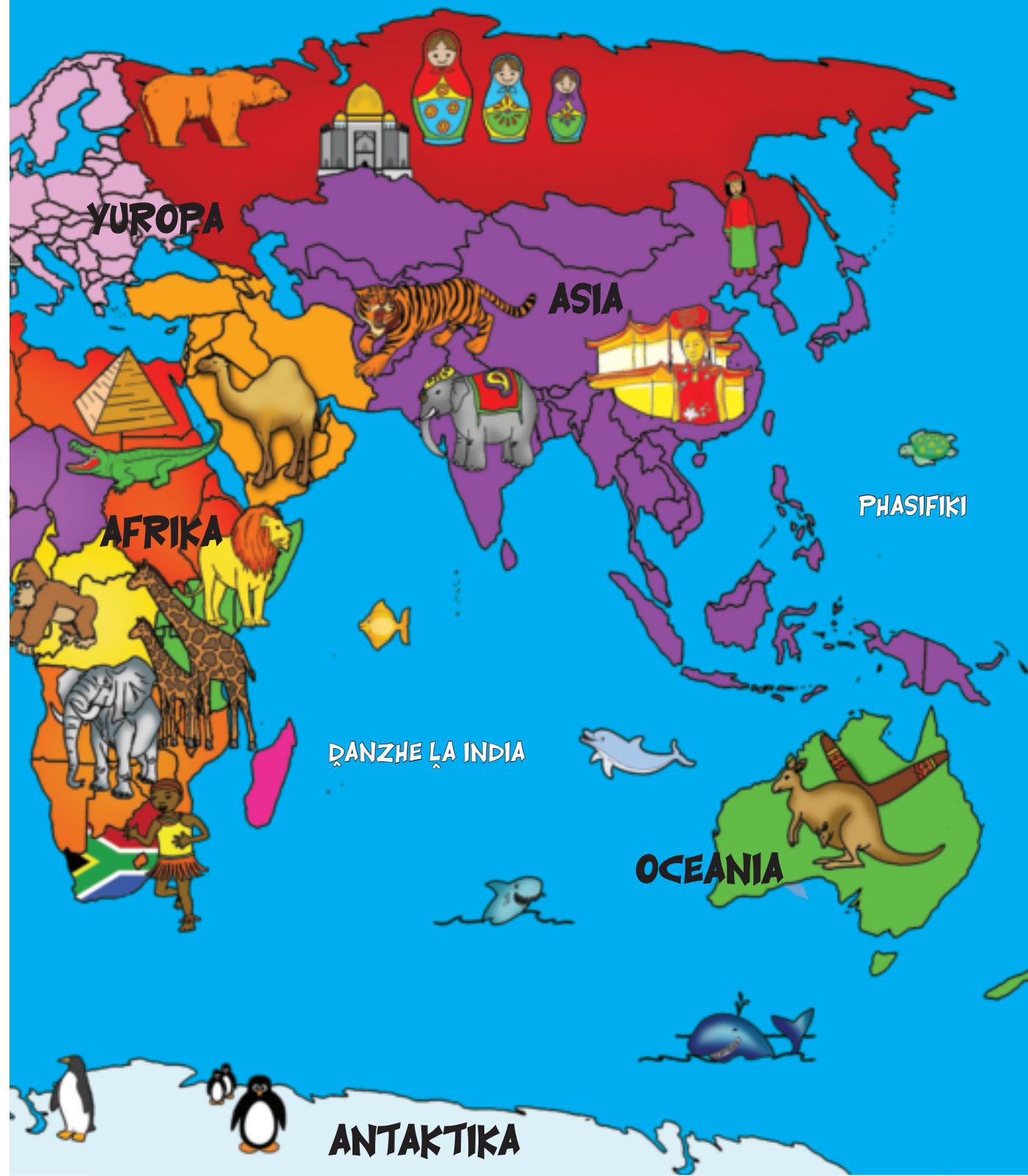
Lingedzani u wana mafhungo a tevhelaho nga ha maduvha aya a u awela.

Duvha la u awela	Li do vha nga deithi ifhio?	Ni a divha muñwe muthu ane a do vha a tshi khou pembelela ili duvha la u awela?
Khiresimusi		
Diwali		
Eid		
Hanukkah		

LWANZHE LWA AKITIKI

Inwi ni wa tshipentshela.

Muvhili wanu wothe ndi wa tshipentshela.

Muvhili wanu ndi wanu!

A HUNA
MUTHU
o teaho u
kwama
vhudzimu
hañu.

**Arali muñwe muthu a nga kwama
vhudzimu hañu, vhudzani vhañwe.**

**Arali muñwe muthu a nga ni
itisa zwithu zwine ni si zwi fune,
vhudzani vhañwe.**

**Hune na nga founela hone
ni tshi toda thuso:**

Child Line: 0800 05 55 55

Life Line: 0861 322 322

SAPS Crime Stop: 086 00 10111

Nomboro ya shishi ya SAPS: 10111

**Nomboro ya Vha Tsireledzo ya Vhana:
012 393 2359/2362/2363**

